

1918. SZEPTEMBER 15.

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

LVII. ÉVF.

KÖZLÖNYE

18 FÜZET

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. * Előfizetési díj egy évre 20 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 K alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is 20 K évi tagsági díj fejében ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 K-nál kevesebbet alapítottak, 10 K kedvezményes árt járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapesten, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

◀ A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közölhetnek. ▶

(Telefon: 37—22.)

Erdészeti jogelveinkről.

Irta: *Rochlitz Dezsó*, min. tanácsos.

Most, amikor egy új erdőtörvény alkotása előtt állunk, melyről ez évi IX—X. füzetének „Mit várunk az új erdőtörvénytől“ című vezető cikkében az Erdészeti Lapok, sőt immár a napilapok is megemlékeztek, azt hiszem, nem lesz érdektelen azokat a főbb irányelveket, melyeken a meglévő erdőtörvényünk, az 1879:XXXI. t.-cz. felépült és az erre támaszkodó magyar erdőgazdasági politika kialakult, e lapok hasábjain ismertetni, azok helyességét megvitatni s egyben arra is rámutatni, hogy ezek az elvek és az azokon nyugvó alapvető intézkedések a törvény végrehajtása során a gyakorlati életben miként érvényesültek. Az idevágó fejtegetések és az ezekből levonható tanulságok alkalmasak lehetnek annak a nagyjelentőségű kérdésnek a megvilágítására és tisztázására, amelyet az Erdészeti Lapok említett cikke a bevezető részében szintén kiemelt, hogy t. i. az új erdőtörvényt és a jövő erdőgazdasági politikánkat új alapokra kell-e helyezni, avagy a régi alapokon újjáépíteni, illetőleg továbbfejleszteni? Ez a kérdés pedig nézetem szerint is valóban elsőrendű fontosságú kérdés, mert jórészt ennek helyes eldöntésé-

től és megfelelő alkalmazásától függ a megalkotandó új törvény sikere, sőt mondhatni, hogy ezen fordul meg hazai erdőgazdaságunk egész jövője.

Hiszen az 1879:XXXI. t.-cz. megalkotása és életbelépése óta már közel 40 év telt el s ha ez nem is jelent nagy időt a hosszú lejáratu erdőgazdaság terén, azóta mégis csak nagyot fordult a világ; nagyot különösen a legutóbbi négy háborus év alatt, amikor egész jogi és gazdasági életünk minden képzeletet felülmuló változásokon és olyan rendkívüli átalakuláson ment át, amelyek talán az előző idők évszázados változásait is tulszárnyalják. Így állván a dolgok sora, ha az 1879:XXXI. t.-cz. alapelvei megfeleltek annak idején az akkori korszellemnek és a közszükséglet kívánalmainak, még mindig nagy kérdés, vajjon most is megállhatják-e a helyüket?

A magam részéről az alábbiakban igyekezni fogok e nagy-jelentőségű kérdést legjobb tudásom és meggyőződéseim szerint lehetőleg minden oldalról kellően megvilágítani, mielőtt azonban a dolog érdemére áttérnék, esetleges félreértések elkerülése végett szükségesnek tartom előrebocsátani, hogy az alábbi fejtegetésem nem akar sem személyek, sem intézmények ellen irányuló kritika lenni. Teljesen távol áll tőlem minden olyan szándék, mintha én akár a multakért, akár pedig a jelenlegi állapotokért bárkit is bírálni, vagy éppen támadni akarnék, ha helyenként talán kissé élénkebb színekben fogom is megvilágítani erdőtörvényünk és erdőgazdasági politikánk elvi alaphibáit. Tisztán az ügy érdeke, annak rendkívüli fontossága, a messze jövőre kiható nagy hordereje és mindezek mellett az a szilárd meggyőződéseim vezet és irányít az alábbiak kifejtésében, hogy az erdők jövő rendjének a megállapítása és hazánk erdőgazdaságának a fejlesztése csak akkor vezethet a kívánt sikerhez, ha úgy az 1879:XXXI. t.-cz., mint az ennek alapján kifejlődött gyakorlat és erdőgazdasági politika mai egész rendszerének a hibáit és hiányait szépitgetés nélkül őszintén és leplezetlenül feltárjuk, mert csak ezekből lehet helyesen megállapítani az orvoslás megfelelő módját és eszközeit.

Áttérve ezekután értekezéseim tulajdonképeni tárgyára, mindjárt azzal kezdem, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. az erdők kezelésének és használásának szabályozásánál, mint tudjuk, igen lényeges — de

szerintem és másoknak, még pedig, úgy tudom, sokaknak a véleménye szerint is — alapjában elhibázott megkülönböztetést tett a magánerdők és az u. n. korlátolt forgalmu erdők között. Mig ugyanis az előbbieket, a véderdőktől eltekintve, csaknem teljesen szabadjára engedte és tulajdonosaiknak a kezelés és kihasználás szabadságát a feltétlen talaju erdők irtásának tilalmán és a kiirtott területek újraerdősítésének kötelezettségén kívül biztosította, addig a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosait arra is kötelezte, hogy erdeiket rendszeres gazdasági üzemterv szerint tartamosan és okszerűen kezeljék s ennek biztosítása végett szakképzett erdőtiszteket alkalmazzanak.

Ez a megkülönböztetés sarkpontja, de egyszersmind Achilles-sarka, a legnagyobb gyengéje és hibája a törvénynek és az arra támaszkodó erdőgazdasági politikánk mai egész rendszerének.

E törvény végrehajtása során 30 éven át szerzett tapasztalatom s legjobb tudásom és meggyőződése alapján bátran merem állítani, hogy az említett megkülönböztetés volt egyik legfőbb oka és kutforrása csaknem valamennyi országos jelentőségű nagyobb bajnak és sok egyéb hibának, visszásságnak, tulkapásnak és nehézségnek, melyek a törvény gyakorlati alkalmazása körül felmerültek s melyeknek jórészüik volt abban is, hogy az erdőszet nem tudott maga iránt olyan rokonszenvet kelteni, aminőt közégeinek jóakaratu ügybuzgósága és fáradhatatlan tevékenysége révén méltán megérdemelt volna.

Az említett megkülönböztetésre és a magánerdők kihasználásának szabadságára lehet visszavezetni elsősorban természetesen maguknak a magánerdőknek a tömeges pusztítását, felaprózását, az ezek nyomában járó árvizkárokat és egyéb bajokat.

Hogy a magánerdők, melyek az ország erdőállományának 36%-át, tehát több mint egy harmadrészét foglalják el 4,684.000 kat. hold terjedelemben, az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése óta milyen változásokon mentek át, ezt legjobban a régebbi feljegyzések és az újabb statisztikai adatok összehasonlításából állapíthatjuk meg. Ezek az erdők a törvény megalkotásakor az akkori feljegyzések szerint tulnyomó részben nagybirtokot alkottak és aránylag elég rendezett állapotban voltak. Most pedig a helyzet a statisztika adatai szerint az, hogy a magánerdőkből csak 2,819.000 kat. hold esik 100 kat. holdnál nagyobb, tehát belterjes gazdálkodásra alkal-

masabb erdőbirtokokra és ezeknek is csaknem a fele ki van használva, ellenben a többi 1,865.000 kat. hold magánerdő már mind 100 kat. holdnál kisebb, törpe erdőbirtokból áll, melyek kevés kivétellel egyenesen a végpusztulás felé közelednek.

De a szóban levő megkülönböztetés idézte elő nemcsak a magánerdők szétforgácsolását és pusztulását, hanem a korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe juttatására irányuló közismert törekvéseket, üzérkedéseket, szinleges eladásokat és a törvény kijátszását czélzó egyéb visszaéléseket is, melyek különösen a közbirtokossági erdők jelentékeny részének felosztásánál és a szomorú hirre vergődött erdélyrészi arányosításokkal kapcsolatos erdőpusztításoknál éreztették káros hatásukat.

Mindezekkel szemben természetesen a törvény végrehajtására hivatott szervek sem maradhattak tétlenül. Igyekeztek tehát minden czélra vezető eszközt felhasználni elsősorban arra, hogy a törvény kijátszására irányuló törekvéseknek és üzelmeknek gátat vessenek. *Sőt, mondhatni, hogy az erdőrendészeti hatóságok és közegek tevékenysége jórészt éppen ezeknek az üzelmeknek és visszaéléseknek a megakadályozása ellen folytatott állandó küzdelemben merült ki.* Ilyen meddő munkát kellett végezniök a törvény végrehajtására hivatott szerveknek ahelyett, hogy ezirányban kifejtett erélyüket és munkásságukat jobb ügyhöz méltó buzgalmukkal és úgyszeretettel hazánk erdőgazdaságának a fejlesztésére és felvirágoztatására fordíthatták volna!

De másrészt a többször említett megkülönböztetés idézte elő azokat a tulkapásokat is, melyeket a törvény végrehajtása során viszont a hatóság követett el. Egyfelől, hogy az imént említett üzelmeknek utját vágja, de másfelől és főképen azért, mert a magán-erdők pusztítását a törvény hibája és mulasztása folytán nem volt képes egyenes uton és közvetlen intézkedésekkel megakadályozni, rátette mind a két kezét a korlátolt forgalmu erdőkre és ezeket igyekezett a czélon és a törvényszabta kereteken tulmenő önkényes és erőszakos eszközökkel minden áron megrendszabályozni, hogy úgy mondjam: hozzáférhetetlen és elidegeníthetetlen holtkézi birtokokká átalakítani.

Az uralkodó felfogás az lett, hogy miután a magánerdők ökszerű kezelésének a biztosítását még törvényhozási uton sem

remélhetjük, *kétszeres gondot kell fordítanunk arra, hogy legalább a korlátolt forgalmu erdők állományát és fejlődését biztosítsuk.*

Irányadó és feltétlenül követendő elv lett továbbá — anélkül, hogy ezt akár a törvény egyenes rendelkezései, akár pedig annak a célja és szelleme megkívánták volna —, hogy *a korlátolt forgalmu erdőket azok talajminőségére való tekintet nélkül csonkítatlanul fenn kell tartani és üzemterv szerint erdőképen kezelni s az ilyen erdők művelési ágát még indokolt esetekben is csak akkor szabad megváltoztatni, ha a tulajdonos a kiirtani kívánt erdejét más területtel pótolja.* Fenn kellett tehát az ilyen erdőket tartani, illetőleg kiirtásuk esetén pótolni akkor is, ha azt sem a közérdek, sem a tulajdonos magángazdasági érdekei nem kívánták, sőt egyenesen ellenezték, mert hiszen a főcél mindig csak az volt, hogy a korlátolt forgalmu erdők állománya ne apadjon.

Hogy az említett területpótlásnak az erőszakolása maga idézte elő a rendellenes, egészségtelen birtokalakulásokat s hogy egyébként is sok bajnak és visszásságnak az okozója volt, erre alább még vissza fogok térni. Itt csupán arra kívánok rámutatni, hogy a művelési ág megváltoztatásának tilalma, illetőleg a területpótlás kötelessége egymagában természetesen nem biztosíthatta a korlátolt forgalmu erdők állományának csonkítatlan fentartását, mert az említett intézkedések az erdők magánkézre jutását egyáltalában nem akadályozták, sőt még inkább elősegítették. Elősegítették, mert egyenesen ösztönözték a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosait is arra, hogy ha már nekik, maguknak nem állott szabadságukban a jövedelmezőbb mezőgazdasági művelésre is alkalmas erdejüket területpótlás nélkül kiirtani és gazdaságilag legelőnyösebben, legcélszerűbben használni, legalább olyanoknak a kezére juttassák azokat, akik e tekintetben nincsenek korlátozva, akiknek tehát éppen ezért többet is ér az erdő, mint nekik és így az értékét, az árát is jobban megfizethetik.

De még több korlátolt forgalmu erdő került magánkézre — bármilyen is volt annak a talajminősége — tisztán vagy főképen azért, hogy az azon levő faállomány ilyen módon egyszerre és szabadon kihasználható legyen.

Ugy az előbbi, mint az utóbbi esetekben természetesen gyakran történtek színeladások is, amikor az erdő kiirtása, illető-

leg a faállomány kihasználása után a talaj ismét visszakerült az eredeti tulajdonos birtokába.

Hogy tehát erdőgazdasági politikánk a kitűzött célját: a korlátolt forgalmu erdők állományának csonkítatlan fentartását megvalósíthassa, az erdőrendészeti hatóságnak gondoskodni kellett olyan eszközökről is, melyekkel ezeknek az erdőknek magánkézre jutását megakadályozza, vagy legalább korlátozza. Ilyen eszköz természetesen már csak a vagyonforgalom korlátozása lehetett, amire nézve azonban az 1879:XXXI. t.-cz. szintén nem nyújtott semmiféle jogalapot az erdőrendészeti hatóságnak, mert ez a törvény az erdők elidegenítését se nem tiltja, se nem korlátozza, sőt még felügyeleti és ellenőrzési jogot sem biztosít e tekintetben a hatóságnak.

Ez okból az erdőrendészeti hatóság beavatkozása eleinte inkább csak a törvény kijátszását célzó szinleges eladások lehető meggátlására szorítkozott, még pedig többnyire sikertelenül, mert azt, hogy melyik az igazi és melyik a szinleges eladás, a dolog természeténél fogva a legtöbb esetben nem is lehetett eleve és idejekorán megállapítani. A hatóság, a rendszerint kéz alatt s a nyilvánosság kizárásával létesített ilyen erdőeladási ügyleteknek többnyire csak akkor jutott tudomására, mikor a kiirtott vagy letarolt erdő talaját az igazi tulajdonos újra birtokába vette.

Később aztán — ismételt kísérletek után — sikerült egyes társminisztériumoknál némely korlátolt forgalmu erdőre olyan értelmű rendeletek kibocsátását kieszközölni, melyek a vagyonfelügyeleti szempontból illetékes alsóbbfoku hatóságokat arra utasították, hogy az erdőelidegenítések jóváhagyása kérdésének elbírálásába csak akkor bocsátkozzanak, ha az elidegenítéshez a földmivelésügyi miniszter hozzájárulása már kieszközöltetett.

Ezeket a rendeleteket azonban, melyeknek szintén nem volt megfelelő törvényes alapjuk s melyek tulajdonképen a vagyonkezelés és vagyonfelügyelet körébe vágó feladatot ruháztak át az erdőrendészeti hatóság hatáskörébe, egyes vagyonfelügyeleti hatóságok megtartották, mások azonban egyszerűen tultették magukat azokon.

De ha az erdőrendészeti hatóság előzetes elbírálása alá kerültek is a szóban levő erdőelidegenítések megengedhetőségének kérdései, ezek csaknem mindig felette kényes helyzet és nehéz problema elé állították a hatóságot. Az erdőrendészeti hatóság

birtokpolitikai törekvése ugyanis, mely itt is minden esetben a korlátolt forgalmu erdők állományának a fentartására s ehhez képest azok magánkézre jutásának meggátlására irányult, amint alább látni fogjuk, rendszeren összeütközésbe került az erdőtulajdonosok érdekeivel és utját állotta nemcsak a közgazdasági szempontból káros erdőelidegenítéseknek, hanem ezekkel együtt a helyes, természetes és egészséges birtokalakulásoknak is.

Az említett ellentétes érdekek lehető összeegyeztetése és ki-elégíthetése végett az erdőelidegenítéseknél is előtérbe kezdett kerülni újabban az a felfogás, hogy a magánkézre jutó korlátolt forgalmu erdőt az eladó tulajdonos más területtel pótolja éppen úgy, mint ezt erdőirtás esetén kell megtennie. Törvényes jogalapja azonban ennek a követelésnek sem volt, az erőszakolása pedig éppen olyan lehetetlen és tarthatatlan helyzeteket idézett volna elő, mint az irtásra engedélyezett korlátolt forgalmu erdők pótlásához való merev ragaszkodás.

A szóban lévő erdők állományának fentartására irányuló birtokpolitikai törekvés hozta létre végül legutóbb az 1913:XXXIII. törvényczikk 4. és 9. §-aiban foglalt radikális rendelkezéseket. Az előbbi szakasz szerint az ott megjelölt, eladásra engedélyezett, több kincstári erdészeti hivatal kerületében fekvő, összesen mintegy 10.200 kat. hold terjedelmű kisebb birtokrészekből álló kincstári erdőterületnek az 1879:XXXI. t.-cz. 2. vagy 4. §-ainak hatálya alá eső részeit akár eladás, akár pedig csere útján csak olyan birtokos tulajdonába szabad átbocsátani, aki azokat az idézett törvény 17. §-a értelmében üzemterv szerint lesz köteles kezelni. Az 1913:XXXIII. t.-cz. 9. §-a pedig akként intézkedik, hogy a volt urbéresék és közbirtokosságok az eladni vagy elcserélni kívánt erdejüket a földművelésügyi miniszter engedélye mellett is csak az állam, község, hitbizomány vagy a magyar földhitelintézetek országos szövetsége (Altruista Bank) részére idegeníthetik el; az utóbbiak pedig, kivéve az államot, az így megszerzett erdőknek az 1879:XXXI. t.-cz. 2. vagy 4. §-ainak hatálya alá eső részeit csak olyan szerző félnek adhatják tovább, akik azt üzemterv szerint kötelesek kezelni.

Ezek a rendelkezések tehát, tabula rasa-t csinálnak a magánbirtokosokkal: egyszerűen kizárják őket az említett erdőbirtokok

szerzéséből. A 9. § szerint a magánosok, de sőt a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak egyes kategóriái is a volt urbéresektől és a közbirtokosságoktól erdőt sem vétel, sem ingatlan-csere útján egyáltalában nem szerezhettek. Nem szerezhettek tehát akkor sem, ha az ugy az eladó, mint a szerző fél szempontjából előnyös és sem a közérdeket, sem mások jogos érdekeit nem sérti; sőt utját állja a szóban lévő rendelkezés azoknak a birtokalakulásoknak is, melyek a közérdek szempontjából is egyenesen kívánatosak vagy éppen szükségesek. Ez a törvényrendekezés azonban alighogy életbelépett, máris lépten-nyomon tarthatatlannak bizonyult és egyik vármegye közigazgatási bizottsága már javaslatot is tett annak a megváltoztatása iránt.

Az itt röviden vázolt körülmények, azt hiszem, elég élénk képet nyújtanak arról, hogy az a szerencsétlen megkülönböztetés melyet az 1879:XXXI. t.-cz. a magánerdők és a korlátolt forgalmu erdők között tett, hová vezetett, milyen bonyodalmakat és káros állapotokat idézett elő és mennyi nehézségnek, visszásságnak, tulkapásnak és egyéb bajnak volt már eddig is az okozója és kutforrása. De azt hiszem, nem tévedek, ha azt állítom, hogy ugyancsak ez a megkülönböztetés lesz a kerékkötője hazai erdőgazdaságunk egészséges fejlődésének és haladásának a jövőben is, ha azt ki nem küszöböljük és az okszerű erdőkezelést általánosan kötelezővé nem tesszük.

Hogy az 1879:XXXI. t.-cz. az ország erdőállományát a tulajdonjogi minőség szerint két csoportra osztotta és azokra nézve más-más anyagi jogszabályokat állított fel, ez annál is inkább feltűnő, mert a törvény megalkotásának két legfontosabb célja az volt — és a dolog természeténél fogva nem is lehetett más, mint az —, hogy először a feltétlen erdőtalajon álló erdők pusztításának gátal vetve, azok fentartását biztosítsa, másodsor, hogy ezeken a területeken a jövő érdekeivel is számoló, okszerű gazdálkodást honosítson meg. Hogy valóban ezt célozta a törvény, az kitűnik magának a törvényjavaslatnak az indokolásából és abból a jelentésből, melyet az akkori képviselőház „erdőügyi bizottsága“ a törvényjavaslatról annak idején a képviselőház elé terjesztett.

Az előbbi idevágólag azt mondja, hogy „az erdőtörvény feladata megakadályozni elsősorban a közigazgatásilag káros oly

erdőpusztítást, hol a talaj okszerűen csakis erdőként használható feladata továbbá a törvénynek az okszerű erdőgazdaság egyesek által le nem győzhető akadályainak elhárítása“.

Az említett jelentés pedig, melyre alább még visszatérek, a javaslat célját így körvonalozza: „Célja e törvényjavaslatnak, hogy a máris aggasztó mérveket öltött erdőpusztításnak, amennyire lehetséges, vége vessék és egy okszerű, állandóan biztos jövedelmet nyújtó erdőgazdasági kezelés állapotossá tegyék meg“.

De a későbbi hivatalos megállapítások is mind hasonló értelemben írják körül a törvény célját, így pl. az állami erdővásárlási alapot létesítő 1884:XXVI. t.-cz. indoklása, amelynek az első bekezdése így szól:

„Az 1879:XXXI. t.-cz. megalkotásakor két fontos cél lett kitűzve: először az, hogy az ország termő földjének az a jelentékeny része, mely természeti viszonyainál fogva mezőgazdasági művelésre állandóan nem alkalmas, az erdőtenyésztés céljaira használtassék; s másodsor, hogy e területeken oly okszerű gazdálkodás honosíttassék meg, mely mellett azok állandó jövedelmezése biztosítva van.“

De feltűnő a többször említett megkülönböztetés azért is, mert komolyan senki sem állíthatja, hogy az erdőknek akár a fenntartása, akár pedig az okszerű kezelése tulajdonjogi minőségüknél és nem közgazdasági jelentőségüknél fogva volna fontos és szükséges.

Lássuk tehát, hogy a törvény mégis miért kötelezte csupán csak a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosait az okszerű kezelésre és miért nem kötelezte ezekkel együtt a magántulajdonosokat is?! Ha ennek okát mélyrehatóbban vizsgáljuk, rá kell jönnünk, hogy a törvény szóban levő elvi jelentőségű és alapvető intézkedéseit elsősorban is *az egyéni jogok és a gazdasági szabadság védelmének akkori tulhajtott irányzatára lehet visszavezetni*, melynek befolyása alól, úgy látszik, a törvény előkészítői és megalkotói sem tudták magukat kivonni. Világosan kitűnik ez a törvényjavaslat indoklásában felállított következő főbb irányelvekből is. Az erdők rendjének szabályozásánál ugyanis az volt a javaslat első és legfontosabb vezérelve; *«hogy egyrészt az erdőtulajdon szabad élvezetének joga megóvassék, de hogy másrészt megóvassanak azok a magasabb nemzetgazdasági és állami érdekek is, melyek az erdőgazdasággal szoros összefüggésben állanak»*.

Az erdők fentartására vonatkozó általános határozatok tervezésénél pedig az szolgálta alapelvül: *„hogy az erdőgazdaság észszerűen megengedhető legnagyobb szabadsága mellett;*

a) *a talaj termőképessége ne veszélyeztetettessék és*

b) *mások kétségtelen jogai és érdekei ne csorbítottassanak“.*

Mintha bizony az erdők veszélyeztették volna a gazdaság szabadságát s mások jogait és érdekeit, és ezeket kellett volna az erdőkkel szemben megvédeni, nem pedig megfordítva!

Alább történelmi alapon ki fogom mutatni, hogy a többször említett megkülönböztetés okát a tulhajtott egyéni jogvédelem akkori általános irányzatán kívül tulajdonképpen a volt földesurak érdekeinek, még pedig rosszul felfogott érdekeinek védelmében is kell keresnünk és lehet feltalálnunk.

De lássuk, mi volt a megkülönböztetés közvetlen oka a törvény hivatalos indokolása szerint. Erre vonatkozólag az indokolás szó szerint ezeket mondja:

„A magánerdők kezelésébe való bővebb beavatkozást — illetőleg a birtokosok szabad intézkedhetésének megszorítását célzó más határozatok felvételét, mint amilyenek a törvényjavaslat szövegében foglaltatnak — mellőzendőnek véltem, miután ezt *sem az országos közérdek nem kívánja, sem az elfogadott erdészeti jogelvek nem engedik*, s mert a közérdek igényeit eléggé biztosítva látom azáltal, hogy az állandóan csak erdőgazdaságra alkalmas földterületeken, illetőleg a feltétlen erdőtalajon, ha arról a fa eltávolított vagy kiirtatott, az illető birtokos által 6 év alatt (5. §) ismét új erdő nevelendő“.

Ezzel szemben a korlátolt forgalmu erdőkre felállított messzebbmenő rendelkezéseket a törvény indokolása következőleg igazolja:

„Az első cím második fejezete különös határozatokat tartalmaz (17—24. §), melyeknek célja, az ott megjelölt *külön rendeltetésű és ennél fogva külön természetű erdőbirtokokra* nézve, az erdei tőkevagyon egyik részének ingó minőségénél fogva, a gazdaság szabadságát oly mértékben korlátozni, aminőben ez *a fennálló birtokjogi viszonyoknál fogva elkerülhetlenül szükséges*.“

„E fejezet intézkedései ugyanis az állam, a törvényhatóságok, a községek, az egyházi személyek, továbbá az alapítványok, a hitbizományok és közbirtokosságok kezében lévő erdőkre vonatkoznak.“

„Ez intézkedések a következőkben körülírt elvre vannak fektetve:

a fentnevezett jogi személyek nincsenek feljogosítva a tőke fogyasztására, hanem csak a tőkének az összes befolyással bíró viszonyokhoz képest esetről-esetre megállapítandó kamatajai élvezetére“.

„Miután pedig az erdőtőke talajból és élőfakészletből áll és a tőkének tartós kamatait csakis a folytonosan pótolandó famennyiségnek tömege képezi: mulhat-

Manul szükséges a gazdaság oly berendezése, illetőleg ellenőrzése és szabadságának oly korlátozása, melynélfogva a tőke megtámadható és a tartósan élvezendő kamat mennyisége pillanatnyi előnyök érdekében túlságosan emelhető ne legyen."

Eddig az indokolás. Amennyire aljában elhibázott volt maga az intézkedés, éppen olyan tarthatatlan annak a megokolása is. Sőt ami az indokolásban kifejtett különleges *erdészeti jogelveket* illeti, ezek nemcsak téves, hibás, hanem — egyenesen kimondom — hamis jogelvek, melyek ellentétben állanak hazánk egész jogrendszerével s már csak ezért sem lehetnek alkalmasak arra, hogy egy különleges törvény megfelelő alapjául szolgáljanak.

Az indokolásnak azzal a szintén tarthatatlan beállításával, mely minden igaz erdész alapérzéseivel és belső meggyőződésével merőben ellenkezik, mintha t. i. az országos közérdek igényei már a feltétlen talaju erdők fentartásával is elegendő kielégítést nyernének, mintha tehát ezen felül az okszerű gazdálkodás biztosítására közérdekből már egyáltalán nem is volna szükség, e helyen nem kívánok bővebben foglalkozni. Elegendőnek vélem e tekintetben egyelőre arra a terjedelmes jelentésre utalni, melyet az akkori földmivelésügyi miniszter az 1890. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett s amely első ízben számol be e minisztériumnak az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése óta az erdészet terén kifejtett 10 éves tevékenységéről. A jelentés ezt a tevékenységet és a földmivelésügyi minisztériumnak az idézett törvény végrehajtásából folyó feladatait nagy alapossággal és szakértelemmel részletesen és behatóan ismerteti s a minisztérium idevágó legfontosabb feladatait a következőleg állapítja meg:

„Gondoskodnia kellett mindenekelőtt, hogy az erdők további pusztításának eleje vétessék, hogy a meglevő erdők ott, ahol fenállásukat az ország érdekei megkövetelik, a birtokosok szabad rendelkezési jogának megszorításával is, fentartassanak.“

„Ugyancsak országos érdekek követelték továbbá, hogy az erdőpusztítás által 1880-ig elkövetett hibák lehetőségig helyrehozassanak s az a sok kopár és vizmosásos terület, mely a megelőző időben keletkezett, de 1880-ban már nem tartozott az erdőállományhoz, újból beerdősíttessék.“

„Az eddig említett feladatok lényegükben mind egy közös célra irányulnak, arra t. i., hogy az ország termő földjének az a része, mely kizárólag csak erdészetiileg

hasznosítható, tényleg is az erdőmivelés számára tartassék fenn, vagy amennyiben ettől helytelenül elvonatott, az erdészetnek ismét visszaadassék."

„Ennek a célnak a szem előtt tartása azonban az erdőtörvény életbelépése idejében még nem volt elégséges azon érdekek biztosítására, melyekről a törvényhozásnak és a kormánynak az erdészeti terén gondoskodni kellett, mert bajaink nemcsak a feltétlen erdőtalajon álló erdők irtásában nyilvánultak, hanem főleg a meglévő erdők kedvezőtlen állapotában és magának az erdőgazdaságnak fejletlenségében és tervszerültségében gyökereztek."

„Az ország érdeke megkövetelte tehát, hogy az erdők fentartása mellett egyszersmind az erdők szakszerű kezelése és használata is törvény által biztosítottassék s kérdés tárgyát csak az képezhette, hogy meddig terjedjen ez irányban a törvény s illetőleg a törvény alapján a kormány beavatkozása a birtokosok szabad elhatározásával szemben."

Íme, ezek a megállapítások azt a kérdést, hogy az ország érdeke megkövetelte-e az erdők fentartása mellett egyszersmind az erdők okszerű kezelésének törvényben való biztosítást is, homlokegyenest ellenkezően világítják meg, mint a törvény indokolása. Hogy a kettő közül melyik a helyes álláspont, azt, úgy hiszem, felesleges volna itt tovább fejtegetni.

Azokat az u. n. *erdészeti jogelveket* azonban, amelyek az okszerű erdőgazdaság kötelezettségének a kiterjesztését a magán-erdőkre *nem engedték meg*, ellenben a korlátolt forgalmu erdőkre *multhatatlanul* megkivánták, már helyénvaló lesz itt kissé behatóbban megvitatni.

A törvény indokolása, mint előbb láttuk, *tisztán az erdők tulajdonjogi minőségére, helyesebben a tulajdonos vagyoni jogi állására alapítja az okszerű gazdálkodás kötelezettségét*, abból indulva ki, hogy a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak nem áll jogukban a vagyoniukban rejlő tőkét fogyasztani. Ebből szűrődött le aztán a törvény végrehajtása során szabatosabb alakban az a ma is uralkodó felfogás, hogy az említett erdőtulajdonosok *„tulajdonképpen csak haszonélvezői a birtokaiknak s ezért nincsenek feljogosítva sem az erdő talajában, sem az erdő élőfakészletében rejlő tőkék fogyasztására, hanem csak a tőke kamatainak megfelelő rendszeres évi fatermést használhatják fel a jogutódok megkárosítása nélkül saját céljaikra.*"

Ellenben a magán-erdők tulajdonosaival szemben *a gazdaságba való mélyebb beavatkozásnak ez az alapfeltétele az említett felfogás szerint már állhat fenn, mert a magánbirtokos erdejének rendszeres*

évi fatermésén felül annak fatőkéjét is jogosítva van fogyasztani és felhasználni addig a határig, amig ebből a talaj termőerejére kár nem származik s csupán abban korlátozható jogosan, hogy magát a termőtalajt is elpusztítsa, mert ez a kár már nemcsak az ő kára, hanem az országé is.

Nézzük ezek után, hogy ezek a jogelvek miként egyeztethetők össze az élő joggal és fennálló jogrendszerünkkel s egyáltalában miként állják ki a tárgyilagosságot.

Vizsgáljuk előbb a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak vagyoni jogi állását, akik a fentiek szerint csak haszonélvezői a vagyonuknak.

A tulajdonjog fogalmából következik, hogy a tulajdonos jogi uralma — legyen az akár természetes, akár jogi személy — általános-ságban kiterjed a tulajdonában lévő dolognak nemcsak a haszonvételeire, hanem magának a dolognak az állagára is. Sőt olyan tulajdonost, akinek a tulajdonjogi hatalma tisztán és kizárólag a dolog használatára és gyümölcsseire szorítkoznék, ellenben a dolog állagára már semmi irányban sem terjedne ki, hazai jogunk egyáltalában nem is ismer, mert ilyen esetekben a haszonélvezetre jogosult személy: a jogalany törvényszerint már nem tulajdonos, hanem a szó szoros értelmében „haszonélvező“, aki a jelenben élő jog szerint a haszonélvezete alatt álló dolgot eddigi gazdasági rendeltetésétől elvonni, azt átalakítani vagy lényegesen megváltoztatni nincs jogosítva.

A haszonélvezővel szemben tehát még leginkább megállhatna a gazdaságba való „mélyebb“ beavatkozásnak az az előfeltétele, amelyre az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a, mint jogalapra támaszkodik a törvény azonban ennek daczára nem találta helyénvalónak éppen a haszonélvezet alatt álló erdőkre nézve az üzemtervszerű kezelés kötelezettségét kiterjeszteni, pedig itt nem is az erdőtulajdonos jogutódának, hanem elsősorban magának az élő tulajdonosnak az érdekei kívánák az erdőhasználatának olyan szabályozását, amely megfelel a helyes gazdálkodásnak, hogy ennek határait a haszonélvező közelfekvő és könnyen érthető okokból tul ne léphesse.

A haszonélvező jogállásához az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ának hatálya alá tartozó erdőtulajdonosok közül még legközelebb áll a családi hitbizomány birtokosának (az újabb jogi felfogás szerint

tulajdonosának) a jogállása. Előre kell bocsátanom, hogy az idézett törvény általában nem erdőtulajdonosokról, hanem erdőbirtokosokról szól, amit nyilván arra lehet visszavezetni, hogy a magyarban még ma is inkább a birtokos szót használják a tulajdonos helyett, valójában azonban a tulajdonost értik birtokos, például földbirtokos alatt; ez pedig abban leli indokát, hogy nálunk az osztrák jog behozataláig csakugyan a birtok és nem a tulajdon volt a legfőbb vagyoni jogi intézmény.

Ami már most a családi hitbizományt illeti, erről régebben azt tartották, hogy a hitbizomány tulajdonjoga az egész családot illeti, megosztva a várományosok és a mindenkori birtokos között. Ehhez képest a hitbizományi vagyontulajdonosának (főtulajdonosának) az egész családot, a hitbizomány birtokosát pedig inkább csak haszonélvezőnek (haszonvevő tulajdonosnak) tekintették. Ujabban azonban úgy fogják fel a hitbizomány birtokosa és a többi családtagok (várományosok) közti viszonyt, hogy tulajdonos a hitbizomány birtokosa, akinek tulajdonjogát a jogutódlásra hivatott családtagok esetleges jogának megóvását célzó törvényes elidegenítési tilalom korlátozza.

Bármiként is fogjuk fel azonban a dolgot, annyi bizonyos, hogy a hitbizományi tulajdonos vagyoni jogi állásának és rendelkezésének köre már sokkal szélesebb, mint a közönséges haszonélvezőé. Eszerint az 1879:XXXI. t.-cz. akkor, mikor a hitbizomány tulajdonosát üzemtervszerű erdőkezelésre kötelezte, mélyebben, messzebbmenőleg korlátozta annak a jogait, mint ahogy a haszonélvező jogait korlátozná, ha azt is üzemtervszerű kezelésre kötelezte volna. Mert a hitbizományi vagyon tulajdonosa, habár a tulajdonjogát — amint láttuk — a hitbizomány kötelékéhez tartozó vagyontömegre nézve a várományosok érdekének megóvására szolgáló elidegenítési tilalom korlátozza és ezért a hitbizományi vagyon állagát, értékét köteles csorbitatlanul fentartani, egyébként azonban ura a hitbizományi javaknak és szabadságában áll a gazdaságban megfelelő változtatásokat tenni: építeni, bontani, kulturát változtatni, stb. anélkül, hogy ebbe az utódlásra hivatott családtagok vagy az ő érdekük öre: a hitbizományi gondnok beleszólhatna, *csak a leltári érték maradjon meg*. Sőt, ha a célszerű gazdálkodás megkívánja, a hitbizományi hatóság beleegyezésével szabad lénye-

gesebb változtatásokat is tenni, nevezetesen egyes ingatlanrészeket elcserélni, elidegeníteni stb., de ilyenkor a vételárát természetesen a törzsvagyponhoz kell csatolnia.

Beruházási célokra a megterhelés is meg van engedve a leltári tiszta érték egyharmadáig.

Ha a hitbizományi birtokos elhunytával a hitbizományi javak leltári összértéke emelkedett, akkor a többlet az elhunyt hitbizományi birtokos magánhagyatékába megy át; ha pedig a hitbizományi javakban fogyaték, apadás mutatkozik, azt az elhunyt hitbizományi birtokos hagyatékából kell megtéríteni.

A hitbizomány királyi elhatározással részben vagy egészben meg is szüntethető s lehetséges az is, hogy a hitbizományi ingatlan a hatóság jóváhagyásával tőkepenzzé változtattassék át.

Mindezekkel szemben olyan *hitbizományi* szabályt, amely a hitbizomány tulajdonosát a hitbizomány kötelékéhez tartozó erdők feltétlen fentartására és tervszerű tartamos használatára köteleznél, nem ismerek. Ezt mint jogszabályt nálunk először az 1879:XXXI. t.-cz. és az ennek alapján kifejlődött gyakorlat állította fel s eszerint az nem is valamely már eleve fennállott jogintézményben, hanem magában az idézett törvényben leli alapját. A mondottak után az is világos, hogy az idézett törvény akkor, amikor a hitbizományi tulajdonost arra kötelezte, hogy a hitbizományi erdőket az erdőrendészeti hatóság által jóváhagyandó üzemterv szerint állandóan erdőképen és tartamosan használja, a tulajdonos rendelkezési jogát lényegesen korlátozta, sőt a jogutódok, a várományosok magánérdekeinek az előtérbe helyezésével és védelmével egyenesen az erre hivatott hitbizományi gondnok és hitbizományi hatóság feladat- és hatáskörébe nyult bele.

És itt *a legkülönösebb az, hogy a hitbizományi hatóság még most, az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése után közel 40 év múlva sem követeli meg a hitbizományok tulajdonosaitól, hogy az erdejüket tartamos és egyenletes üzemből kezeljék*, illetve, hogy évenként csak 1—1 évi vágásterületnek megfelelő fatömeget használhassanak ki. Nem folyik bele sem az üzemtervek megállapításába, sem azok megváltoztatásába, vagy az azoktól eltérő rendkívüli használatok engedélyezésébe, mint pl. a vallás- és közoktatásügyi minisztérium az Ő Felsőge legfőbb kegyurasága alá tartozó egyházi személyek és

egyházi testületek erdeinél. Legalább az előbbire nem tudok példát. Ellenben a közelmúltban is megtörtént az, hogy egyik hitbizományi hatóság kijelentette, hogy hitbizományi erdőről megállapított üzemtervtől eltérő favágatás engedélyezéséhez a hitbizományi hatóság engedélye nem szükséges.

Azzal a visszás helyzettel állunk tehát szemben, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. alapján az erdőrendészeti hatóság a várományosok érdekei védelmének jogcíme alatt a hitbizomány tulajdonosától többet kíván, messzebbmenő követeléseket állít fel, mint maguk a várományosok érdekeinek védelmére igazán hivatott tényezők.

Ne essünk azonban tévedésbe! Ezek a ténymegállapítások korántsem jelentik azt, mintha talán egyáltalában nem is volna helyes és jogos a hitbizományok tulajdonosait a jövő érdekeivel is számoló okszerű erdőkezelésre kötelezni és őket e tekintetben a várományosok érdekeinek megóvására hivatott szerveknek is szigorubban ellenőrizni, amint ezt — tudomásunk szerint — más országokban tényleg meg is teszik.

Egyébként is, esetleges félreértések elkerülése végett, szükségesnek tartom itt nyomatékosan hangsúlyozni azt is, hogy *értekezésemnek ebben a részében a szóban levő kérdést tisztán és egyoldalulag a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosai vagyoni jogi állásának szempontjából, tehát abból a szempontból kívánom megvilágítani, melyre az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ának indokolása mint jogalapra támaszkodik; ellenben — ugyancsak a törvény indokolásának elvi álláspontjára helyezkedve — egyelőre figyelmen kívül hagyom az erdők okszerű kezeléséhez fűződő közérdeket, s az erdőgazdaság elemi szabályait és törvényszerűségeit*, melyekről majd alább lesz szó. Megvilágítani kívánom pedig az említett szempontból a kérdést azért, hogy kimutassam, mennyire bizonytalan és ingatag jogalapon áll a korlátolt forgalmu erdők egész intézménye és hogy mennyire nem fér össze a jogérettel és fennálló jogrendszerünkkel az a felfogás, mintha a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosai csak haszonélvezői volnának a vagyonuknak s tisztán ezért volnának kötelesek az erdejüket tartamos és egyenletes üzemben kezelni.

Ismétlem tehát, ne essünk tévedésbe és ne vonjuk le az *idevágó, egyoldalú jogi fejtegetésekből* azt a következtetést, mintha a szóban

levő erdők tulajdonosait jogosan nem is kötelezhetnők a tartamos, okszerű gazdálkodásra. Hogy lehet és kell-e a tulajdonosokat erre kötelezni és milyen jogalapon, ezeknek a kérdéseknek a részletesebb fejtegetése szintén később kerül sorra.

Visszatérve ezekután a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosai vagyoni állásának ismertetésére, megjegyzem, hogy a hitbizomány tulajdonosa után az 1879:XXXI. t.-cz 17. §-ában megnevezett többi erdőtulajdonosok közül tulajdonképen már csak azoknak a vagyoni állása eshetik a haszonélvező jogállásával többé-kevésbé hasonló megítélés alá, akiknek a vagyona szintén elidegenítési tilalom alatt áll. Ezek közé tartoznak az egyházi személyek, helyesebben egyházi javadalmak (ami alatt az újabb jogi felfogás szerint az illető egyházi hivatalt és az ezzel járó jövedelmet értik), továbbá az egyházi testületek és az alapítványok (önálló jogi léttel bíró vagyöntömegek). Ki kell azonban emelnem, hogy a tilalom ezeknél sem abszolút, mert hiszen pl. még a katolikus egyházi javak sincsenek — eltekintve az u. n. szent dolgoktól — a forgalomból teljesen kivéve. Messze vezetne s itt felesleges is lenne bővebben fejtegetni az említett erdőtulajdonosok vagyoni állását, amely az egyházi javaknál vallásfelekezetek szerint változik, az alapítványi vagyonnál pedig — ennek az alapító által megszabott célja és rendeltetése szerint — szintén más és más. Elegendő lesz a tisztázandó kérdés szempontjából arra rámutatni, hogy az elidegenítési tilalom, ahol az egyáltalában fennáll, az itt szóban forgó tulajdonosoknál is, éppen úgy, mint a hitbizományoknál, természetesen magára az egész vagyöntömegre, illetőleg az ebben rejlő tőkére vonatkozik, azonban ez nem jelenti azt, hogy a tulajdonosok különösen és éppen az erdejüket tartoznának feltétlenül fentartani és annak faállományát tartamosan és egyenletesen használni. Hiszen, ha ennek a kötelességnek a megállapítására elfogadható jogalap lenne az, hogy a kérdésben lévő erdőtulajdonosoknak a tőkét nem szabad fogyasztaniok, akkor, egyoldalú jogi szempontból kiindulva, ugyanezen az alapon pl. a szőlészet, kertészet, állattenyésztés és a többi gazdasági ágazatok szintén megkövetelhetnék az illető tulajdonosoktól, hogy a szőlőjüket, kertjüket, gyümölcsösüket, legelőjüket és kaszálójukat csonkítatlanul fentartsák és azok művelési ágát meg ne változtathassák!

A vagyoneledge nitési tilalom, illetőleg a vagyonban rejlő tőke fentartásának kötelezettsége véleményem szerint nem zárhatja ki és a fennálló hitbizományi, egyházi és alapítványi szabályok tényleg nem is zárják ki azt, hogy a tulajdonos a vagyona állagában *gazdaságilag czélszerűnek* mutakozó változtatásokat és átalakításokat annak rendje és módja szerint ne tehessen s tudomásom szerint arra sincs tilalmi szabály, hogy az erdejét jövedelmezőbb más művelésre kiirthassa, vagy az erdeje faállományát, ha az gazdasági szempontból indokolt, akár egyszerre is kihasználja.

Legfeljebb arra az egyházi javadalmasra lehet feltétlenül megállapítani, hogy *jogállásánál fogva* a fahasználatokat tartamosan és egyenletesen tartozik gyakorolni — ha ugyan egyáltalában lehetséges az illető erdő ilyen gazdasági berendezése —, aki faszükségletének természetben való fedezésére kapta javadalmozás-képen az erdejét. Ellenben a többi jogalanynál ugy a tulajdonos, és a javadalmas, mint a jogutód érdekeinek szempontjából csak az lehet a fontos és szükséges, hogy az erdő faállománya akkor kerüljön kihasználásra, amikor az gazdaságilag és pénzügyileg legelőnyösebb, illetőleg, hogy erdőirtás vagy a rendesnél nagyobb mérvű favágatás esetén a rendes évi fatermést meghaladó fatömeg értéke a törzsvagyonhoz csatoltassék.

Ismétlem tehát, hogy a vagyoneledge nitési tilalomból és a tőke fentartásának kötelezettségéből, tisztán jogi szempontból tekintve a dolgot, még korántsem következik az, mintha a tulajdonos köteles lenne erdejét feltétlenül fentartani s azt tartamosan és egyenletesen használni.

Az államra (államkincstárra), vármegyei és városi törvényhatóságokra és a községekre, mint vagyonjogi személyekre nézve azonban, minthogy ezeknek a tulajdonjogát vagyoneledge nitési és terhelési tilalom már nem korlátozza, csupán a vagyoneledge nitési képességüket szorítja meg az egyetemes jogutódlás hiánya, mint általában a jogi személyekét, — önként érthetőleg még kevésbé állhat meg (ismét egyoldalú jogi szempontból) az a felfogás, mintha *jogállásuknál fogva* a tulajdonukban lévő erőknek csak a rendes évi fatermését volna szabad felhasználniok, ellenben a fatőkét már igénybe nem vehetnék. Mert hiszen az csak természetes, hogy aki az erdejét vagy annak egy részét a tulajdonjoga

alapján talajjal együtt elidegenítheti, annak ugyanezen jogból folyólag szabadságában kell hogy álljon a fatőkét is elidegeníteni vagy felhasználni.

Az a körülmény, hogy államkincstári vagy községi vagyont (1886:XXII. t.-cz. 24. §-a) csak a törvényhozás, illetve a törvényhatóság engedélyével szabad elidegeníteni, a dolog lényegén mitsem változtat, mert a törvényhozás, illetőleg a törvényhatóság ebben a jogviszonylatban magának az erdőtulajdonos akaratának a képviselője és kifejezőjeként szerepel, tehát úgy jár el, mintha ő maga volna a tulajdonos és nem mint közjogi intézmény, mint közhatalóság, amely mások erdőtulajdona felett is hasonló jogi uralmat gyakorolhatna. A községekről szóló 1886:XXII. t.-cz. 24. §-a kimondja ugyan, hogy a községi erdővagyon szerzésére és elidegenítésére nézve az 1879:XXXI. t.-cz. rendelkezései irányadók, ez a rendelkezés azonban nyilván fogalomzavaron alapul, amely összetéveszti az erdőrendészeti és vagyonzogi szabályokat. Az 1879:XXXI. t.-cz. a községi erdővagyon szerzésére és elidegenítésére semmiféle szabályt nem tartalmaz és így a községekről szóló törvény előbb idézett rendelkezése a gyakorlatban természetesen nem is érvényesülhetett.

De eltekintve ettől, az államkincstárnak, községnek és általában a többi vagyonzogi személyeknek is éppen az egyetemes jogutódlás hiánya miatt általános jogutódai nincsenek s eszerint ezeknek a megkárosításáról sem lehet szó. Hol keressük azt a jogalanyt, amely az örökéletű államnak vagy községnek valamennyi jogaiba, jogviszonyaiba lépne?

Ezekre a kérdésekre nézve hallottam egyebek között azt a magyarázatot, hogy az állam, a község s általában a jogi személyek jogutóda alatt az *utónemzedéket* kell érteni s hogy tehát az a jogi személy, amely az erdejét tulhasználja, az utónemzedéket károsítja meg jogtalanul. Nos, *ez a felfogás, azt hiszem, már egészen közel áll az igazsághoz, csak hogy ez sem a mi kezdetben ismertetett erdészeti jogelveinknek a helyességét igazolja, hanem annak éppen az ellenkezőjét.* Az élő jogban ugyanis a nemzedék mint jogutód, egyáltalában mint jogalany, vagy éppen mint telekkönyvi tulajdonos ismeretlen fogalom és ha ennek daczára mégis szó eshetik az utónemzedék jogtalan megkárosításá-

ról és a védelem szükségességéről, úgy kérdem, mivel igazolható az, mintha csak a jogi személyek (éppen a jogképességgel felruházott személyegyesületek) s ezek közül is csupán az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-ában megnevezettek tartoznának az utónemzedék érdekeit védelmükbe venni és evégből az erdejüket tartamosan és egyenletesen használni, ellenben a többi jogi személyeknek, (pl. a nem iparvállalatok céljaira alakult részvénytársaságoknak, a bankoknak, takarékpénztáraknak és egyéb pénzüzeteknek stb.), továbbá az egyszerű magánjogi tulajdonközösségeknek és az egyes fizikai személyeknek, mint magántulajdonosoknak már szabadságukban állana az erdejük korlátlan használásával a jövő nemzedéket megkárosítani?! *Hiszen ha már abból a — nézetem szerint is egyedül helyes — elvi álláspontból indulunk ki, ha azt fogadjuk el alapigazságnak, hogy az erdő, mint az ország egyik gazdasági erőforrása, nemcsak egyedül a telekkönyvi tulajdonosnak, sőt nem is tisztán a jelen nemzedéknek a vagyona, hanem annak az a mélyebben fekvő közgazdasági, társadalompolitikai és etikai alapja és hivatása is van, hogy az ország mindenkori népének — a jelen és a jövő nemzedéknek — nélkülözhetetlen életszükségleteit és létérdekeit egyaránt szolgálja, akkor immár nem lehet elzárkózunk annak az igazságnak a felismerése elől sem, hogy senkinek sem állhat jogábau erdejét a jövő nemzedék rovására tulhasználni vagy éppen pusztítani, bárki legyen is annak a telekkönyvi tulajdonosa.*

Mit szóljunk különösen az olyan esetekhez, amelyek nálunk, sajnos, éppen nem tartoznak a ritkaságok közé, midőn egyes erdőtulajdonosok vagy vállalatok nagyobb terjedelmű erdőket, melyek egy vagy több község lakosainak, vagy éppen egész vidék népének munkát, kenyeret és megélhetést biztosítanak, egyszerre kihasználva a népet kenyérkereseti forrásától és életfeltételeitől hosszú időre megfosztják, a vidék faiparát és egész gazdasági életét tönkreteszik s ráadásul árvízveszedelmet zudítanak az ország nyakába?

Hogy ilyen állapotoknak a felidezéséhez a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak nem lehet joguk, azt készséggel elismerem, hanem — bocsánat — csak megtévedt jogi felfogás állíthatja azt, hogy a magánerdőtulajdonosoknak joguk volna hozzá.

Az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a alá eső köztestületek eljárása, ha az erdejük rendes évi fatermését meghaladó nagyobb mérvű fahasználatokat gyakorolnak, talán még menthető azzal, hogy nekik az ilyen használatok után befolyó jövedelmet is természetesen csak közczélokra — melyek rendszerint az utónemzedék érdekeit is szolgálják — szabad a szükséghez mérten felhasználniok. Sőt vannak, akik pl. az állami erdőknek legfontosabb államgazdasági hivatását éppen abban látják, hogy országos vagy elemi szerencsétlenségek idejében segítsenek és szükség ellen biztosítsanak.

A magánerdőtulajdonosok azonban nem mindig az élet kényszerítő szükségleteinek a hatása alatt, hanem sokszor, sajnos, könnyelműségből, pazarlásból, egészségtelen önző érdekeiknek a kielégítése végett tarolják le és pusztítják el az erdejüket. Az erdők fentartásáról rendelkező legrégebbi törvényeink, mint alább látni fogjuk, igen helyesen a „tékozlásból“, a „pazarlásból“ eredő minden erdőpusztítás megakadályozását, bárkitől eredjen is az, a közhatalom feladatává tették.

Az erdők gyarmatszerű kizsákmányolására alakuló mindenféle fatermelési, erdőipari stb. részvénytársaságokat és egyéb vállalkozásokat pedig, melyek nem ritkán külföldi tőkével vásárolják össze és pusztítják ki nagy területeken a magánerdőket és viszik külföldre a milliókra menő nyereséget, szintén nem az élet szükségletei kényszerítik az efféle közgazdasági tevékenységre.

Az ilyen és ezekhez hasonló eseteket tehát az országos közérdek és az utónemzedék érdekeinek védelme szempontjából igazság szerint tulajdonképen még súlyosabb megítélés alá kellene venni, mint a jogi személyek nagyobb mérvű fahasználatait.

Nézetem szerint azonban egyáltalában nem állhat meg az a felfogás, amely az erdők rendjét általánosságban szabályozó törvény szempontjából különbséget tesz az egyes emberek és az ezek által alkotott személyegyesületek, testületek vagyoni jogi állása és gazdasági háztartása között és az előbbieknél nagyobb jogi uralmat kíván biztosítani, mint a közczélokot szolgáló testületeknek, vagy éppen magának az államnak, mint vagyoni jogi személyiségnek. Mintha bizony csak az egyes embernek volna meg az a veleszületett előjoga vagy kiváltsága, hogy életcéljait és boldogulását a gazdasági háztartásában tetszése szerint valósítsa meg, ellenben

az egyes emberek érdekkörét meghaladó, magasabb közhasznú célokat szolgáló testületeket, vagy éppen magát az államot már valamely ismeretlen felsőbb hatalom korlátozhatná abban, hogy a neki legmegfelelőbbnek látszó állapotot saját legjobb belátása szerint valósíthassa meg?!

Ilyen felsőbb hatalmat és ilyen megkülönböztetést a jog természetesen nem ismer. Ellenkezőleg: a jog éppen azért ismeri el a jogi személyeket az egyes emberek mellé sorakozó önálló jogalanyokul s azért ruházza fel azzal a képességgel, hogy önálló vagyoni urai lehetnek s képviseleti szerveik útján a vagyoni jogi forgalomban az egyes ember életmódjára szerepelhetnek, mert közhasznú célokat szolgálnak és azoknak megvalósítására szervezetüknek, alkotmányuknak megfelelő sajátos akarattvékenységet fejtenek ki, tehát önálló életműködés központjai gyanánt szerepelnek.

A jogrend tehát egyenjogusítja a jogi személyeket a természetes, a fizikai személyekkel, természetesen csak a vagyoni jogban, mert a családi jogban és az öröklési jogban ilyen egyenjogusításról szó nem lehet.

Az 1879:XXXI. t.-cz. pedig ezzel a jogrenddel szembehelyezkedik és az egyes emberek egyéni jogait és magánérdekeit helyezve előtérbe, mindenáron ezek javára igyekszik nagyobb jogi uralmat megállapítani és kimutatni, mint a jogi személyek részére, nyilván csak azért, hogy a magánerdők és a korlátozott forgalmu erdők kezelése között tett indokolatlan megkülönböztetést valami módon igazolhassa. És ebben a törekvésében a hivatalos indokolás szem elől téveszti egyfelől, hogy a közcélokat szolgáló köztestületek, mint vagyoni jogi személyek legalább is olyan mértékű kiméletet és jogvédelmet érdemelnek még a közérdekkel szemben is, mint az egyes emberek, másfelől pedig azt az alapigazságot, hogy a magánerdők okszerű kezelését és tartamos használását az országos közérdek éppen úgy megköveteli, mint a korlátozott forgalmu erdőkét, amint láttuk megtagadja, úgy állítván be a dolgot, mintha a közérdek már a magánerdők termőtalajának a megóvásával és a letarolt feltétlen talaju erdők újraerdősítésével is megfelelő kielégítést nyerne.

De tartsunk rendet s vizsgáljuk a még hátralevő többi korlátozott forgalmu erdők tulajdonosainak is a jogállását. Soron volná-

nak a közbirtokosságok és a volt urbéresek az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a alá tartozó tulajdonosok közül.

Elsőben is meg kell jegyeznem, hogy ezeknek, mint erdő-tulajdonosoknak a vagyoni állása és jogi személyiségüknek, jogképességüknek a kérdése tulajdonképen még ma sincs teljesen rendezve.

E tekintetben még csak a közelmúltban is szerfelett ingadozó, ellentétes felfogásokkal és eljárással találkozunk az egyes birtokosságok körében, de a birói joggyakorlat terén is. Míg helyenként elismerték ezeknek az erdőbirtokosságoknak a jogalanyiságát, jogi személyiségét s ehhez képest elfogadták a birtokosság egyetemének többségi akarattal hozott határozatait a közös erdő elidegenítése, megterhelése és felosztása kérdésében, addig máshol a szóban lévő közösségeket inkább csak olyan magánjogi természetű tulajdonközösségeknek tartották, ahol az egyes részeseknek az általános magánjogi szabályok értelmében kell eljárniok, ha a közös erdők állaga felett joghatályal rendelkezni akarnak.

Ezeket a bizonytalanságokat részben megszüntette ugyan az 1913:XXXIII. t.-cz. 9. §-a, de a jogi személyiség kérdését teljesen ez a törvény sem szabályozta, mint például az 1913:X. t.-cz. a rokon legelőbirtokosságokét.

Tudjuk továbbá, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. megalkotása idejében a közbirtokosságok és a volt urbéresek erdejének még a gazdasági ügyvitele és a részes felek használati jogviszonyai sem voltak törvényben szabályozva. Ezeket a kérdéseket is csak később, az 1898:XIX. t.-cz. vette rendezés alá.

Mindamellett — és itt éppen ez a feltűnő — az 1879:XXXI. t.-cz. az említett birtokosságoknak e bizonytalan, rendezetlen vagyoni állására alapította az üzemtervszerű kezelés kötelezettségét. Ennek a jogbizonytalanságnak aztán meg is látszik a hatása ugy a most idézett törvény vonatkozó rendelkezésein, mint a későbbi törvényrendelkezéseken is.

Először is szembeötlő, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. akkor, amikor a 17. §-a alá sorozott erdők tulajdonosait azon a jögalapon kötelezte az üzemtervszerű kezelésre, hogy azok nem jogosultak az erdővagyonukban rejlő tőkét fogyasztani, vagy éppen teljesen felhasználni, a közbirtokosságok erdeire és a volt urbéresek erdő-

illetőségére kifejezetten mégis csak addig kívánta meg az üzemtervszerű gazdálkodást: „mig közösen használtatnak“. Ez az ellentmondás annál szembeszökőbb, mert a volt urbéreses erdőilletőségére, amint tudjuk, már megelőzőleg az 1871:LIII. t.-cz. 32. §-a megállapította, hogy azt a volt urbéreses oszthatatlan közös vagyonának kell tekinteni s mint ilyent kell kezelni.

Egy másik feltűnő jelenség az, hogy míg az 1879:XXXI. t.-cz. a közbirtokosságoknak, éppen úgy, mint a 17. §-ban felsorolt többi erdőtulajdonosoknak, kivétel nélkül valamennyi erdejét, az erdő jogeredetére és a megszerzés jogczimére való tekintet nélkül az idézett törvényszakasz alá helyezte, addig ugyanez a törvény a volt urbéreseseknek immár csak az erdőilletőség fejében kiadott erdejére tartotta szükségesnek az üzemtervszerű kezelés kötelezettségét kimondani, ugyanezeknek a tulajdonosoknak egyéb erdeit pedig a magánerdőkre vonatkozó általános szabályok alatt hagyta meg. Ezt a visszásságot részben kiküszöbölte az 1898:XIX. t.-cz., kiterjesztvén az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ának és a kapcsolatos rendelkezéseknek a hatályát a volt urbéreses legelőilletőség fejében kiadott, továbbá az ajándékozás, vétel, csere útján, vagy más jogczimen tulajdonába átment erdeire is, de már csak akkor, *ha azok véderdők vagy feltétlenül fentartandó erdők.*

Érdekes és jellemző az 1898:XIX. t.-cz. szóban lévő intézkedésének a megokolása is, amely ezeket mondja:

„Az erdőtörvénynek azt a megkülönböztetését, melyet 17. §-ában a volt urbéreseseknek erdőilletőség fejében kiadott erdei és ugyanezen birtokosoknak előbb felsorolt egyéb erdei között tesz, teljesen indokolatlannak találok s ennélfogva a törvénynek azt a mulasztását, hogy a volt urbéreses erdőilletősége mellett az üzemtervszerű kezelést nem tette kötelezővé egyszersmind a volt urbéreses egyéb erdeire is, olyan hibának tekintem, amelynek már eddig is sok káros következménye volt“.

„Szomorú tény — mondja tovább az indokolás —, hogy az ország minden részében előforduló kopárok nagy része éppen a volt urbéreses legelőilletőségét képező és legeltetés céljából megszerzett erdeinek meredekebb oldalain képződött és képződik még ma is, még pedig legfőképen azért, mert a törvény nem nyújt módot az erdőrendészeti hatóságnak arra, hogy az ilyen erdők okszerű használatát a természeti viszonyokhoz képest megfelelően szabályozza s ezáltal a keletkezhető bajoknak még csirájában elejét vegye, hanem csupán akkor ad felhatalmazást a hatóság közbelépésére, mikor a baj már meg van s mikor azt sokszor aránytalan áldozatokkal és szigorú büntetések alkalmazásával sem lehet már orvosolni.“

Bármennyire indokolt és helyénvaló volt is azonban, hogy az 1898:XIX. t.-cz. az említett visszásságokat kiküszöbölni és a régi törvény mulasztásait helyrehozni igyekezett, másrészt az is tagadhatatlan, hogy az idevágó helyes intézkedéseivel ez a törvény is a következetlenség hibájába esett.

Mert, ha az 1898:XIX. t.-cz. az erdőtvörvény indokolásában lefektetett jogelveket tartva szem előtt, abból indult ki, hogy a volt urbéresek éppen úgy, mint az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a alá tartozó többi erdőtulajdonosok, a vagyoni jogi állásuknál fogva kötelesek minden erdejüket, a megszerzés jogcímére és a talajminőségre való tekintet nélkül, üzemterv szerint kezelni, akkor a volt urbéreseknek nem feltétlen erdőtalajon álló erdeire is ki kellett volna terjesztenie az erdőtvörvény 17. §-ának hatályát. E törvény „mulasztása“ csak is így lett volna teljesen kipótolva és a megzavart jogegyenlőség helyreállítva.

Ha pedig az 1898:XIX. t.-cz. a kopárok képződésének a megakadályozását és a természeti viszonyoknak megfelelő okszerű erdőkezelés biztosítását tekintette a szóban lévő intézkedés megalkotásánál elhatározó fontosságúnak — aminthogy az indokolásból kivehetőleg tényleg ez volt a döntő ok —, akkor figyelemmel arra, hogy kopárok a magánerdőkön is sűrűn képződtek és képződnek, és az erdőtvörvény, sajnos, ezen erdők okszerű kezelésének a szabályozására sem nyújt módot: igazság szerint és a törvény előtti egyenlőség elvénél fogva minden magánvéderdőre és feltétlen talaju erdőre, ha pedig a természeti viszonyokon felül még a tulajdonközösségi jogviszony is szükséges az üzemtervszerű kezelés kötelezettségének a megállapításához, akkor legalább is minden közös véderdőre és közös feltétlen talaju erdőre ki kellett volna terjeszteni az erdőtvörvény 17. §-ának a hatályát, annyival is inkább, mert ha az ilyen közös erdők jogeredete és a megszerzésük jogcíme között van is különbség, de a gazdasági és társadalompolitikai céljuk és rendeltetésük a legtöbb esetben egy és ugyanaz: a tulajdonostársak fa- és legelőszükségletének a kielégítése.

Világos tehát, hogy az üzemtervszerű kezelés kötelezettségének a kérdésében a jogegység és jogegyenlőség elvei az 1898:XIX. t.-cz. megalkotásánál sem érvényesültek teljesen, sőt a helyzet az erdők természeti viszonyainak és talajminőségének az előtérbe

helyezése folytán még az eddiginél is bonyolultabb és bizonytalanabb lett, mert most már igazán nem lehet tudni, hogy az üzemtervszerű erdőkezelés kötelezettségének az igazi, a helyes jogalapját az erdőtulajdonosok jogállásában és az erdők jogeredetében, vagy az erdők természeti viszonyaiban és az erdőgazdaság elemi törvényszerűségeiben, avagy mindezeknek a tényezőknek az együttes mérlegelésében kell-e keresnünk és lehet-e feltalálnunk?

Fokozta ezt a bizonytalanságot az 1898:XIX. t.-cz.-nek az a rendelkezése is, mely az erdőtörvény 17. §-ának a hatályát kiterjesztette azokra a kopárookra is: „melyeken az erdősitést az 1879:XXXI. t.-cz. 166. §-ában említett társulatnak kell eszközölni”. (1898:XIX. t.-cz. 1. és 2. §-a.)

Itt tudniillik a tulajdonjogi minőségnek már semmi elhatározó jelentősége nincs az üzemtervszerű kezelés kérdésében, mert a rendelkezés érvényes olyan esetekre is, midőn a beerdősítés fogantatosítása végett egyes magántulajdonosoknak, akik között semmiféle tulajdonközösségi jogviszony nem áll fenn, kellett volna a törvény értelmében a beerdősítés fogantatosítása végett társulniok, ha ilyen társulatok a törvény végrehajtása során egyáltalán megalkultak volna.

Mindezek a rendelkezések azt is világosan mutatják, hogy az 1898:XIX. t.-cz. alaposan megingatta és kétségessé tette az erdő-törvény 17. §-ának igazolására e törvény indokolásában felállított jogelveket. Kitűnik ez különösen az 1898:XIX. t.-cz.-nek a volt urbéresok legelőilletőségeül kihasított erdeire vonatkozó rendelkezéseiből. Ezekről az erdőkről ugyanis, melyek az urbéri birtokrendezés alkalmával a legeltetési haszonvételek megváltása fejében mentek át a volt urbéresok tulajdonába, jogeredetüknél és gazdasági rendeltetésüknél fogva már valóban teljes lehetetlenség azt állítani, hogy azok faállományát, amely az 1871:LIII. t.-cz. 40. §-a értelmében rendszerint nem is a volt urbéresoket, hanem a volt földesurakat illette, a volt urbéresok (ahol a faállomány mégis a tulajdonukba jutott) tartamos és egyenletes üzemből tartoznának használni. Az 1898:XIX. t.-cz. ennek daczára, mint láttuk, mégis kiterjesztette az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ának a hatályát ezekre az erdőkre is, ha azok véderdők vagy feltétlen erdőtalajon álló erdők; de egyben kikötötte: *„hogy ezeknél, miután rendeltetésük a legelő-*

erdők hivatását szolgálni, nem a faanyagok termelése a főczél, hanem a legeltetés igényeinek a kielégítése“. Ezzel azonban halomra döntötte az 1898:XIX. t.-cz. az üzemtervszerű kezelés kötelezettségének igazolására felállított régi jogelveket, mert törvényben leszögezett példát statuált arra, hogy e kötelezettségnek helye van olyan erdőnél is, melynek faállományát a tulajdonos jogállásánál fogva nemcsak hogy nem tartozik tartamos és egyenletes üzemben kezelni, hanem amelynél törvény szerint egyáltalában nem is a fatermelés a főczél.

De, hogy már az erdőtörvény megalkotása alkalmával is milyen nagy volt a bizonytalanság afelett, hogy az említett jogelvekből kiindulva az üzemtervszerű erdőkezelés kötelezettségével meddig lehet terjeszkedni, mely erdőket lehet vagy kell azok alapján az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a alá sorozni, ezt legjobban igazolja e szakasznak az iparvállalatok céljaira alakult részvénytársulatok erdeiről szóló homályos rendelkezése, amely a gyakorlatban, néhány esetet kivéve, nem is volt végrehajtható. Nem pedig azért, mert az erdőhasználatokkal foglalkozó ipari részvénytársaságoknak a legnagyobb része, amint tudjuk, éppen azért alakul meg és azért vásárol össze, ha másként nem juthat hozzá, talajjal együtt, nagyobb terjedelmű erdőségeket, hogy azok faállományát a lehető legrövidebb idő alatt gyarmatszerűleg kihasználja és többé-kevésbé iparilag feldolgozva, kereskedelmi forgalomba bocsássa, hogy azután a talajon is mielőbb tulajdon. Az ilyen faipari részvénytársaságoknál tehát a korlátolt forgalmu erdők állagának a szaporítására irányuló legjobb akarattal sem lehetett a törvény végrehajtása során megállapítani, hogy azok az erdőtőke fogyasztására nem jogosultak s hogy ebből folyólag csakis üzemtervszerű tartamos gazdálkodást volna szabad folytatniok. Minthogy pedig az erdőtörvény ilyen részvénytársaságoknak az alakulását nem tiltotta meg, a 17. § rendelkezését ezekkel szemben egyáltalában nem lehetett végrehajtani.

A mondottakból kitűnik, hogy úgy az 1879:XXXI. t.-cz., mint az ezt kiegészítő 1898:XIX. t.-cz. megalkotásakor megvolt a törekvés arra, hogy minél több erdő kerüljön az előbbi törvény 17. §-a alá, de egyik törvény sem tudta felismerni és szabatosan megvonni azt a határt, ameddig ezen a téren terjeszkedni lehet,

illetve kell. Az az elvi különbség azonban a két törvény között mégis határozottan felismerhető, hogy míg az 1879:XXXI. t.-cz., a véderdőktől eltekintve, tisztán az erdőtulajdonosok jogállására, jogi minőségére (egyedül a volt urbéreseknél az erdő jogeredetére) alapította az üzemtervszerű kezelés kötelezettségét, addig az 1898:XIX. t.-cz. már a természeti és gazdasági törvényszerűségeket igyekezett előtérbe helyezni a szóban lévő kötelezettség megállapításánál.

Egyebekben pedig az eddig előadottakból meg lehet állapítani, hogy az erdőtörvény indokolásában felállított, kezdetben ismertetett azok a jogelvek, amelyek hivatva volnának a korlátolt forgalmu és a magánerdők kezelése és használása között tett megkülönböztetést igazolni, a fennálló jogrendszerünknek nemcsak hogy nem felelnek meg, de azzal merőben ellentétben állanak.

Az egyházi személyektől, helyesebben javadalmasoktól eltekintve, akik tényleg inkább csak haszonélvezői, mint tulajdonosai a birtokukban lévő erdőknek, megállapíthatjuk, hogy hazai jogunk egyetlen olyan erdőtulajdonost sem ismer, aki csak haszonélvezeti jog alapján bírná az erdejét, akit ennél fogva vagyoni jogilag az erdejének, az állagra való minden jogigény nélkül, kizárólag csakis a gyümölcs, a kamat fogalma alá eső rendes évi haszonvételei illetnének meg. Annál kevésbé lehet tehát ezt, mint valami közös jellemző vonást az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-a alá tartozó valamennyi erdőtulajdonosra felismerni és megállapítani. Ellenben a dolog úgy áll, hogy a szóban lévő erdőtulajdonosok nagy része többé-kevésbé szabadon rendelkezhetik a tulajdonjoga alapján nemcsak az erdők haszonvételeivel, hanem annak rendje és módja szerint (t. i. az illetékes vagyionfelügyeleti hatóság rendelkezései értelmében, mely itt nem mint közhatóság jár el, hanem a tulajdonos akaratának a képviselője és kifejezőjeként szerepel) azok állagával is és ezt a rendelkezési szabadságot tekintve: a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak a vagyoni jogi állása mindenestre közelebb áll a szabad rendelkezésű magánerdők tulajdonosainak a jogállásához, mint a haszonélvezőkéhez. Az 1879:XXXI. t.-cz. indokolása tehát azzal a megállapításával, mintha a 17. §-ában felsorolt erdőtulajdonosok az erdővagyonukban rejlő tőkét *vagyonjogi állásuknál fogva* nem volnának jogositva fogyasztani, hanem

csakis e tőke kamatainak megfelelő évi fatermést lenne szabad felhasználniok, a tényeket téves világitásba helyezte.

Nézzük már most, hogy a törvény végrehajtása során kifejlődött gyakorlat miként volt képes az így felállított elvi álláspontot az életben érvényesíteni?

Hogy erről tiszta képet alkothassunk magunknak, elsőben is tudnunk kell, hogy a törvény indokolásában kifejezésre juttatott, szóban lévő álláspont már a törvény szövegével sem áll teljes összhangzásban. A törvény 17. §-a szerint ugyanis „a gazdasági tervek — tekintettel az erdők terjedelmére, állapotára, az erdőbirtokos szükségleteire és az erdők okszerű jövedelmezésére — akként készítendők, *hogy az erdők jókarban tartása s használatuk tartamossága biztosíttassék* s a fatenyésztésen kívül az erdei melléktermények használata is szabályoztassék“.

A törvény e szavaiból kitűnik tehát, hogy az üzemtervek főkélléke az erdők jókarban tartásának és a használatok tartamosságának a biztosítása, de a használatok egyenletességét, vagyis azt, hogy évenként, csak az erdőtőke kamatainak megfelelő fatermés használható ki, a törvény kifejezetten már nem kötötte ki.

Hogy aztán a törvény szempontjából mit kell az erdők használatának tartamossága alatt érteni, ezt a gazdasági tervek készítése ügyében a 17. § utolsó bekezdése alapján kiadott miniszteri utasítás a következőkben mondja meg:

„Az iránt, vajjon valamely erdő kihasználása a tartamosság követelményének megfelel-e, irányadóul a következők szolgálnak. Oly kiterjedésű erdőbirtokra nézve, melyben az egyes állabok akként rendezhetők és kihasználás alá sorozhatók, hogy a termőhelyi és állabviszonyoknak megfelelő kihasználás *évenként* foganatosítható, a tartamosság biztosítottnak tekintetik akkor, ha a kihasználás *aszerint* van szabályozva s évenként csak az illető évre kihasználásra kijelölt állab tarlasztatik le és a letarolt terület *a törvénytől időben ismét felujtattatik*“.

„Ha ellenben — mondja tovább az utasítás — az erdő oly csekély kiterjedéssel bír, hogy a kihasználás csak bizonyos *időközökben* eszközölhető (szünetelő üzem), akkor az üzem tartamosnak tekintetik, *mihelyt a megfelelő korban* letarolt állaboknak *további utánpótlásáról kellőleg gondoskodva lett*“.

A megfelelő kiterjedésű erdők fahasználatának az egyenletessége tehát az utasításban már határozottabban kifejezésre jut ugyan, mint a törvényben, de már a kisebb terjedelmű erdőkre nézve a tartamos és egyenletes gazdálkodásnak azt az elvét, amelyet a törvény indokolása felállított, az utasítás is kénytelen volt egészen feladni és megengedni, hogy a tulajdonos az ilyen erdők egész faállományát egyszerre is kihasználhassa, aminek következtében aztán a jövedelmet adó főhaszonvételnek, a fahasználatnak természetesen éveken, sőt hosszú évtizedeken át szünetelnie kell.

Az ilyen erdők tulajdonosaitól tehát az utasítás a használatok tartamosságá tekintetében már alig kíván többet, mint amennyit a törvény, helyesebben a törvény alapján kifejlődött joggyakorlat, minden feltétlenül fenntartandó magán erdőtulajdonosától is megkövetelt. A különbség csak az, hogy a magánerdőtulajdonosok bármikor, tehát akkor is kihasználhatják az erdejük faállományát, ha az vágásra még nem érett, amit — sajnos — elég gyakran meg is tesznek, mérhetetlen kárt okozva ezzel nemcsak maguknak, hanem az országnak is.

De a fahasználatok egyenletességét sok esetben a nagyobb terjedelmű, egyenlő évi vágásterületekre beosztható erdőknél sem lehetett biztosítani.

Azt hiszem, nem szükséges itt bővebben fejtegetnem, hogy mennyi akadálya van annak, hogy az erdők üzeme, különösen a magasabb hegyvidékeken elterülőké, de általában mindazoké, amelyeknél a faállomány különböző korfokozatai nincsenek szabályszerű arányban képviselve — pedig olyan erdőbirtok, ahol szabályszerűen volnának képviselve, igazán elenyészően kevés lehet az országban —, úgy rendeztessék be, hogy minden évben az erdőtőke évi fatermésének megfelelő famennyiség kerüljön kihasználás alá.

Sok esetben, amint tudjuk, nemcsak a tulajdonos magánérdekei, hanem általános erdőgazdasági és erdőrendészeti érdekek is egyenesen megkívánják az erdők gyorsított kihasználását. E tekintetben hivatkozhatom az akkori földművelésügyi miniszternek az 1890. évi működéséről a törvényhozás elé terjesztett jelentésére, melyről értekezésem bevezető részében már említést tettem s mely idevágólag a következőket mondja:

„Általában erdeink tulnyomó részénél sem a talaj, sem a fatermeléshez szükséges másik tényező, a fatőke nem volt már normális állapotban a 70-es évek végén. *A fatőkéből, mely az erdőtalaj termőképességéhez képest várható évi fatermés előállításához okvetlenül szükséges, egészben véve, azt lehet mondani, egy harmadrész hiányzott, úgy, hogy ehhez képest erdeink évi fatermését is legfeljebb 1,6 köbméterre lehetett számítani holdanként.*“

„És ami még e hiánynál is nagyobb baj volt, nem voltak megfelelő arányban képviselve a fatőkében azon szabályos korfokozatok sem, melyek az erdő gazdaságban a rendszeres fatermeléshez szükségesek.“

„Ez a két körülmény már magában is eléggé jellemzi azokat a z állapotokat, melyek az erdőtörvény életbelépése idején fennállottak s bő felvilágosítást ad azokról a nehézségekről is, melyekkel az erdőgazdaságnak a későbbi években megküzdeni kellett.“

„A termeléshez szükséges fatőke említett fogyatékosága például azt parancsolta volna, hogy a hiány szigorú takarékosággal minél előbb helyreépíttessék.“

„Ámde az erdők állapota s különösen a korosztályok kedvezőtlen aránya, ezt az észszerű takarékoságot sok tekintetben lehetetlenné tette.“

„A kiritkult, beteges erdőket alig lehetett volna különben is sokáig fentartani, a talaj termőképességének biztosítása pedig sokszor egyenesen meg is követelte, hogy a maradványok mielőbb eltávolíttassanak s a terület szakszerűen újból beerdősíttessék.“

„De nem lehetett kár nélkül fentartani sok helyen a jó és ép erdőket sem, mert nagyobbára vágatási korukon túl voltak, sőt itt-ott már pusztulásnak is indultak, melyeket, hogy értéküket ne veszítsék, gyorsított kihasználás alá kellett venni.“

„Egyébiránt a fatőkehiány maga sem volt minden erdőnél egyformán észlelhető, sőt az erdőknek mintegy ötödrészénél, azoknál tudniillik, melyek a megelőző időkben még nem voltak feltárva, fölőslég is volt a fakészletben, melynek piacra vitelét szintén nem lehetett megakadályozni.“

„Szóval az a kényszerhelyzet állott be, hogy daczára a fatőkében mutatkozó hiánynak, a fatermelést sok helyen nemcsak megszorítani nem lehetett, de néha még el is kellett rendelni a maradványok gyorsított kihasználását.“

De még azoknál az erdőknél is, melyeknél úgy ahogy szabályosak voltak az állapotok s amelyekről az üzemtervet az erre befolyással bíró valamennyi tényező számbavételével el is lehetett akként készíteni, hogy minden évben csak annyi terület kerüljön kihasználás alá, amennyi a megállapított vágásforduló mellett az erdőterületből egy évre esik, ettől a szabálytól igen sok esetben el kellett térni.

Különösen a szegényebb községek, volt urbéresek, kisebb közbirtokosságok, az élet sokféle szükségétől kényszerítve, gyakran

kértek és kérnek engedélyt üzemtervtől eltérő fahasználásokra, de más esetekben és a többi erdőbirtokosoknál is gyakran fordulnak elő rendkívüli favágatások, pl. mikor szélviharak, erdei tűzesetek, rovarkárok vagy más gyorsan fellépő fabetegségek teszik azt erdőrendészeti szempontból is egyenesen szükségessé.

Sok eset volt arra is, hogy a tulajdonosok azért kértek 5, sőt 15—20 évi vágásterület kihasználására és eladására engedélyt, mert kisebb részletekben egyáltalán nem is értékesíthették volna a kihasználás alá kerülő fatömeget. Indokolt esetekben természetesen az ilyen kérelmeket sem tagadhatta meg a hatóság, mert végre is a tulajdonosokat nem lehetett kötelezni a használatok évi egyenletes gyakorlására akkor is, ha ilyen módon a használat tiszta jövedelmet nem nyújtott, vagy éppen kárral járt volna.

Az ilyen üzemtervtől eltérő fahasználások aztán az erdőnek, nemcsak a szabályos állapotba jutását akadályozták meg, hanem a fatőkét is megtámadták, mert ha el is rendelte a hatóság, hogy az engedélyezett rendkívüli fahasználások folytán a fakészletben beálló hiány a vágások bizonyos időre való teljes beszüntetése vagy korlátozása által helyreépíttessék s a kihasznált területek meghatározott idő alatt beerdősíttessenek, de ezzel szemben azután a napirenden lévő erdőítési mulasztások jelentkeztek, amelyek természetesen mind növedékvesztéséget s végeredményben a fatőke apadását vonták maguk után.

Az üzemtervtől eltérő használatok engedélyezését kérő folyamodványok benyújtására végül igen gyakran, talán a leggyakrabban a legeltethető területek hiánya szolgáltatott okot. Az erre irányuló szükségletek lehető kielégítésétől szintén nem lett volna helyes és lehetséges elzárkózni s így hozta létre az élet kényszerítő szükséglete a legelőerdőknek elnevezett új gazdasági alakulatot, amelyeknek miként való berendezéséről már egész külön erdészeti irodalmunk keletkezett. Ezek az erdők, amint tudjuk, tulajdonképpen se nem erdők, se nem legelők (legelőerdő miveltési ágat a földadókataszter sem ismer), de a főcéljuk mégis a legeltetési igények kielégítése, ezekkel szemben is fel kellett tehát adni az élet parancsoló szükségleteinek a hatása alatt a fatőke megtámadhatatlanságának és a fahasználások tartamosságának és egyenletességének a jogelvét, ami azonban természetesen az üzemterv

szerint kezelt erdők faállományának szintén igen jelentékeny megcsonkítására vezetett, mert az ilyen erdők faállományából éppen csak annyit kellett fentartani, amennyi a talaj termőképességének a megővésére és a terület erdőjellegének biztosítására szükségesnek mutatkozott.

Hogy az ország üzemterv szerint kezelt erdeinek a faállománya, az u. n. élőfatőkéje azokon a területeken, amelyekről az erdő más művelésre teljesen ki nem irtatott, vagy talajostól magánkezekbe nem került, az erdőtörvény életbelépte óta milyen változáson ment át, erre nézve, sajnos, nincsenek statisztikai adataink, de úgy hiszem, itt is bátran állíthatom, hogy a helyzet egészben véve és pedig úgy a fakészlet mennyiségét, mint a minőségét illetőleg, nemcsak hogy nem javult, hanem határozottan rosszabbodott, ha nem is olyan arányban, mint a magánerdőknél, amelyeknek ma — miként kezdetben kimutattam — több mint a fele ki van használva s jórészt már a talajuk is a pusztulás veszélyének van kitéve, holott az erdőtörvény életbelépte alkalmával tulnyomó részben nagybirtokot alkottak és sokkal jobb állapotban voltak, mint a községek, volt urbéresek és közbirtokosságok erdei, amelyek abban az időben valamennyi erdő között a legjobban meg voltak viselve és az ország erdőállományának élőfatőkéjében mutatkozott $\frac{1}{3}$ -ad résznyi hiány is, amelyről előbb említést tettem, nyilván legnagyobb részben ezekre az erdőkre esett.

A mai állapot ahhoz képest, amely az erdőtörvény életbeléptekor fennállott, úgy hiszem, inkább csak a kellően fel nem tárt erdőknél (leginkább a bükkösöknél) maradt többé-kevésbé változatlan. Tölgyesben és fenyvesben egészben rosszabbodott, noha új ültetésekkel itt-ott javult is a helyzet. Nagy általánosságban, azt hiszem, úgy áll a dolog, hogy erdeinkben főleg a fiatal és itt-ott a tulkoros (bükk) faállomány van tulnyomó mértékben képviselve, ellenben középkoruban hiány van.

De az erdőtörvény életbelépése óta az üzemterv szerint kezelt erdők kiirtását és művelési ágának a megváltoztatását sem lehetett mindig a legszigorubb álláspont elfoglalása mellett sem megakadályozni s így ez a körülmény is jelentékenyen apasztotta az élőfatőkét ott is, ahol a kiirtott területek helyett pótlásképen más területek kerültek beerdősítésre.

Még maga az állam sem volt képes a kincstári erdők állományát csonkítatlanul fentartani, sőt, mint tudjuk, nagy kiterjedésű területeket hasított ki és irtott ki főleg az alvidéki kincstári erdők *„mezőgazdasági művelésre állandóan és nagy előnnyel használható részleteiből, részben telepítési célokra, részben pedig avégből* — mondja a földművelésügyi miniszternek a törvényhozás elé terjesztett, idézett jelentése —, *hogy a talajnak inkább megfelelő intenzív mezőgazdasági művelés által a mostaninál magasabb jövedelmezőség legyen elérhető*“.

Általában véve gyakran előfordult a többi korlátolt forgalmu erdőknél is, hogy közgazdasági szempontok és a tulajdonosok érdekei egyaránt megkövetelték az erdők egyes részleteinek mezőgazdasági célokra való kiirtását.

Ehhez járult azután az is, hogy részben birtokrendezések és egyéb megengedett, sőt szükségszerű birtokváltások és erdőelidegenítések révén, de másrészt a korlátolt forgalmu erdők állagának megbontására és kizsárolására irányuló közismert mesterséges törekvések és mindenféle üzérkedések következtében is sok korlátolt forgalmu erdő jutott magánkézre és a pusztulás útjára, úgy hogy a korlátolt forgalmu erdők állaga az erdőtörvény életbelépése óta, dacára az erdőrendészeti hatóság minden erőfeszítésének és annak, hogy a korlátolt forgalmu erdők irtását és művelési ágának a megváltoztatását, a hatóság, mint említettem, indokolt esetekben is csak területpótlás feltétele mellett engedte meg, dacára továbbá annak, hogy a szóban levő erdőknek lehető szaporításáról a törvényhozás az állami erdővásárlási alapot létesítő 1884: XXVI. t.-cz. megalkotásával külön is gondoskodott: egészben véve kereken mégis 700.000 kat. holddal apadt, ellenben a nem gondozott magánerdők állománya kereken 300.000 kat. holddal szaporodott annak ellenére, hogy az utóbbiakat mezőgazdasági célokra ott, ahol a talaj arra alkalmas volt, területpótlás nélkül is szabad volt a tulajdonosoknak kiirtani.

Ezek az adatok és az előbb említett jelenségek mind azt bizonyítják, hogy az élet bizony nem igen alkalmazkodott az erdőtörvény indokolásában felállított jogelvekhez, sem abban a vonatkozásban, hogy a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak nem szabad az erdejük állagát megtámadni és az erdővagyonukban fekvő tőkét fogyasztani, sem pedig abban, hogy az erdejükből csakis a

rendes évi fatermésnek megfelelő famennyiséget jogosítottak évenként kihasználni.

Különösen a csekély terjedelmű, vagy egészen egykoru erdők-nél, továbbá a tulhasznált, megrontott és beteges erdőknél, vagy a kellően még fel nem tárt erdőknél a fahasználások egyenletességét és tartamosságát feltétlenül megkövetelni egyenesen oktalanság lett volna. Csakhogy, ha ez így van, ha az erdők üzemtervét igen sokszor, mondhatni az esetek tulnyomó részénél nem lehet úgy elkészíteni, hogy az a fahasználások egyenletességét és tartamosságát biztosítsa, vagy ha el is lehet úgy készíteni, de aztán az élet kényszerítő szükségleteivel szemben nem lehet megtartani, akkor nem lehet természetesen az üzemtervszerű kezelés kötelezettségének a jogalapját sem ebben a követelésben keresni és azt állítani, hogy a tulajdonos azért tartozik az erdejét üzemterv szerint kezelni, mert jogállásánál fogva a használásokat csak egyenletesen és tartamosan gyakorolhatja.

Mindezek a fejtegetések természetesen csak azt igazolják, hogy mennyire bizonytalan és ingatag jogalapon áll az üzemtervszerű kezelésre kötelezett korlátolt forgalmu erdők egész intézménye. Ezért kellett eddig is az első elhibázott lépés után egyik kényszereszközt és önkényes rendszabályt a másik után alkalmazni, hogy azok egymást támogassák és a téves alapokon nyugvó egész intézményt a romlás és összeomlás veszélyétől megmentseik.

De másrészt — mint erre a figyelmet kezdetben is felhívtam — nagy hiba volna a mondottakból arra következtetni, mintha talán nem volna helyes és jogos a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosaitól sem a tartamos és egyenletes gazdálkodást a lehetőség határai között megkövetelni. Ellenkezőleg: az eddigi fejtegetésekből levonható helyes következtetés és tanulság csak az lehet, hogy miután az említett cél, amely felé mindenestre törekednünk kell, sajnos, a korlátolt forgalmu erdők nagy részénél sem lehet megvalósítani, annál inkább törekednünk kell arra, hogy lehetőleg a magánerdők tulajdonosait is az okszerű erdőkezelésre és takarékos gazdálkodásra szorítsuk. Mondom: erre kell törekednünk és nem arra, hogy a korlátolt forgalmu erdőket kétszeresen is megrendszabályozzuk, hogy ne mondjam agyonkorlátozzuk, a magánerdőket pedig továbbra is szabadjára engedjük.

Egyebekben pedig az eddig mondottak, azt hiszem, eléggé igazolják azt, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ában foglalt jogszabály, az e szakasz hatálya alá tartozó erdők tulajdonosainak jogállásában és a jogutódok érdekeinek a védelmében nem találhatja fel azokat az előfeltételeket, amelyekre mint jogalapra biztosan támaszkodhatnak.

De véleményem szerint egy, az ország erdészetének általános közgazdasági kérdéseit szabályozó törvénynek tulajdonképpen nem is az a célja és feladata, hogy egyes erdőtulajdonosok jogutódainak magánérdekeit vegye védelmébe az élő tulajdonosok érdekeivel szemben. Ez a védelem ott és annyiban, ahol és amennyiben annak helye van, a dolog természeténél fogva inkább *az illető erdőtulajdonosok magánjogi viszonyait és belső gazdasági háztartását szabályozó törvények és szabályok keretébe és az illetékes vagonfelügyeleti hatóságok hatáskörébe tartozik.*

Az erdőkről rendelkező köztörvénynek, azt hiszem, magukat az erdőket kell védelmébe venni, ezeknek a fentartását és okszerű kezelését kell biztosítani, akárkinek a kezén legyenek is azok.

A parancsoló országos közérdek legalább ezt kívánja. De ezt kívánja a jogegység: az egységes, egyöntetű jogszolgáltatás, a jogegyenlőség: a törvény előtti egyenlőség s végeredményben a mindenkori erdőtulajdonosok saját jól felfogott érdekei is, amelyek tartósan szintén csak a közérdek keretein belül érvényesülhetnek, különben biztosan helyrehozhatatlan kárt és sérelmet szenvednének, amint ezt a magánerdőkkel együtt tönkrement magyar birtokos osztály jó részének anyagi romlása máris eléggé igazolja.

Hogy magának az erdőtörvény 17. §-ának, de az egész törvénynek is, a közérdek védelmében van az igazi célja és jogalapja, ezt nem én fedeztem fel és nem csupán én állítom.

Hivatkozhatom az uralkodó jogi felfogásra, a jogi szakkönyvekre és szaktudományokra, amelyekben nyomát sem tudtam megtalálni sehol olyan felfogásnak, amely az 1879:XXXI. t.-cz.-nek, avagy különösen a 17. §-ban foglalt jogszabálynak a célját és feladatát a magánérdekek és nem a közérdek védelmében keresné és vélné feltalálni. Az egyik jogi szakmunka például azt mondja, hogy „az erdők tulajdonosainak *a közérdek tekintetéből* tiltva van saját érdeiket a megállapított vágási rend (üzemterv) mellőzésével

pusztítani... Ugyanezen törvény (1879:XXXI. t.-cz.) — mondja tovább ugyanez a forrás — még lényegesen korlátozza az u. n. *véderdők* használatát...“

Magát az erdőtörvényt pedig a jogi szakmunkák általában „A tulajdonjognak *közérdek szempontjából* való korlátozásai“ között említik, ellentétben „A tulajdonjognak *magánintézkedés folytán* történt korlátozásai“-val, amelyek közé egyebek között a családi hitbizományt is sorozzák.

Hivatkozhatom továbbá egy ugy jogi, mint közgazdasági téren egyaránt elismert szaktekintélynek és kiváló államférfiúnak: gróf Tisza Istvánnak a véleményére, aki a „Budapesti Szemle“ 1887. évi május havi számában „Az agrárius kérdésről“ irt cikkében a hitbizományok célját, szemben a régi törvényekben lefektetett, elavult elvekkkel, a következőkben világítja meg: *„Intézményeinknek az alapja csak a közérdek lehet. Egyes családok hiúságát kielégítő intézmény fölött egyszerűen napirendre térhetünk. A családi fény tartása nem indokolhatja a hitbizománynak fentartását, de indokolja nézetem szerint az, hogy a nagy- és a középbirtokot az elaprózás ellen megvédi“.*

Ha ez áll a mezőgazdasági birtokokra, mennyivel inkább áll az erdőkre, melyeknek az elaprózása rendszerint azok teljes elpusztulását és elkopárosodását vonja maga után.

És milyen mélyen bevilágít ez a felfogás abba a kérdésbe is, hogy az üzemtervszerű erdőkezelés kötelezettségének miben keressük az igazi jogalapját és indokát? *Értsük meg jól: az erdők rendjét szabályozó törvénynek sem azért kell a hitbizományi erdő tulajdonosát üzemtervszerű kezelésre kötelezni, hogy az a jogutódát az erdő felhasználásával meg ne rövidítse és ezzel a család fényét és tekintélyét ne csorbítsa — efelett egyszerűen napirendre térhetnénk —, hanem azért kell kötelezni, mert a kötelező üzemtervszerű kezelés biztosítja az erdők fentartását és okszerű kezelését, ezt pedig a parancsoló közérdek követeli meg.*

Tudomásom szerint egyedül az erdészeti körében él az a téves hit, mintha a korlátozott forgalmu erdők tulajdonosait azok különleges magánjogi viszonyainál fogva kellene üzemtervszerű gazdálkodásra kötelezni. Éppen ilyen sajátos, egyedül álló és a helyes jogi felfogással ellenkező az az uralkotó erdészeti felfogás is, amely

annak igyekszik elfogadható jogi magyarázatát és igazolást adni, hogy a magánerdőtulajdonosokat viszont miért nem lehet tervszerű rendes gazdálkodásra kötelezni. Ez a felfogás, amelyről az erdészeti szaklapokban is többször volt már szó s amelyet szintén az erdőtörvényünknek a korlátozott forgalmu erdők és a magán-erdők között tett elhibázott megkülönböztetésére és e megkülönböztetésnek még tarthatatlanabb megokolására lehet visszavezetni, röviden abban körvonalozható, hogy bármennyire is megkivánná azt a közérdek: a magántulajdonosokat még törvényhozási uton sem lehet üzemtervszerű erdőkezelésre kötelezni, mert ez „*mélyen belenyulna a tulajdonos szabad rendelkezési jogába*“, „*messzemenő jogkorlátozást jelentene*“ stb.

Hogy ezek a kijelentések valójában inkább csak jelszavak, amelyeknek mélyebben fekvő jogalapjuk és belső igazságuk nincs és soha nem is volt s csak arra alkalmasak, hogy azokkal mi: erdészek, egymást megtévesszük, ellenségeinknek pedig fegyvert adjunk a kezükbe, ezt a mondottakon kívül még a következőkkel igazolhatom.

Elsőbben is idézek egy műszaki jogi véleményt, amely következőképen világítja meg azt a kérdést, hogy az állam törvényhozó hatalma az egyéni jogok korlátozásában meddig terjeszkedhetik:

„Az állam jóléte és haladása kívánja, hogy az összesség számára a jólét és haladás legkedvezőbb feltételei megteremtessenek. E feladat megoldása közben az állam gyakran az egyén jogába ütközik, melyet ha az általános fejlődés ez akadályát el akarja háritani, meg kell szüntetnie vagy legalább korlátoznia. *Hogy ezt megteheti: souverainitásából következik.* Az egyéni jognak tehát engednie kell, valahányszor az állam oly feladatával jut ellentétbe, melynek megoldását a közérdek követeli. Az államnak joga van ily esetekben az egyént jogától egészben vagy részben megfosztani. *Az állam souverainitásának folyamánya az is, hogy az egyén jogát megszüntetheti, anélkül, hogy érte kárpótlást adna.* Az állam azonban, mivel az egyén joga nemcsak az egyén, hanem az állam fejlődésének is feltétele, a jog megszüntetésével annak vagyoni értékét az egyesnek meghagyja. Az állam minden jogot megszüntethet, ha a közérdek megkívánja. De ugyancsak közérdekből nem semmisítheti meg annak értékét. Az egyénnek alanyi jogai megszüntetéséért kárpótlásra nincs jogigénye; az állam azonban, ha valakinek jogát megszünteti, a vagyoni értékét meg szokta téríteni, mert célszerűnek tartja s mert nem kívánja, hogy az összesség érdekeinek megvalósítása végett egy ember viselje az áldozatot.“

Igy szól az igazi, a műszaki jogi felfogás az erdészet körében uralkodó jogi felfogással szemben.

A valódi jogi felfogás szerint tehát nem is beszélhetünk mély, mélyebb vagy messzemenő jogkorlátozásról, hanem csak szükséges jogkorlátozásról, amelynek határát a közérdek szabja meg.

Ez áll minden jogra, tehát a tulajdonjogra is, amely leginkább magán viseli a magánjog jellegét. Sőt ujabban közjogászaink körében az a felfogás kezd előtérbe lépni s talán ez a tisztultabb és helyesebb felfogás, amely a tulajdonjog törvényében való korlátozásának a fogalmát elveti és azt állítja, hogy *a törvény, közöttük az erdőtörvény is, a tulajdont nem korlátozza, hanem nemleges megállapítja*. Mert „a tulajdonjog nem egy eleve létező jog, amely a jogéletben korlátozásoknak vettetik alá, hanem éppen olyan, mint minden más jogintézmény, mely tartalmát, terjedelmét, tárgyát, természetét s így fogalmát is csak a jogéletben nyeri, az ebben nyert tartalom tehát nem lehet korlátolt“. Ha minden tulajdonjog korlátolt, akkor hol keressünk korlátlan tulajdonjogot? Már pedig különösen korlátlan földtulajdonról ma már igazán nem is lehet beszélni. Elég, ha e tekintetben az erdőtörvényen kívül még a tagosításról és a kisajátításról szóló törvényekre utalok. Az utóbbi rendszerint már nem is korlátozza, hanem teljesen megszünteti a tulajdonos jogi uralmát, ha a közérdek így kívánja.

De bármelyik jogi véleményt fogadjuk is el helyesnek, abban megegyeznek a felfogások, hogy a tulajdon törvényes korlátozásának, illetőleg nemleges megállapításának a közérdek szabja meg a határát.

Egyébiránt, hogy az államhatalom meddig terjeszkedhetik a magántulajdon korlátozásában, ha azt a közérdek szükségessé teszi, ezt minden elméleti fejtegetésnél világosabban és kézzelfoghatóbban mutatják éppen a mostani háborus időkben alkotott törvények és rendeletek.

Ami ezek után azt az erdészeti jogi felfogást illeti, amely azt tartja, hogy a magánerdők tulajdonosait azért nem lehet okszerű gazdálkodásra kötelezni, mert azoknak szabadságukban áll az erdejük rendes évi fatermésén felül annak fatökéjét is fogyasztani és felhasználni, megjegyzem, hogy ha egyoldalulag, magánjogi szempontból, tisztán a tulajdonos vagyoni jogi állásának a szempontjából, vizsgáljuk a dolgot, minden vonatkozás nélkül az

erdőfentartás és az *erdőgazdaság elemi szabályaira* és alaptörvényeire, mint az előzőkben a korlátozott forgalmu erdők tulajdonosaival szemben tettük, úgy a felfogás természetesen itt is helyt állhat, éppen úgy, mint a korlátozott forgalmu erdők tulajdonosainak legnagyobb részénél.

Ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy az erdők fentartásáról és védelméről rendelkező köztörvények és szabályok hazánkban is már a régmúlt időkben is voltak, vannak és minden valószínűség szerint lesznek a jövőben is, akkor egészen más megítélés alá esik a kérdés.

Azt megengedem, hogy a magánszemély a tőkepénzét vagy más olyan vagyont, melynek védelméről törvény nem gondoskodik, szabadon fogyaszthatja, pazarolhatja s akár meg is semmisítheti. De ami áll a tőkepénzre vagy más tőkére, az nem egészen áll az erdőben rejlő élőfatőkére, mert ez a tőke az erdő tartozéka, elengedhetetlen tényezője, nélkülözhetetlen alkotó eleme s egyben az erdőtalaj termőerejének egyedüli biztosítója is. A feltétlen erdőtalajon álló erdők fentartására pedig, amint tudjuk, a magántulajdonosokat is törvény kötelezi, aminthogy megkívánta ezt *minden erdőtulajdonostól* már „Az erdők fentartásáról“ szóló 1807:XXI. t.cz. 1. §-a is, amely törvényről alább még bővebben lesz szó. Az erdő élőfatőkétjét tehát nem lehet a tőkepénzzel vagy más ingó tőkevagyonnal egyforma megítélés és elbánás alá vonni.

Én a tőkepénzemet elfogyaszthatom ha van, ha pedig nincs, vagy ha a meglevőt már felhasználtam, nem vagyok köteles tőkét gyűjteni, vagy a már felhasznált tőke helyett újat teremteni. Ellenben, ha a feltétlen erdőtalajon álló erdőm faállományát kihasználom, tartozom azt újra beerdősíteni és ott új erdőt nevelni, ami természetesen tőkebefektetéssel jár; sőt tartozom ezt akkor is megtenni, ha az elődeim használták ki az erdőt, s ha azoknak a gazdasági hibáit és mulasztásait vagyok kénytelen helyre pótolni.

Itt tehát mégis csak disztingválunk kell. Azt hiszem, hogy aki köteles a kihasznált vagy elpusztult erdejét beerdősíteni és azt vagy a meglevő erdejét „fentartani“, annak nem állhat jogában ugyanazt az erdőt a létesített vagy meglevő fakészletétől bármikor, pl. kihasználásra éretlen vagy éppen zsenge korában is megfosztani. Akinek pedig az utóbbihoz van joga, az nem állhat egy-

idejüleg az erdőfentartás kötelezettsége alatt. Én legalább jogi ellentmondást látok ebben a dologban, ha egészen figyelmen kívül hagyjuk is a kérdés gazdasági oldalát.

Pedig a jelenben fennálló *jogállapot* tényleg az, hogy az 1879:XXXI. t.-cz., illetve az ennek alapján kifejlődött joggyakorlat megkívánja ugyan a feltétlen talaju erdők *feltétlen* fentartását és a kihasznált területek újraerdősítését, de a magánerdőtulajdonosoktól már azt nem követeli meg, hogy az ilyen erdők faállományát aztán tartsák is fenn addig, amíg az kihasználásra megérett. Vagyis a magántulajdonos akkor, abban a korban tarolhatja le az erdejét, amikor neki tetszik.

Hasonló jogállapot állna elő akkor is, ha pl. a mezőgazdákat törvény kötelezné arra, hogy bizonyos meghatározott földterületeiken gabonaféléket vessenek és termeljenek, de ugyanaz a törvény egyben megengedné, hogy a kikelt vetést aratás előtt is lekaszálhassák — takarmánynak.

A mezőgazdaság terén persze, ahol a vetést $\frac{1}{2}$ —1 év múlva rendszerint követi az aratás, nem szükséges a gazdákat kényszeríteni sem arra, hogy vessenek, sem arra, hogy türelemmel várják meg az aratás idejét. Az erdőgazdaság azonban, amelynél a termékek megérlelésére hosszú évtizedekre, sőt egy emberöltőt is meghaladó időre van szükség, sajnos, nincs ebben a szerencsés helyzetben. Itt nemcsak jogos, hanem okvetlenül szükséges is a megrendszabályozás.

Nem szabad különben szem elől téveszteni azt sem, hogy az erdőt már eredeti ősalakjában is fával hozta létre a természet alkotó ereje és a modern erdőgazdaságban is a természeti erők működése a tulnyomó. Az emberi tevékenységnek, a munkának és szorgalomnak a termények előállításában, valljuk meg őszintén, itt koránt sincs olyan nagy szerepe, mint a mezőgazdaságban. Az erdőgazdaság terén tehát a föld tulajdonosa már ez okból sem igényelhet magának a gazdasága vezetésében olyan nagy szabadságot, mint a mezőgazdaságban.

Igen helyesen és találóan mondta annak idején Bedő Albert „Magyarország erdőségei“ című akadémiai székfoglaló értekezésében, hogy az erdővagyon *„nem más, mint egy, maga a természet által alkotott oly hitbizomány, melynek tőkéje fentartandó s mely-*

nek két külön természetű alkotórészből álló tőkéje, a fából álló résznek helytelen vagy gondatlan kezelése következtében egészben megsemmisülhet". (L. Erd. Lapok 1886. évi I. füzetét.)

Ezt kellene tehát „erdészeti jogelv” gyanánt elfogadnunk és vallanunk „az erdők fentartásáról” rendelkező törvényeink megalkotásánál is, ha nem akarunk önmagunkkal ellenkezésbe jutni és nem akarjuk erdészeti alapérzéseinket megtagadni.

A helyes jogelv, melyből az erdők fentartásának és okszerű kezelésének biztosítását czélzó törvénynek ki kell indulnia, úgy hiszem, csak az lehet, hogy *a természet által is fatenyésztésre utalt erdejét tartozik minden tulajdonos a termőtalajával és az állandó termeléshez szükséges másik tényezőjével: az élőfatőkéjével egyetemben a lehetőség határain belül épségben és jókarban fentartani.*

Ez — nézetem szerint — elengedhetetlen elemi alapfeltétele nemcsak az okszerű erdőgazdaságnak, hanem a helyesen értelmezett erdőfentartásnak is. Én legalább úgy vélem, hogy pl. az a tulajdonos, aki rendszeres gazdálkodásra alkalmas, vagy éppen ilyen gazdálkodásra már tényleg be is rendezett erdejének egész faállományát, tekintet nélkül annak korára és a vágás sorrendjére, idő előtt egyszerre letarolja, nemcsak az okszerű erdőgazdaság legegyszerűbb szabályait sérti meg, hanem a helyesen értelmezett erdőfentartás követelményeit is megszegi és nem „gazdálkodást”, hanem oktalan erdőpusztítást folytat.

Hazánk közigazdasági életében éppen nem ritka eset, hogy jogi és közigazdasági szempontok szembe helyezkednek egymással. Erre a közismert tényre mutatott rá gróf Tisza István a birtokrendezési törvények módosításáról intézkedő 1892:XXIV. t.-cz. javaslatának tárgyalása során a képviselőházban 1892. június 24-én tartott abban a beszédében, amelyben a legelőközösségek szervezését sürgette s többek között ezeket mondta: „E kérdésnek, mint nagyon sok más hasonló kérdésnek is, két egyenlően fontos oldala van: a jogi oldal és a közigazdasági oldal, és amint nagyon számos esetben, úgy itt is tapasztalhatjuk, hogy e kérdéssel a ogászok egyoldalú jogász szempontról, közigazdasági szakemberek pedig, egyoldalú közigazdasági szempontból foglalkoztak s hogy e két szempont ahelyett, hogy egy magasabb, egységesebb szempontban

harmonióban egyesítettett volna, élesen szembeállított s egymást meddőségre kárhoztatta“.

Ehhez a megállapításhoz bátran hozzátehetjük mindjárt azt is, hogy nálunk rendszerint az egyoldalú jogi szempontok azok, amelyek háttérbe szoritják és meddőségre kárhoztatják a közgazdasági érdekeket, mérhetetlen kárára az ország egészséges gazdasági fejlődésének és haladásának. És ez nem is csoda. Hiszen, amint mondják, jogászállam vagyunk, az egyéni jogvédelem klasszikus hazája, ahol még az erdőgazdák is inkább jogászok, mint gazdák. Csak természetes tehát, hogy a jogi szempontok az erősebbek, a hatalmasabbak és ezek akadályozzák meg a közgazdasági érdekek megvalósulását és bizony sokszor csak akkor engednek utat ezek érvényesülésének, amikor már alig van minnek érvényesülni, vagy amikor a közvélemény erős nyomásának kénytelenek engedni.

A régebbi birtokrendezési törvényeinknek és az azok alapján kifejlődött birói joggyakorlatnak is éppen az volt a hibája, hogy jóllehet elsősorban gazdasági érdekeket kellett volna szolgálniok, ezek helyett mégis a jogi szempontokat helyezték előtérbe és mindenáron az egyéni földtulajdonnak a közösség különböző alakzataiból való kiválasztására és a korlátlan szabadságnak a megvalósítására törekedtek.

Mikor aztán ez a törekvés a közös erdők és legelők oktalan felosztásában és a közbirtokossági erdők arányosításával üzött, közismert visszaélésekben kezdte éreztetni káros hatását, a földmivelésügyi kormánynak s az erdő- és legelőgazdasági érdekek képviselőinek és védelmezőinek több mint két évtizeden át kellett kitaró, szívós küzdelmet folytatni és ez alatt milliókat érő erdőségeknél és nagyterjedelmű legelőknek kellett elpusztulni, míg sikerült a birtokrendezési törvények hibáit legalább részben kiküszöbölni és a jogi érdekek képviselőivel megértetni, hogy az erdő- és legelőgazdaság terén az egyéni földtulajdon korlátlan szabadságának a kieroszakolása nem az ország közgazdaságának a felvirágzásához, hanem annak pusztulásához vezet.

Ismételtem tehát, hogy olyan esetekkel, amikor a jogi és gazdasági érdekek szembekerülnek egymással, közgazdasági életünkben gyakran találkozunk.

Arra azonban nem tudok esetet, hogy maguk a közgazdasági érdekek képviselői vagy védelmezői állítottak volna fel a jogászok előtt ismeretlen olyan jogi tételt vagy jogelveket, amelyek éppen a védelmükbe vett közgazdasági érdekek megvalósításának állják útját.

Ebbe a példa nélkül álló hibába, azt hiszem, egyedül mi erdészek estünk bele.

Mindnyájan szükségét érezzük annak, közérdekből és a tulajdonosok jól felfogott érdekeinek szempontjából egyaránt, hogy az állandó jövedelmet biztosító tervszerű rendes gazdálkozás a magánkézen lévő erdőkben is mielőbb és minél szélesebb körben meghonosodjék. Azzal is tisztában vagyunk mindannyian, hogy ezt a célt az erdőgazdaság természetében és az emberi gyengeségben rejlő belső, meg nem változtatható okok miatt csak úgy érhetjük el, ha a tulajdonosokat törvényben kötelezzük ilyen gazdálkodásra, mégis, amikor arra kerülne a sor, hogy ebben a kérdésben szint valljunk és állást foglaljunk, mi magunk állapítjuk meg, hogy az említett kötelezettséget a magántulajdonosokra nem lehet még törvényhozási úton sem kiterjeszteni, mert ez „mélyen belenyulna” azok szabad rendelkezési jogába, „messzemenő jogkorlátozást” jelentene stb., szóval: jogtalanság volna. Pedig, mint fentebb láttuk, ilyen jogi akadályokat maguk a jogászok sem ismernek, mert szerintük a tulajdon törvényes korlátozásának, helyesebben megállapításának a határát nem e jognak a terjedelme, a méretei, hanem a parancsoló közérdek szükségletei szabják meg. Eszerint annak a kérdésnek a megítélésénél is, vajjon a magántulajdonosokat kötelezhetjük-e okszerű erdőkezelésre vagy sem, döntő jelentősége, elhatározó fontossága csak a közérdeknek lehet.

Előbb már említettem, s itt újból hangsúlyozom, hogy az 1879:XXXI. t.-cz. 17. §-ában foglalt jogszabálynak is az erdők fentartásához és okszerű kezeléséhez fűződő közérdek védelmében van az alapgondolata, igazi jogalapja és valódi indoka, nem pedig a tulajdonosok jogállásában és a jogutódok magánérdekeinek a védelmében, akármit mondjon is idevonatkozólag a törvény hivatalos indokolása.

A hiba éppen abban rejlik, hogy ebből az egyedül helyes és igaz szempontból kiindulva, jog- és igazság szerint személy-

válogatás nélkül, minden erdőtulajdonost egyaránt kötelezni kellett volna az üzemtervszerű kezelésre. Ennek azonban az akkori tulajtott egyéni jogvédelem s valljuk meg egyenesen és őszintén: *a földesurak egyéni jogainak és gazdasági szabadságának a védelme állotta útját.* Ezeket kellett kiváltságban részesíteni s ezért kellett okot keresni a magánerdők és a korlátolt forgalmu erdők kezelése között tett helytelen megkülönböztetés igazolására.

Hogy az egyéni jogvédelem irányzata mennyire befolyásolta annak idején az erdőtvény előkészítőit és megalkotóit s mily nagy súlyt helyeztek akkor a magánerdők szabad használatának a biztosítására és az erdőgazdaság szabadságának a megóvására, erre az értekezésem bevezető részében már rámutattam. Itt csupán az akkori kor felfogására jellemző ama körülményre kívánom a figyelmet felhívni, hogy még erdészeti szakembereink is valósággal érdeméül, előnyéül tudták be az erdőtvényjavaslatnak, hogy enyhébb rendelkezéseket tartalmaz és kevésbé szorítja meg a tulajdonosok, különösen a magántulajdonosok rendelkezési jogát és gazdálkodási szabadságát, mint a külföldi törvények. Lehetséges, hogy ezzel akarták a javaslatot népszerűvé tenni és mellette hangulatot kelteni, de az sincs kizárva, hogy maguk is úgy hitték, hogy így van ez jól és helyesen.

Egyik kiváló erdészeti szakemberünk pl. az 1877. évi Erdészeti Lapok hasábjain ismertette a szigorubb osztrák erdőtvényjavaslatot, azt mondta, hogy „összehasonlítva ezen javaslatot a mi erdőtvényjavaslatunkkal, ugytaláljuk, *hogy szabadelvűség tekintetében a miénktől messze hátramarad s hogy emiatt az osztrák erdészek és erdőbirtokosok nagy részének sem valami nagyon tetszhetik.*”

Egy másik mértékadó szakemberünk pedig ugyancsak az Erdészeti Lapokban úgy nyilatkozott az erdőtvényjavaslatról, hogy az a *magánerdőbirtok használatának olyan szabad rendelkezést enged, „minőnek párját csakis a legszabadelvűbb erdőtvény engedheti meg s amelyet a magyar erdőtvény tervezte kétségtelenül azon helyes feltevésben enged meg, mert a magyar erdőbirtok legnagyobb részben nagy erdőbirtokok s mint ilyenek különben is konzervatív erdőkezelésre vannak utalva, melyet nekik jól felfogott egyéni érdekeik is tanácsolnak.*”

Másfelől azonban az erdőtörvényjavaslat előkészítése alkalmával komoly aggodalmak is merültek fel, amelyek nagyon is szabadelvűnek és olyannak találták a javaslatnak a magánerdőkre vonatkozó rendelkezéseit, amelyekről sikert várni nem lehet. És az élet, sajnos, ezeknek adott igazat. Az a feltevés, hogy a nagy magánerdőbirtokok továbbra is konzervatív kezelésben fognak részesülni, mint az előzőkben láttuk, bizony hiu reménységnek bizonyult, mert azóta a nagy erdőbirtokoknak jórésze apró birtokokká forgácsolódva elpusztult, vagy a pusztulás útjára jutott.

Az előbb említett komoly aggodalmakra nézve maga a törvényjavaslat indokolása is felemlíti, hogy a javaslat végleges szövegének megállapítása céljából az érdekelt minisztériumok, továbbá az országos erdészeti és országos gazdasági egyesület képviselőiből egybehívott szakértekezlet tárgyalásai során, mint az indokolás mondja:

„ezen értekezlet két tagja: *Ribáry* József miniszteri tanácsos és *Kenesei* Kálmán osztálytanácsos urak, a hozandó erdőtörvény ily értelmű rendelkezésében nem találhatván megnyugvást, oly irányu *különvéleményt* adtak be, melynek értelmében a *magánerdők tulajdonosait is irtás tekintetében* (irtás alatt nyilván fahasználást értettek) *a törvény bizonyos megszorító határozmányai alá vetni javasolják* és pedig azon indokból, hogy az országszerte divó, máris aggályos mérvben észlelhető erdőpusztításnak ez uton is gát vettessék. Nem nyugtattatván meg illetők a törvény azon rendelkezése által, mely a feltétlen talajon álló erdők tulajdonosait azok letarolása esetében újraerdősítésre kötelezi, miután *meggyőződésük szerint a törvény ezen intézkelése legelőbb esetben csakis holt betű maradna, sok esetben pedig a felújítás részint az érdekelt erdőbirtokos szorult vagyoni állása, részint pedig különösen sziklás és napnak fekvő hegyoldalokon, égalji viszonyainknál fogva, eredményre nem fogna vezetni*“.

„Hangsúlyozzák továbbá különvéleményük mellett — mondja továbbá a törvényjavaslat indokolása —, hogy statisztikai kimutatások szerint földbirtokosok kezén egészben 5,800.000 kat. hold erdőség van, mely területnek, ha csak fele része vétetik is fel oly magánszemélyek birtokában lévőknek, kiknek erdőkezelése jelen törvényjavaslat által nem ellenőriztetik (ilyen erdő tényleg 4,384.000 kat. hold volt akkor), ez még mindig oly értékű vagyont képvisel, *melynek jelentőségére a törvényhozás figyelmét különösen is felhívni teljesen indokoltnak látszik*“.

De hogy az 1879. évi XXXI. t.-cz. tulajdonképen miért nem kötelezte a magánerdőtulajdonosokat is a tervszerű rendes gazdálkodásra, ezt az értekezésem elején már említett az a jelentés tárja

fel a legőszintebben, amelyet az erdőtvénnyavaslatról a képviselőház akkori „erdőügyi bizottsága“ gr. Tisza Lajos elnök és báró Perényi Zsigmond előadó aláírásával 1879. április hó 3-án a képviselőház elé terjesztett s amelyben ez a bizottság a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlva, annak célját és a magánerdők és az üzemtervszerű kezelés alá vont erdők között tett megkülönböztetés okait a következőkben ismertette:

„Célja e törvényjavaslatnak, hogy a máris aggasztó mérveket öltött erdőpusztításnak, amennyire lehetséges, vége vessessék, és *egy okszerű, állandóan biztos jövedelmet nyújtó erdőgazdasági kezelés állapotassék meg*; e tekintetben a javaslat szabványai eléggé szigoruak és az ellenőrzés eléggé kifejezett és ha — *eltérőleg a más államokban ma már mindenütt elfogadott erdőtvények elveitől* — e törvényjavaslat csakis az állami, törvényhatósági, községi, egyházi, alapítványi, hitbizományi, közbirtokossági közös, szóval oly erdőségekre nézve határozza meg azoknak mikénti kihasználását, ahol a birtoklók, magának a tőkének fogyasztására nem lehetnek feljogosítva; a véderdőkül tekintendő területeken kívül, a tulajdonképeni magánerdők mikénti kezelését és kihasználását, a leg-távolabbról sem szorítja meg, — *oka, mert e törvényjavaslatot benyújtó kormány és a bizottság többsége, nem tartotta célirányosnak, mai gazdasági viszonyaink között, az erdőkezelés és kezelhetés szigoru szabványait a magánerdőbirtokokra is kiterjeszteni*. A statisztikai adatok alapján hazánkban körülbelül 2,500.000 kat. holdnyi erdőség képez tulajdonképeni független magánbirtokot (amint már előbb említettem, tényleg 4,384.000 kat. hold ilyen erdő volt), mindenesetre mind nemzetgazdasági, mind közigazgatási tekintetből egy oly jelentékeny érték, melynél indokolt, ha arra a törvényhozás figyelmét kiterjeszteni s az állam ellenőrzési jogát gyakorolni; *a bizottság átérezte ennek igazságát és daczára, hogy helyesli az e tekintetben már mindenütt alkalmazott elveket, e törvényjavaslat megszorításait a tulajdonképeni magánerdőbirtokokra kiterjeszteni, nem javasolja ezidőszerint, szemben nyomasztó gazdasági birtokviszonyainkkal.*“

Íme, ez a jelentés legalább nyíltan és őszintén megvilágítja a helyzetet s nem igyekszik rabulisztikus jogi érveléssel az igazi gondolatot palástolni. A jelentésből világosan kitűnik, hogy a képviselőház erdőügyi bizottsága, szemben a törvényjavaslat hivatalos indokolásával, nemcsak hogy nem látott elvi akadályt abban, hogy a magánerdők a korlátolt forgalmu erdőkkel egyforma elbánás alá vétessenek, hanem ellenkezőleg, *átérezte ennek az igazságát és a helyességét s a kormány és a bizottság többsége* csakis az akkori nyomasztó gazdasági viszonyok miatt nem javasolta a törvényjavaslatnak a korlátolt forgalmu erdőkre vonatkozó rendelkezéseit a magánerdőkre kiterjeszteni.

A mondottak után, úgy hiszem, már egészen közel fekszik a gondolat, hogy a magánerdők és a korlátozott forgalmu erdők között az erdőtörvényjavaslatban tett megkülönböztetést valójában a földesurak érdekeinek, még pedig — mindjárt hozzáfűzhetjük — rosszul felfogott érdekeinek a védelmére lehet visszavezetni, mert a magánerdőkkel együtt, amint tudjuk, sajnos, a magyar földbirtokososztály nagy része is tönkrement.

És hogy itt ismét nem én vagyok az egyedüli, aki a helyzetet így fogom fel, ennek igazolására hivatkozhatom több vármegye közigazgatási erdészeti bizottságának a magánerdők üzemszerű kezelése érdekében néhány év előtt a földmivelésügyi miniszter ur elé terjesztett feliratára, amelyek közül a legtalálóbban Bereg vármegye közigazgatási erdészeti bizottsága ítéli meg a helyzetet, amikor a 70/1913. sz. felterjesztésében a következőket mondja:

„Kétségtelen, hogy minden feltétlen erdőtalaju erdőnek fentartása nem jogi minőségénél, hanem közgazdasági jelentőségénél fogva fontos és szükséges.

Sajnos, az 1879:XXXI. t.-cz. az erdők jogi minőségére alapította azok fentartása érdekében akkor szükségesnek vélt intézkedéseket, miáltal csak a kötött birtokokat, u. m. a községi, urbéri, közbirtokossági, egyházi stb. erdőket védte meg az elpusztulás ellen és biztosított tulajdonosainak tartamos jövedelmet, ellenben a magánerdőket, melyek legnagyobb része a földesurak kezén volt és van, az újból való beerdősítés végre nem is hajtott kényszerén kívül teljesen szabadjára hagyta s ezáltal, midőn tulajdonosaik szabad kihasználási jogát épségben tartotta, valójában nagy kárt okozott azoknak, mert az 1879. év óta történtek igazolják, hogy a szabad kihasználási jog és az erdősítési kényszernek számba alig vehető érvényesítése a magánerdők nagymérvű elpusztítására vezetett“.

Egyébiránt az 1879:XXXI. t.-cz. javaslatának képviselőházi tárgyalása alkalmával is felette visszásnak tünt fel és méltán aggodalomra adott okot, hogy a törvényjavaslat akkor, amikor az állam közvetlen felügyelete és ellenőrzése alatt álló, sőt egyenesen a kezelésében lévő állami, alapítványi és egyházi erdőkre s vagyonekezelési szempontból többé-kevésbé szintén hatósági ellenőrzés alatt álló egyéb erdőkre nézve is szükségesnek tartja az üzemszerű kezelés kötelezettségét kimondani és az üzemszerű megőrzését külön állami közegekkel ellenőriztetni: az állami felügyelet alatt nem álló, sőt mindenféle felügyelettől éppen a legtávolabb eső „*magánerdőkre* — mondja egyik, több társa nevében fel-

szólaló képviselő — *egyáltalában igen szabadelvű intézkedést tartalmaz s a teljes szabadságot meghagyja. A magános tehet erdejével, ami tetszik; itt már nem állítatik fel az állam érdekeinek ellenőrzése, csak a 4. §-nál. . .*“

De tovább megyek és állítom, hogy az 1879:XXXI. t.-cz.-nek az erdők fentartására vonatkozó általános rendelkezései, a véd-erdőket illető intézkedések kivételével, az erdőkről szóló régibb magyar törvényalkotásokkal szemben nem haladást, hanem határozottan visszaesést jelentenek.

Erről meggyőződést szerezhet bárki is, ha figyelemmel elolvassa „*az erdők pusztításának megakadályozásáról*“ szóló 1790/91:LVII. t.-cz.-et és „*az erdők fentartásáról*“ szóló 1807:XXI. t.-cz.-et. Az előbbi az első magyar erdőtörvény, mely az erdők megóvását a *közhatalomra* nézve kötelezővé teszi, az utóbbi pedig tulajdonképen az elsőnek a kiegészítése és részletezése. Ezek a törvények igen helyesen minden erdőt, tekintet nélkül azok jogi minőségére, egyaránt és egyformán védelmükbe vesznek és a vármegyék köteletségévé teszik, hogy a közérdekre, a törvény szavai szerint: „*a közállományra*“ káros erdőpusztítást, akár „*pazarlás*“, „*tékozlás*“ okából, akár más okból történjék is az s „*bárkitől eredjen is az erdők pusztítása*“, a pusztítókra megállapított büntetés terhe alatt akadályozzák meg, szükség esetén vegyék az erdőt zár alá és szabályozzák annak a „*mérsékelt*“ használatát a zárlat ideje alatt, „*tekintetbe vévén az erdő évenkénti sarjadékát, minőségét s terjedelmét is.*“

Hogy aztán mit kell „*a közállományra káros erdőpusztítás*“ alatt érteni s hogy ennek a megakadályozása végett mely esetekben tartozik a vármegye, illetve ennek a törvényhatósága közbelépni, ezt is tüzetesen meghatározza az 1807:XXI. t.-cz. 1. §-a. Eszerint ilyen erdőpusztítás esete akkor következik be és az erdő további vágását akkor kell betiltani, ha „*a bepanaszolt fél az erdő vágásában világosan tulment azon a mértéken, melyet a sarjnövés okszerüen követel*, vagy ha a vágás a szükség világos esetén kívül *oly időben és módon eszközöltetett, melynélfogva a törzsek sarjadásának okvetlenül tönkre kell mennie*, vagy ha a vágásnál a sarjadéknak a *rendes módon való fentartásáról nem gondoskodtak* s végül ha az erdőirtás *oly helyen vétetett foga-*

natba, amely más használatra alkalmatlan, minélfogva letaroltatván, használhatatlanná válik...“

Elrendelte továbbá az utóbb idézett törvény 2. §-a, hogy ott, ahol *„tüzelésre alkalmas, lehullott, szerteszórt és földön fekvő fa elegendő mennyiségben van“*, az erdőbirtokosok ebből tartoznak a tűzifaszükségletüket kielégíteni *„főképpen ameddig a megelőző pusztítás miatt évenkénti vágatást nem lehet eszközölni“*.

Gondoskodott végül a törvény 6. és 7. §-a az erdei legeltetés szabályozásáról is, ugyancsak a törvényhatóságokra bizván a legeltethető és a legeltetés ellen tilalmazandó területek megállapítását és szükség esetén a kecskékkal való legeltetés és a kecsketartás eltiltását is.

Ime, ezekből a rendelkezésekből világosan kitűnik, hogy az idézett régi törvények az erdők fentartásának és kiméletes, okos használásának a biztosítása végett közérdekből általánosságban és lényegében minden erdőbirtokossal szemben ugyanazt a követelményt: az okos, takarékos és tartamos gazdálkodás követelményét állították fel, amelyet a jóval később megalkotott 1879: XXXI. t.-cz. immár, sajnos, csak a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosaitól kívánt meg.

Maga az 1879:XXXI. t.-cz. indokolása is kiemeli, hogy *„Elődeink az erdő fontosságát mindig felismerték s annak fentartására elegendő súlyt fektettek“*.

„Az 1790/91., 1807. 1836. és az 1840-iki törvények e tekintetben — mondja tovább az indokolás — teljes tanúságot tesznek arról, hogy az akkori kor, a maga és a jövő nemzedék érdekeit felfogva, az erdőtulajdont megóvni s az erdőpusztítást meggátolni igyekezett.“

„Az idézett törvények egynémelyikének főelvei teljesen a jelen kor fogalmainak színvonalán állanak...“

Ezekhez a megállapításokhoz, azt hiszem, teljes joggal hozzátehetjük az is, hogy az 1790/91:LVII. t.-cz. és az ezt kiegészítő 1807:XXI. t.-cz. főelvei feltétlenül magasabb színvonalon állottak és állanak még ma is, mint az 1879:XXXI. t.-cz. fentebb részletesen ismertetett vezérelvei, amelyek az egyenlő elbánás és a törvény előtti egyenlőség helyes elveit elvetették és az erdők fentartásáról szóló általános határozatok megalkotásánál a közérdek helyett az

egyéni jogokat és magánérdekeket, még pedig a rosszul felfogott magánérdekeket helyezték előtérbe.

A fentebb ismertetett régibb törvények megmutatták a helyes utat, amelyen az ország erdőgazdaságát a fejlődés és felvirágzás felé vezetni lehet s ha e törvények alapján utóbb még sem lehetett kielégítő eredményt elérni, ezt nyilván annak lehet tulajdonítani, hogy a törvényhozás nem gondoskodott megfelelően azok végrehajtásáról, *különösen szakközegek alkalmazásáról*, akik a hatóságoknak a felügyeletben és a rendelkezések végrehajtásában segítségére lettek és a szakteendőket ellátták volna.

A mondottak után, azt hiszem nem szükséges tovább bizonyítani, hogy nincs és az 1879:XXXI. t.-cz. megalkotása idejében sem volt igazi jogi akadály annak, hogy az országos közérdek szempontjából a magánerdők a korlátozott forgalmu erdőkkel egyforma megítélés és elbánás alá vonassanak. Ellenkezőleg éppen abban volt és van a jogtalanság és igazságtalanság, hogy az idézett törvény szakított a régibb törvényekben lefektetett helyes jogelvekkel és szem elől tévesztve azt, hogy „az erdők fentartása és okszerű kezelése nem jogi minőségüknél, hanem közgazdasági jelentőségüknél fogva fontos és szükséges“, figyelmen kívül hagyva továbbá, hogy a közérdek ugy a korlátozott forgalmu, mint a magánerdők fentartását és okszerű kezelését egyaránt megköveteli, a kétféle kategóriába tartozó erdők között a többször említett indokolatlan és tarthatatlan megkülönböztetést tette, amely aztán az erdőszet körében merőben téves felfogásokat váltott ki és rögzített meg és a törvény gyakorlati alkalmazásában ahhoz a visszáshoz vezetett, hogy akkor, amikor a magánosakkal szemben a törvény hibája miatt nem tudtuk még a feltétlenül fentartandó erdők okatlan használatát és pusztítását sem megakadályozni, a korlátozott forgalmu erdők tulajdonosaitól megkivántuk még a buza-termő talajon is az erdő fentartását és mivélését. Mintha csak a törvény végrehajtása során kifejlődött joggyakorlat a törvény összes hibáit és valamennyi mulasztását, amit a magánerdőkkel szemben elkövetett, mind a korlátozott forgalmu erdőknél kívánta volna orvosolni és helyrehozni. Az uralkodó felfogás, miként már kezdetben is kiemeltem, az lett, hogy *miután a mi viszonyaink mellett komolyan még csak gondolni sem lehet arra, hogy*

a magyar törvényhozás a magánbirtoknak szabad rendelkezési jogát is olyan korlátozásoknak vesse alá, mint a kötött forgalmu erdők birtokosaiét: kétszeres gondot kell fordítani arra, hogy legalább a kötött forgalmu erdők állománya és fejlődése biztosittassék.

Sőt nem egyszer hallottunk olyan kijelentéseket is, hogy veszélyes volna az 1879:XXXI. t.-cz. revíziójával még csak elő is állani, mert könnyen megtörténhetnék, hogy a törvényhozás ahelyett, hogy a törvény hibáit kiküszöbölné és a hiányait pótolná, még a meglévő helyes rendelkezéseit is meg fogja nyirbálni.

Ezek bizony elég súlyos vádak a magyar törvényhozással szemben, de azt hiszem, nem egészen igazságosak.

Véleményem szerint a magánerdők pusztulásáért és azért, hogy azok nem részesülnek a korlátolt forgalmu erdőkkel egyforma elbánásban, hiba volna a felelősséget tisztán a törvényhozásra hárítani.

A magyar törvényhozás, amint láttuk, már az 1790/91. és az 1807. évi erdészeti törvények alkotása alkalmával megmutatta, hogy képes a jogegység és a jogegyenlőség elvi álláspontjára helyezkedve, minden erdőtulajdonostól megkövetelni azt, hogy az erdejét a közérdeknek és az okszerű erdőgazdaság követelményeinek megfelelően kezelje és az erdő vágásában ne menjen túl „azon a mértéken, melyet a sarjnövés okszerűen követel“.

Az ezen törvények helyébe lépő 1879:XXXI. t.-cz. megalkotása alkalmával azonban, sajnos, elsőbben is a törvényjavaslat előkészítői és az azt benyújtó kormány voltak azok, akik a régebbi törvényeknek, a jelen kor igényeinek is megfelelő ezt a helyes elvi álláspontját, amely bátran mintaképpül és követendő például szolgálhatott volna a gazdaságilag fejlettebb nyugati államok törvényalkotásainál is, feladták s nyilván rossz külföldi példák után indulva megállapították azt, hogy a magánerdők kezelésébe való „bővebb beavatkozásra“, mint ahogy azt a törvényjavaslat tervezte, nincs semmi szükség, „miután ezt — mondja az indokolás — sem az országos közérdek nem kívánja, sem az elfogadott erdészeti jogelvek nem engedik“.

Maga az akkori földmivelésügyi miniszter is határozottan állást foglalt a magánerdők kötelező üzemtervszerű kezelése ellen, kijelentvén a törvényjavaslat képviselőházi tárgyalása alkalmával,

hogy „*oly megszorítását látnám benne a magánvagyon szabad használatának, amelyet én a t. Háznak nem ajánlhatnék.*“

Tudomásom szerint azóta sem ajánlotta egyik kormány sem a törvényhozásnak, aminthogy mértékadó erdészeti szakkörök és szakközégek sem ajánlották a kormánynak a tervszerű kezelés kötelezettségének a magánerdőkre való kiterjesztését és így legalább is időelőttinek tartom azt a megállapítást, mintha a mi viszonyaink mellett komolyan még csak gondolni sem lehetne arra, hogy a magyar törvényhozás a magánerdőket is a kötelező okszerű kezelés körébe vonja. Végre is kérdéses, hogyha az illetékes körök és tényezők ezt egyértelműleg és szívós kitartással megokoltan javasolnák és a javasolt intézkedések közérdekű fontosságáról és szükségességéről a törvényhozást meggyőznék: az csakugyan hajthatatlan maradna-e?

Egy azonban bizonyos, az t. i., hogyha mi, erdészeti szakemberek, az erdők hivatásos védelmezői és gondozói nem igyekszünk az illetékes tényezőket megnyerni az általánosan kötelező okszerű erdőkezelés eszméjének, hanem éppen ellenkezőleg azt az elvet valljuk és hirdetjük, hogy ezt a magánerdőkkel szemben *sem az ország érdekei nem kívánják, sem az erdészeti jogelvek nem engedik*, akkor csakugyan hiu reménység volna azt hinni és várni, hogy a törvényhozás a magánerdőkre is kiterjeszti az okszerű kezelés kötelezettségét.

Eddigelé az 1879:XXXI. t.-cz. főbb irányelveit és az ezekre támaszkodó elvi jelentőségü, alapvető intézkedéseit főleg *jogi és történeti* szempontból világítottam meg. Vizsgáljuk ezek után közelebbről a kérdés *gazdasági* és pedig úgy *közgazdasági*, mint *magángazdasági* oldalát.

Lássuk elsőbben is: helyt állhat-e az idézett törvény indoklásában foglalt az a megállapítás, mintha az országos közérdek a magánerdők okszerű kezelését nem is kívánná s mintha elegendő volna e tekintetben a talaj termőképességének a fentartása és a kihasznált feltétlen talaju erdőterületek újraerdősítésének a biztosítása is.

Előljáróban is meg kell jegyeznem, hogy én fel sem tételezem azt, mintha akadna széles e hazában, a magánerdőkben folytatott gazdálkodást figyelemmel kíséző egyetlen igaz erdész is, aki

lelke mélyéből ne volna meggyőződve arról s ne érezné át annak a helyességét, igazságát és szükségét, mint ahogy annak idején a képviselőház erdőügyi bizottsága is átérezte és leplezetlen nyíltsággal ki is jelentette, hogy t. i. a magánerdők okszerű kezelését az ország érdekei éppen úgy megkövetelik, mint a korlátozott forgalmu erdőkét. Sőt, azt hiszem, hogy ezt különösen nekünk, erdészeti szakembereknek, az erdők hivatásos gondozóinak és védelmezőinek, erdőgazdáknak és erdészettel foglalkozóknak minden kétségen felül álló, megdönthetetlen alapigazságnak kellene elfogadnunk és még csak vita tárgyává sem volna szabad tennünk. Éppen ezért nem is tartanám szükségesnek itt ennek a kérdésnek további fejtegetésébe bocsátkozni, ha az egyenesen élére nem lenne állítva. Így azonban nem lehet az elől kitérni és szó nélkül hagyni már csak azért sem, mert végre a dolog lényege és egész jelentősége mégis csak ezen a ponton kulminál.

A helyes, az igazi jogi felfogás szerint, mint fentebb láttuk, az erdők rendjének törvényes szabályozásánál nem lehet szó az erdőtulajdon mély vagy messzemenő korlátozásáról, hanem csakis szükséges korlátozásáról, helyesebben megállapításáról, amelynek a határát a közérdek szabja meg. Eszerint azt a kérdést is, vajjon a magánerdők tulajdonosait kötelezhetjük-e az okszerű gazdálkodásra, csakis a parancsoló egyetemes nagy közérdek döntheti el.

Amint előbb említettem, a közérdek szempontjából az 1879:XXXI. t.-cz. indokolása elegendőnek tartja a magánerdők tulajdonosaival szemben a talaj termőerejének a fentartását és a feltétlen erdőtalajon álló erdők kihasznált részeinek az újraerdősítését. Nézzük tehát, hogy az ország érdekében megelégedhetünk-e ezekkel a követelésekkel?

Kétségtelen, hogy az, aki a földjének termőerejét kizsarolja s azt, ha csak rövid időre is, hasznavehetetlenné, terméketlenné teszi, nemcsak önmagát, hanem az országot is megkárosítja, mert végre is a föld mellett, hogy létalapja, egyszersmind legfőbb gazdasági erőforrása minden országnak és az a hivatása, hogy kenyeret adjon nemcsak a telekkönyvi tulajdonosának, hanem az ország mindenkori népének, a jelen és a jövő nemzedéknek egyaránt. Ámde nagyon jól tudjuk, hogy az erdő nemcsak földből, talajból, hanem az azon évek hosszú során át képződött élőfa-

többől is áll s azok az erdők, melyeket természeti viszonyaik feltétlenül erdőgazdasági művelésre utalnak, csak úgy tölthetik be a természet és az állam háztartásában sokoldalú fontos hivatásukat, ha nem csupán a talajuk, hanem az állandó termeléshez elengedhetetlenül szükséges másik fontos tényezőjük: az élőfatöke is lehetőleg épségben és jókarban marad.

Nem szükséges talán itt hosszasan bizonyítanom, hogy a faállományától, az élőfatökejétől megfosztott erdő, ha a talaj termőképessége ennek következtében nem is megy mindjárt veszendőbe s ha az újraerdősítés biztosítva is van, hosszú évtizedeken, sőt egy egész emberöltőt is meghaladó időn át nem felelhet meg országos hivatásának sem közgazdasági, sem társadalompolitikai, sem egyéb tekintetekben és nagyobb erdőterületek faállományának egyszerre való letarolása és gyarmatszerű kizsarolása — ami nálunk, sajnos, éppen nem tartozik a ritkaságok közé s elég panaszra és felszólalásra adott okot mindenfelől, — immár nem egyszer a képviselőházban is —, amellet, hogy árvíz-katasztrófákat idézhet elő, tönkretelheti egész vidékek faiparát és gazdasági életét is.

De ha ez így van, ha ilyen fontos országos érdekek kívánják az erdők okszerű kezelésének a biztosítását és ha az erdőgazdaság természetében és az emberi gyengeségben rejlő, meg nem változtatható belső okoknál fogva beláthatatlan időn belül egyáltalában nem lehet remélni, hogy a tulajdonosok az erdejüket hatósági beavatkozás nélkül is úgy a közérdeknek, mint saját jól felfogott magángazdasági érdekeiknek is megfelelően, okszerűen fogják kezelni és használni, lehet-e komolyan állítani, mintha az ország érdekében nem volna szükséges minden erdőtulajdonost egyaránt kötelezni a rendszeres gazdálkodásra s mintha elég volna ezt a követelményt a tulajdonosoknak csak egy bizonyos csoportjával szemben felállítani s ezekkel szemben is csak azért, vagy elsősorban azért, mert a magánjogi viszonyaik így kívánják és mert a saját belső gazdasági háztartási szabályaiknál fogva különben sem jogosultak a tőkéjüket fogyasztani?

Vannak, akik azt állítják, hogy a korlátolt forgalmu erdők, amelyek az ország erdőállományának közel $\frac{2}{3}$ -ad részét teszik ki, oly nagy területet foglalnak el, hogy azok fentartásával és okszerű kezelésével az országos érdekek kielégítést nyerhetnek. Ilyen értelmű

nyilatkozat hangzott el már az 1879:XXXI. t.-cz. javaslatának képviselőházi tárgyalása alkalmával is és újabban mértékadó helyről szintén történt hasonló értelmű kijelentés: „Ma éppen azért nem mondható a magyar erdőgazdaság jövője vigasztalannak, mert a kötött forgalmu erdők okszerű kezelését az előbb idézett bölcs törvény (1879:XXXI. t.-cz.) biztosítja s mert kötött forgalmu erdőbirtokaink jelentékeny hányadát képezik erdőségeinknek“.

Hát bizony ez éppen olyan szomorú vigasztalás a magán-erdők jövőjére és sorsára nézve, mint a fentebb már említett az a tanács, amely azt ajánlja, hogy kétszeres gondot fordítsunk legalább a kötött forgalmu erdők állományának a fentartására és fejlesztésére, ha már arra, hogy a magyar törvényhozás a magán-erdőtulajdonosokat is okszerű gazdálkodásra kötelezze: „komolyan még csak gondolni sem lehet“.

Az az érvelés pedig, mintha a közérdek az ország erdőállományának $\frac{2}{3}$ -ad részét elfoglaló korlátolt forgalmu erdők rendszeres kezelésének a biztosításával is megfelelő kielégítést nyerne, éppen olyan bizonytalan és ingatag alapon áll, mint a korlátolt forgalmu erdők egész intézménye. Ilyen felfogás mellett, ha véletlenül fordítva állana a dolog s nevezetesen, ha a magán-erdők foglalnák el az ország erdőállományának $\frac{2}{3}$ -ad részét — ami, ha a birtokalakulás továbbra is az eddigi irányban halad, idővel be is következhetik —, úgy az ország érdekében a magán-erdők tulajdonosait kellene üzemtervszerű kezelésre kötelezni, a kisebbségben levő $\frac{1}{3}$ -ad résznyi korlátolt forgalmu erdőket pedig akár szabadjára is engedhetnénk.

A dolog természetesen úgy áll, hogy a közérdek megkivánja ugyan a korlátolt forgalmu erdők okszerű kezelését, de emellett megkivánja a magán-erdőkét is, annyival inkább, mert az utóbbiak vagyonekezelési szempontból sem részesülnek hatósági felügyeletben és oltalomban, mint a korlátolt forgalmu erdők tulnyomó része s mert most is van az országnak több olyan erdős vármegyéje és hegyes vidéke, ahol a magán-erdők vannak tulsulyban a korlátolt forgalmu erdők fölött. Az ország jól felfogott érdekei nem tűrhetik, hogy az erdők rendjét szabályozó köztörvény a kétféle kategóriába tartozó erdők között megkülönböztetést tegyen s az egyik csoportot a másik elé helyezze, külön és kétszeresen is pártfogásba és véde-

lembe vegye, mert végre is az egyik éppen úgy az ország földje, a nemzet vagyona és jövedelmi forrása, mint a másik. Ez az igazság!

Az egyenlő elbánás hive vagyok, de ha választani kellene a között, hogy pl. az állami erdőket és az állami erdőtisztek által kezelt közalapítványi, községi, közbirtokossági stb. erdőket, avagy a szabad rendelkezésű magánerdőket helyezzük-e erdőrendészeti szempontból külön hatósági felügyelet alá, habozás nélkül az utóbbit választanám.

Egyébként pedig azt hiszem, hogy az erdők tömeges pusztításán és az ennek nyomában fellépő árvízveszélyeken kívül az ország általános termelőképességének a magánerdők rendszerinti felhasználata folytán beálló csökkenése is elég fontos közérdek ahhoz, hogy a rendszeres gazdálkodás kötelezettségét azokra is kiterjesszük, a tulajdonosaikat pedig a pazarlásról leszoktassuk és takarékosagra szorítsuk. Elég fontos közérdek, főleg ha számolunk azzal a ténnyel is, amelyre fentebb már rámutattam, hogy t. i. a korlátolt forgalmu erdők élőfatökéjében szintén nagy a fogyatkozás és a hiány, amelyet belátható időn belül aligha fog sikerülni az élet kényszerítő szükségleteivel szemben helyreépíteni, aminthogy a fentebb mondottak tanúsága szerint az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése óta sem lehetett a legszigorubb eljárás mellett sem a korábbi erdőpusztításokból és felhasználatokból származó hiányt megtakarítani és egyáltalában e tekintetben országos szempontból számottevő nagyobb eredményt elérni, sőt — amint kimutattam — minden jel arra vall, hogy az élőfatöke egészben és nagy általánosságban azóta is úgy mennyiségben, mint minőségben inkább apadt, mint növekedett a korlátolt forgalmu erdőknél is, különösen a tölgyesekben és fenyvesekben, éppen az ország legértékesebb erdőrészeiben.

Mindenképen nagy hiba lenne tehát, ha az ország erdőgazdasága a termelőképesség biztosítása végett csupán a korlátolt forgalmu erdőkre támaszkodnék. Nagy hiba lenne ez azért is, mert a statisztikai adatok szerint ezeknek az erdőknek a kiterjedése, mint fentebb szintén kiemeltem, az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése óta folytonosan apad (kereken 700.000 kat. holddal), ellenben a nem gondozott szabad rendelkezésű magánerdőké következetesen emelkedik (az emelkedés 300.000 kat. hold volt) s mert nagy kérdés, hogy mindaddig, míg a magánerdők szabad kihasználását

a korlátolt forgalmu erdőkkel szemben fentartjuk s ezzel egyenesen utat nyitunk és alkalmat adunk a korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe juttatására irányuló törekvéseknek és üzérkedéseknek, sikerülni fog-e s egyáltalában helyes lesz-e a vagyongazdálkodás korlátozásával vagy egyéb megszorító és erőszakos intézkedésekkel az erdők birtoklásának előbb említett eltolódását megakasztani, vagy éppen ellenkező irányba terelni?

Annai azonban bizonyos, hogy azon az erdő- és fásbőség, melyet elődeink kimeríthetetlennek tartottak és sokan még ma is annak tartanak, már régen túl vagyunk. Az is kétségtelen, hogy a kultúra haladásával és a népesség szaporodásával a faszükséglet is folyton növekedni fog, ellenben az erdőgazdaság tömegtermelése, a folyton intenzívebbé váló gazdálkodás mellett is, legfeljebb stagnálni, de valószínűleg apadni fog, mert mint minden kulturállamban, úgy nálunk is hova-tovább feltartóztathatatlanul több tért foglal el az erdőből a mezőgazdaság (az 1879:XXXI. t.-cz. életbe lépte óta kerekén 400.000 kat. holddal apadt hazánk erdőállománya), a megmaradt erdőkből pedig nemcsak a rendes évi fatermésnek megfelelő famennyiséget használják ki, hanem ezenfelül, amint láttuk, az állandó termeléshez szükséges előfatókékat is fogyasztják, úgy hogy rövidesen mi is azoknak az országoknak a sorsára juthatunk, amelyek korábban kivített folytattak, a kultúra haladásával pedig hova-tovább fabehozatalra szorulnak.

Ezek a jelenségek pedig, de a mostanában sokat hangoztatott *többtermelésre* és a belterjességre törekvő általános gazdasági irányzat, nemkülönben a faárak állandó emelkedése is mind arra intenek, hogy az ország minden talpalatnyi erdőföldjét, bárki legyen is annak a telekkönyvi tulajdonosa, egyformán meg kell becsülnünk és minden erőnkkel oda kell hatnunk, hogy a törvényhozás a magánerdőket is a rendszeres és okszerű gazdaság körébe vonja.

Szükségesnek tartom itt különösen is hangsúlyozni, hogy tulajdonképpen ez a szellem hatotta át az 1879:XXXI. t.-cz. végrehajtása során kifejlődött eddigi erdőgazdasági politikánkat is; ez irányította s végeredményben ezt kívánta megvalósítani is. Minthogy azonban maga a törvény nem nyújtott módot és eszközöket arra, hogy erdőgazdasági politikánk ezt a szándékát egyenes és igaz uton, közvetlen intézkedésekkel tényleg megvalósíthassa, a kitűzött

célt kerülő uton, a bonyolult és önkényes intézkedések egész tömkelegén át oly módon akarta elérni, hogy a magánerdőket állami és egyéb erdővásárlások révén fokozatosan a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak a kezére igyekezett juttatni, az utóbbiakat pedig az erdővagyon forgalmának korlátozásával meg akarta akadályozni abban, hogy az erdejüket magánosoknak elidegeníthessék.

Azt hiszem, hogy ennél a körülménynél semmi sem bizonyíthatja jobban azt, hogy az eddig követett erdőgazdasági politikánk is szükségesnek és az ország érdekében állónak tartotta a magán-erdők okszerű kezelésének a biztosítását, mert azt csak nem lehet feltételezni, hogy tisztán a korlátolt forgalmu erdők iránt táplált előszeretetből igyekezett volna a röviden már ismertetett erőszakos intézkedésekkel és veszedelmes jogkorlátozásokkal a korlátolt forgalmu erdők állományát minden áron fentartani és azoknak magánkézre jutását megakadályozni, a magánerdőket pedig lehetőleg a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak a kezére átjátszani. Csakhogy persze annak a kérdésnek a megítélésénél, vajjon magukat a magánerdőtulajdonosokat egyenesen kötelezhetjük-e az okszerű gazdálkodásra, azt mondani, hogy ehhez nincs jogunk s az ország érdeke sem kívánja, ellenben akkor, amikor arról van szó, hogy a korlátolt forgalmu erdőknek magánkézre jutását megakadályozzuk, a magánerdőket pedig a korlátolt forgalmu erdők állagába olvaszszuk be és az erdők rendszeres kezelését ilyen uton-módon biztosítsuk: az erre irányuló egész akciónkat nemcsak jogosnak, hanem az ország eminens érdekében állónak is feltüntetni mégsem lehet anélkül, hogy nyilvánvaló ellentmondás hibájába ne esnénk.

A fentebb kifejtett helyes jogelvek szerint közérdekből természetesen akkor is jogosan meg lehetne követelni a magán-erdők tulajdonosaitól is a rendszeres gazdálkodást, ha ezt a mindenkori tulajdonosok saját jól felfogott magánérdekei nem kívánják vagy éppen elleneznék. A dolog azonban szerencsére nem így áll. A kétféle érdekkör: a közérdek és a magánérdekek köre a legtöbb esetben azonos, ha mind a kettőt helyesen értelmezzük s nevezetesen, ha a közérdek ürügye alatt nem támasztunk a tulajdonosokkal szemben túlzott követeléseket, pl. azt, hogy a buzatermő talajon is erdőt neveljenek, a könnyelmű pazarlásból

és kapzsi haszonlesésből eredő tulhasználatokat és erdőpusztításokat pedig nem vonjuk a jogos magánérdekek fogalmi körébe.

A közérdek keretén belül, azt hiszem, mindig lehet módot találni a jogos magánérdekek kielégítésére is, sőt azt is bizvást mondhatjuk, hogy a jól felfogott magánérdekeket is csak a helyesen értelmezett közérdek keretein belül lehet tartósan megóvni, különben előbb-utóbb amazok is helyrehozhatatlan kárt és sérelmet fognak szenvedni. Ezt látszik igazolni egyebek között az a szomorú tény is, hogy a közérdek által követelt védelemben nem részesített magánerdők pusztulásával együtt, mint már említettem, azok tulajdonosai: a magyar földesurak jó része is tönkrement.

Nem állítom, hogy a magyar földesuri középosztály rohamos anyagi romlását, amely az utolsó néhány évtized alatt a magánerdők gyors pusztulásával egyidejűleg ment végbe, mindenütt az illető családok kezén volt erdők rendszertelen kezelése és okatlan pusztítása idézte volna elő, de azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy sok felvidéki és erdélyi magyar földbirtokos család megmenekülhetett volna az anyagi romlástól, ha az erdejükön okszerű gazdálkodást folytattak volna s ha felismerik azt a kincseket érő vagyont, melyet az erdejük gazdag faállományában birtak, de sajnos, könnyelműen elvesztegettek. Az életből vett számos példát tudunk arra és számadatokkal is igazolhatjuk, hogy a magánerdők tulajdonosai milyen óriási mértékben károsodtak annak következtében, hogy az okszerű erdőgazdaság előnyeit fel nem ismerve s a jövő érdekeivel nem törődve, mindjárt az első ajánlatot vagy kínálkozó alkalmat felhasználták arra, hogy erdejüknek kihasználásra sokszor még félig sem érett egész faállományát idő előtt, sietve áruba bocsássák és potom áron elvesztegezzék. De nem egyszer hallottunk és szaklapokban is olvastunk olyan esetekről is, hogy a talajjal együtt eladás alá bocsátott erdőknek és az azokhoz tartozó jelentékeny mezőgazdasági birtoknak egész vételárát tisztán az erdő faállományából fizette ki az élelmes vevő.

Ezek a megfigyelések és élettapasztalatok, de a magánerdők rohamos pusztulása és nagy részének kezdetben már ismertett szánalmas állapota egymagában is elég bizonyíték arra, hogy a szakszerű rendes erdőkezelésnek általánosan kötelező kimondása

végeredményben a magánerdők tulajdonosaira is csak hasznos és üdvös lenne s bizony az 1879. évi XXXI. t.-cz. megalkotásakor is az lett volna.

Ezzel szemben hallottam ugyan olyan véleményt is, amely azt állítja, hogy ennek az eszmének a megvalósítása a magánerdők értékét leszállítaná és így a tulajdonosaikat vagyonukban károsítaná meg. Ezzel az ellenvetéssel azonban mindjárt szembe lehet állítani azt a kérdést, hogyha az okszerű gazdálkodás kötelezettsége csakugyan káros az erdőtulajdonosokra, akkor hogyan lehet annak mégis helye a közczélokot szolgáló köztestületekkel, a jogi személyekkel szemben? Ezeknek a vagyona vajjon olyan természetű volna, amelyet szabad károsítsanak kitenni? Mert az talán csak vita tárgya sem lehet, hogyha a rendszeres gazdálkodás kötelezettsége káros az erdőtulajdonosok egyik csoportjára nézve, úgy nem lehet az hasznos a másokra sem, ha pedig emennél hasznos, akkor nem lehet káros amannál sem.

De vizsgáljuk mégis közelebbről: hogyan is áll a dolog? Az tagadhatatlan, hogy az okszerű gazdálkodás kényszere mellett a magánosok sem pazarolhatnák és pusztíthatnák az erdejük faállományában rejlő tőkájüket tetszésük szerint s így bizony a kötelezettség kimondása esetén a most élő tulajdonosok közül sokan elesnének megszokott jövedelmüktől, akiknek ugyan még van mit kizsarolni az erdejükből. Azt is megengedem, hogy az a tulajdonos, aki a jövő érdekeivel is számoló okszerű gazdálkodást eddig nem folytatott s ilyen gazdálkodás kényszerének a jövőben sem volna hajlandó magát alávetni s ez okból hamarjában tulakarna adni az erdején, talán nem találna hirtelen olyan vevőre, aki megfizetné az erdő reális értékét, amelyet pedig az okszerű gazdálkodás kötelezettségének a beállta előtt esetleg könnyen megkaphatott volna. De mindez csak átmeneti állapot lenne s inkább csak a rossz gazdákra volna hátrányos, akik különben sem érdemelnek kiméletet. A takarékos jó gazdát, aki eddig is céltudatosan és okosan kezelte az erdejét, az ilyen kezelés kötelezettségének a kimondásával nem érhetné kár vagy sérelem az átmeneti időben sem, mert ennek az eddig folytatott gazdálkodási rendjét nem kellene megváltoztatnia; és ha helyesen jár el: a hatóságnak sem volna szabad az ilyen gazdálkodásba beleavatkozni.

De másfelől bizonyos az is, hogyha az erdők forgalmi értéke átmenetileg apadna is, az erdővagyon belső gazdasági értéke az okszerű kezelés és kiméletes használat folytán, de a faárak emelkedő irányzata következtében is idővel hova-tovább csak nagyobbodnék s a tőkebefektetés is meghozná a gyümölcsét, mert a jól vezetett erdőgazdaság ma már tisztán pénzügyi és magángazdasági szempontból is ajánlható tőkeelhelyezés és egyáltalában nem megvetendő foglalkozás, amit különösen a mostani háborus időkben kezd végre megérteni és belátni a nagy közönség is.

Én csak azt az esetet tudom elképzelni, amely a tulajdonosok jogos érdekeinek a megvédése szempontjából különös figyelmet és méltánylást érdemel s amely az általánostól eltérő különleges elbánást és intézkedést is igényelhet, ha t. i. valaki már a rendszeres kezelést elrendelő új törvény kihirdetése előtt eladta az erdeje faállományát, vagy ha olyan ipari vagy más vállalkozással kapcsolta össze az erdőgazdaságát, amely az egész fakészlet gyorsított kihasználását teszi szükségessé. Ilyen kivételes esetekben azonban a tulajdonosok jogos magánérdekeit megfelelő átmeneti intézkedésekkel még mindig ki lehet elégíteni. Hasonló esetek kétségkívül előfordultak az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése alkalmával is, bár nincs tudomásom róla, hogy valami nagyobb bajt vagy nehézséget okoztak volna a végrehajtás körül.

Az előbb említett esetek, midőn az u. n. „*szerezett jogokkal*” kell számolni, az egyébként szükséges törvény megalkotásánál döntő szerepet nem játszhatnak és az általánosságban helyesnek ismert jogszabályok felállítását nem akadályozhatják meg, mert különben a közéletnek alig volna tere, ahol rendet teremteni és problémája, amelyet megoldani lehetséges volna. A fennálló jogállapotnak, a meglévő jogrendnek a megváltoztatása átmenetileg csaknem minden téren és minden problémánál bizonyos megvázkódattással jár és egyesektől bizony nem ritkán anyagi áldozatokat is követel.

Nem is kell messze mennünk; itt van mindjárt a kopárterületek beerdősítésének a kérdése. Lehet valaki a legjobb gazda, akinek semmi része sincs abban, hogy a tulajdonába jutott kopárterület termőképességét az elődei tönkretették. Mégis őt kötelezi a törvény, hogy kopárterületét beerdősítse, a jogelődeinek a gazdasági hibáit

és mulasztását helyrehozza s ezzel olyan tőkebefektetést tegyen, amelynek előreláthatólag csak a későbbi jogutódok fogják használni. Azt hiszem, hogy annak a törvénynek a helyességéhez igazságához, mely ilyen áldozatot követel a telek tulajdonosától, az elődeinek a hibái és a közhatalomnak, az államnak a mulasztása miatt, amely annak idején eltűrte és meg nem akadályozta a káros állapot bekövetkezését, sokkal több szó férhet, mint azéhoz, amely azt kívánja a tulajdonostól, hogy a meglévő erdejét okszerűen és takarékosan kezelje. Ennek daczára még sem lehet elzárkózni az előbb említett törvény helyessége és szüksége elől sem, mert különben másként a közérdekre káros állapotokat soha sem lehetne megszüntetni és az általános jólét és haladás akadályait elhárítani. Mennyivel inkább helyénvaló tehát az olyan bölcs és előrelátó törvénynek a megalkotása, amely — mielőtt még nagyobb áldozatokat követelne — mindjárt csirájában fojtja el a fenyegető bajokat s idejekorán elejét veszi a közérdekre káros állapotok bekövetkezésének.

A rendszeres gazdálkodás kötelezettségének a magánerdőkre való kiterjesztése és meghonosítása véleményem szerint a tulajdonosok jól felfogott érdekeit semmiképen sem veszélyeztetheti — föltéve természetesen, hogy sem a törvény, sem a végrehajtás tulzott követelésekkel nem lép fel és főképen, hogy a végrehajtás helyes gazdasági érzékkel történik — s az átmeneti állapottól és a pillanatnyi előnyöktől eltekintve, amelyeket a fentebbi megállapítások is kiemelnek, végeredményben nemcsak hogy nem károsítaná meg a tulajdonosokat a vagyonukban, hanem ellenkezőleg azoknak és az egész országnak a vagyonosodását és a nép jólétét is okvetlenül csak előmozdítaná és fokozná s emellett megvolna az a mérhetetlen nagy előnye is a jelenlegi visszás és káros állapotokkal szemben, hogy a korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe juttatására irányuló törekvéseket és üzérkedéseket, mint czéltalanokat, egy csapással megszüntetné és az erdővagyon forgalmát helyes, egészséges mederbe terelné, anélkül, hogy a forgalom szabadságát erőszakos és veszedelmes korlátozásoknak kellene alávetni; a közvéleménybe pedig beoltaná azt a tudatot, hogy az erdőt, mint a nemzet vagyonát és gazdasági erőforrását, bárki legyen is annak a telekkönyvi tulajdonosa, nem

szabad a könnyelmű pazarlás vagy kapzsi haszonlesés prédájává tenni, hanem csak egyféleképpen: kiméletesen, takarékosan és okosan lehet és szabad kezelni és használni.

Bármiképpen forgatjuk is tehát a kérdést s akármelyik oldaláról világítsuk is meg azt, mindenképpen csak arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy az egyedül helyes elvi álláspont, melyből az erdők rendjét szabályozó köztörvénynek ki kell indulnia, csak az egyforma elbánás álláspontja lehet, amely minden tulajdonostól egyaránt megköveteli, hogy az erdejét okszerűen kezelje és használja. Ellenben az a felfogás, amely a magánerdők tulajdonosainak nagyobb jogi uralmat kíván biztosítani, mint a többinek: a kiváltságok, a privilégiumok álláspontjára helyezkedik, az egyéni jogokat és a magánérdekeket, még pedig a helytelenül felfogott magánérdekeket amint láttuk: a pillanatnyi érdekeket veszi védelmébe a helyesen értelmezett magánérdekkel és magával a közérdekkel szemben s alapjában véve kétszínű játékot űz az ország erdőgazdaságával és az erdőtulajdonosok érdekeivel egyaránt.

Mert, engedelmet kérek, vagy áll az, hogy a jövő érdekeivel számoló okszerű erdőgazdálkodás kötelezettsége az ország érdekében szükséges, az erdőtulajdonosok szempontjából pedig czélszerű és hasznos, — vagy nem áll. Ha áll, akkor nem lehet sem „*erdészeti jogelvi*“, sem más jogi vagy elvi akadálya annak, hogy ezt a kötelezettséget a magánerdőkre is kiterjesszük, ha már az 1879:XXXI. t.-cz. elmulasztotta ezt megtenni. Ha pedig nem áll a feltevés, akkor valóban nem értem, miféle érdekek követelhetik mégis, hogy a rendszeres gazdálkodásra a közczélokot szolgáló köztestületeket és a többi jogi személyeket kényszerítsük.

Az a felfogás, mely a magánerdők kezelésének és használásának szabályozásánál abból indul ki, azt tekinti fő irányelvnek, hogy a tulajdonosok a faállománynyal szabadon rendelkezhetnek és csak abban korlátozhatók jogosan, hogy magát a termőtalajt is elpusztítsák: merőben téves, tarthatatlan és az erdők fentartására is felette veszélyes, mert megfelelnek az erdő természetéről, jelentőségéről, hivatásáról, rendeltetéséről és az erdőgazdaság leg-
elemibb szabályairól és törvényszerűségeiről.

Szem elől téveszti elsőbben is azt, hogy az erdőt, mint már mondtam, eredeti ősalakjában is fával alkotta a természet s

hogy a faállomány éppen olyan fontos és nélkülözhetetlen tényezője az erdőnek és az erdőgazdaságnak, mint maga a talaj, sőt ami az erdőtalaj értékét illeti, ezt messze túlhaladja és többszörösen felülmulja annak az élőfakészletnek az értéke, melynek hiányában állandójövedelmetnyújtó, okszerű erdőgazdaságot képzelni sem lehet. Figyelmem kívül hagyja továbbá az említett felfogás, hogy az erdő, miként az előzőekben már szintén kiemeltem, egyáltalában csak úgy töltheti be sokoldalú fontos szerepét és hivatását az ország és a természet háztartásában, a köz- és magángazdaságban egyaránt, ha annak nemcsak a talaja, hanem az állandó termeléshez szükséges élőfakészlete is lehetőleg épségben és jókarban marad. Ezt a két tényezőt tehát akkor, amikor *az erdők fentartásáról* és okszerű kezeléséről, vagy legalább is az okszerű erdőgazdaság elengedhetetlen elemi alapfeltételeinek a biztosításáról akarunk gondoskodni és törvényt alkotni, egymástól különválasztani és úgy állítani be a dolgot, mintha az ország érdeke csak az erdők termőtalajának a védelmét kívánná meg s mintha tehát az erdőtulajdonosoktól is csak az erdőtalaj épségben és jókarbantartását lehetne helyesen és igazságosan megkövetelni: tisztára lehetetlenség.

Végre is azt hiszem, hogy sem a közérdeket, sem a mindenkori tulajdonosok igényeit nem elégítheti ki egymagában az, ha az erdők talaja termőképes állapotban marad, hanem fontos és szükséges, hogy tényleg teremjen is és állandóan hasznot, jövedelmet hajtson, mert különben a termőképes erdőtalajnak köz- és magángazdasági szempontból alig volna nagyobb jelentősége és értéke, mint a terméketlen kopárnak. *Más szóval: az erdőgazdaság terén nem az az álláspont a helyes, amely az erdőtalaj termőképességének a fentartását tekinti az ország érdekében célnek, ellenben a faternyesztést csak e cél elérésére szolgáló eszköznek, hanem éppen a fordított álláspont, amely t. i. végcél gyanánt azt tüzi ki, hogy az erdőben a termőhelyi viszonyokhoz képest minél több és minél jobb, tehát minél értékesebb fa teremjen, a talaj termőerejét pedig csak eszköznek tartja a cél elérésére. Azt hiszem, ez világos.*

Ismétlem tehát, hogy az erdők fentartásának és okszerű kezelésének a biztosításánál lehetetlenség a talajvédelem egyoldalú álláspontjára helyezkedni és ezzel szemben az élőfatöke védelmét

háttérbe szorítani és csak valami alárendelt jelentőségű, mellékes feladatnak tekinteni. De lehetetlenség ez magának a talajvédelemnek a szempontjából is, mert jól tudjuk, hogy az erdőtalaj termőképességének a fentartását is éppen a faállomány fentartása biztosítja. Elemi dolog, hogy az erdő a talajának termőerejét saját lombhullatásával tartja fenn s míg a termőképességében meggyengült mezőgazdasági talaj trágyázással vagy más mesterséges eljárással rövid idő alatt ismét jókarba hozható, addig az erdőgazdaságban az okszerűtlenül elvont talajalkatrészek közvetlen pótlásáról és a kiszarolt talaj termőerejének ilyenén helyreállításáról szó sem lehet. Az erdőgazdaságban tehát a faállomány kiméretlen használata vagy éppen oktalan pusztítása és a termőtalaj védelme egymást kizáró fogalmak. Aki túlhasználja, pusztítja az erdeje fáját, az rontja, pusztítja egyben annak a talaját is; ellenben aki helyesen kezeli, ápolja és kiméletesen, okkal-móddal használja a fát, az eleget tesz egyszersem a talajvédelem szempontjából támasztható követeléseknek is.

Mindezekből pedig okszerűen az következik, hogy aki az erdők talajának a termőképességét igazán és komolyan meg akarja védeni, annak elsősorban és mindenekfelett az erdők élőfakészletét kell oltalmába venni, annyival is inkább, mert egyenesen ez van a károsítás és pusztítás közvetlen veszélyének kitéve. Hiszen tudjuk, hogy minden erdőrontás a fa pusztításával veszi kezdetét, még ha az tisztán legelőnyerés vagy mezőgazdasági használat céljából történik is.

Amint előbb is említettem, ott, ahol az erdő faállományát rosszul kezelik, különösen ahol gyakran, idő előtt is vágják, tarolják és egyáltalában folyton túlhasználják, mint nálunk a magántulajdonosok nagy része teszi, ott bizony a talaj termőereje is fokozatosan hanyatlik, a fatermés csökken, míg végre lassanként, csaknem észrevétlenül tönkremegy az erdő a faállományával és termőtalajával együtt.

Mindez persze lassan történik, mert az erdőgazdaságban, mint tudjuk, a hosszú termelési idő következtében természetesen nemcsak a munka gyümölcse, hanem a hiba következménye is csak évek hosszú sora után, rendszerint a következő nemzedék idejében válik láthatóvá. Hogy addig az ideig, míg a faállomány helytelen keze-

lése következtében az erdő hasznavehetetlen kopárrá válik, hányle a különböző fázisa, fokozata van a fa, a termőtalaj és az egész erdő pusztulásának, ezt, úgy hiszem, felesleges volna itt bővebben fejtegetni. Aki hű képet akar magának alkotni arról, hogy miképen megy végbe nemzedékről-nemzedékre egy ilyen lassu erdőpusztítási folyamat, miként *„lopja meg észrevétlenül e veszedelem a nemzeteket“*, miként jutott hazánk erdőségeinek is nagy része a pusztulás útjára és miként vált egy jó része hasznavehetetlen kopárrá, az olvassa el Bedő Albert *„Az erdőművelés jelentősége hazánkban“* című értekezését, melyet a Magyar Tudományos Akadémia egyik ünnepélyes közgyűlésén adott elő. Abból megláthatja azt is, hogyan pusztítják az erdőtulajdonosok a faállomány helytelen kezelésével jóhiszeműleg az erdejüket és hogy az őserdőkből hogyan lesznek idők folyamán *„csak olyan délibáb természetű erdők, mint az alföldiek, melyekből eltűnik a fa, ha hozzájuk közel megyünk s az erdőnek nyomorék hirdetője marad vissza, miként ez a kies fekvésű Magas-Tátra vidékein is elszomorítólag látható“*. (Erd. Lapok 1886. V. füzet).

A fahasználatok szabadságának és annak az álláspontnak az igazolására, mely a faállomány védelme helyett a talajvédelmet helyezi előtérbe és ezt tartja az ország érdekében fontosnak, fel lehet hozni azt, hogy a fahasználatoknál elkövetett hibákból nem származhatnak mindjárt olyan orvosolhatatlan bajok, mint pl. a helytelen erdőirtásokból, mert az erdő talajának termőképességét addig, míg arról a faállományt az emberi beavatkozás teljesen el nem pusztítja, a természet alkotó ereje az erdő gondatlan kezelése mellett is sokáig képes megóvni az enyészettől, ellenben a kiirtott erdő termőtalaja már rohamosan áldozatul esik a kiméretlen használatnak.

A látszat, az erdők pusztulásának előbb említett lassu folyamata csakugyan ennek a felfogásnak a helyessége mellett szól; habár viszont nem lehet tagadásba venni azt sem, hogy pl. szálerdőknél, főleg meredek hegyoldalakon, a tarvágás alkalmazása, ugyszintén minden kihasználásra éretlen, vagy éppen fiatal faállomány letarolása többé-kevésbé szintén helyrehozhatatlan károkat és gyorsan ható, hasonló bajokat okozhat, mint maga az erdőirtás; nem is szólva a nagy területeken eszközölt favágatásokról, melyek tönkretethetik egész vidékek faiparát és gazdasági életét s ezenfelül árvízveszedelmeket is idézhetnek elő.

Ámde azért az imént említett álláspont mégis téves és hamis, mert ha áll is az, hogy az erdő talaja a faállomány helytelen vagy gondatlan kezelése mellett is sokáig megtarthatja a termelőképességét, másfelől az is holt bizonyos, hogy ilyen kezelés mellett a termőtalaj semmiesetre sem fog javulni, hanem hova-tovább, fokozatosan csak rosszabbodik. És éppen azért, mert az erdőpusztításnak ez a fokozatosan végbemenő folyamata rendszerint lassan, észrevétlenül, de annál biztosabban és annál nagyobb terjedelemben „*lopja meg a nemzeteket*“: a pusztításnak ezt a módját — különösen ott, ahol az még a káros legeltetéssel is párosul — sokkal veszedelmesebbnek tartom az erdők fentartására és hazánk erdőgazdaságára, mint a káros erdőirtást, amely végre mégis csak kisebb területekre és a hegyvidéken is inkább a lankásabb, szelidebb lejtőjű és jobb talaju erdőrészekre szorítkozik s amelyet, mint szemmel látható és kézzelfogható gazdasági műveletet, idejében és könnyebben meg lehet akadályozni is. Egyébiránt, hogy az erdőpusztításnak ez a módja csakugyan veszedelmesebb, mint az erdőirtás, ezt igazolja az is, hogy a hivatalos megállapítások szerint hazánkban az elpusztult és kopárrá vált erdők tulnyomó részben nem a tulajdonképeni erdőirtás következtében mentek és mennek ma is tönkre, hanem a faállomány helytelen kezelésének és a legeltetés mértéktelen gyakorlásának estek és esnek áldozatul.

Mindezek után, ha egyebekben meg is állhatná a helyét az a felfogás, hogy az erdők élőfakészletét addig a határig, amíg ebből a talajra kár nem származik, szabadon lehet fogyasztani, ha az országos közérdek és a jól felfogott magángazdasági érdekek szempontjából egészen közömbös volna is az, hogy az erdőben mennyi és minő fa terem s hogy az ország erdőállománya az állandó termeléshez szükséges élőfatökével el van-e látva, vagy állandóan túlhasznált állapotban van-e, a faállomány használatát a magán-erdők legnagyobb részénél ez esetben is, tisztán a termőtalaj védelme érdekében, okvetlenül szigorú hatósági ellenőrzés és megfelelő korlátozás alá kellene venni.

A kérdés csak az lehet, hogy ezt az ellenőrzést és korlátozást a hatóság milyen módon és mértékben gyakorolja?

Szerény véleményem szerint ez a kérdés a talajvédelem egyoldalú álláspontjából kiindulva megoldhatlan probléma volna.

Hol keressük azt a határt, melynél a hatóság a rosszul kezelt erdők termőtalajának a védelme érdekében közbelépni és ezen a jogcímen a fahasználatokat korlátozni vagy tilalmazni, avagy egyáltalában megrendszabályozni tartozik? Vajjon mindjárt akkor meg kell-e azt tennie, mikor a tulajdonos a talaj termőképességét is veszélyeztető első hibás vagy káros lépést tette a fahasználat fogatnositása körül? Avagy csak akkor, mikor már észrevehetőleg is romlani kezd a termőtalaj, vagy mikor már félig-meddig el is romlott s a kopárosodás és végpusztulás útjára jutott? És vajjon a romlásnak e különböző fokozatait s ehhez képest a hatósági beavatkozás helyes időpontját és a fahasználatok korlátozásának a szükséges mértékét hogyan, miféle elvek és szabályok szerint állapítsuk majd meg? A talaj belső alkatrészeinek időközi vizsgálatai, vagy külső jelek: a termőréteg mennyiségének a fogyatkozása, a talajtakaró növényzet minősége és mennyisége, vagy magának a fának növekvési viszonyaiban beálló csökkenés vagy minden együtt véve fogja-e megmutatni, hogy hol, mikor, mi módon és milyen mértékben történjék a fahasználás és hol, mikor és milyen mértékben kerüljön az tilalom vagy korlátozás alá?

Mindezt bizony bajos volna törvényben szabályozni. Ha pl. azt fogadnánk el irányadó határvonalnak, *hogy ott, ahol az erdő talaját gyeptakaró borítja, nem szükséges a meglévő faállomány fentartását, vagy a hiányzónak a pótlását megkövetelni s csak akkor kell a hatóságnak közbelépni, mikor a talajon már fű sem terem, ugy ezzel egyenesen az erdők pusztítását törvényesítenénk és a rablógazdálkodásnak nyitnánk utat.* Mert hiszen jól tudjuk, hogy éppen a rosszul kezelt, megviselt és megritkult erdő talaját borítja gyeppel, ellenben a gondosan kezelt és ápolt, jó záródású erdő talaját alom és humusz fedi. *Ha az új törvény megalkotásánál az említett álláspont érvényesülne, ugy ez buzdítás volna az erdők megromlására és módot nyujtana az erdőtulajdonosoknak arra, hogy az erdejüket ne csak a faállományától foszszák meg, hanem hogy a talajból is kizsarolhassák azt, amit még lehet.*

Pedig az imént említett kérdések szabályozása elől az erdőtulajdonosok érdekeire való tekintetéből sem volna helyes kitérni, mert ha a megalkotandó új törvény egyfelől megkövetelné a tulajdonosoktól az erdőtalaj termőképességének a fentartását, de más-

felől a régi törvény példáját követve, az erdőtulajdonosok belátására bizná, hogy a fahasználatokat hol, mikor, milyen módon és milyen terjedelemben gyakorolhatják, ugy szabatosan meg kellene jelölni azt is, hogy ez a használat hol és mikor veszélyezteti vagy károsítja a talaj termőerejét, egyáltalában hol és mikor ütközik a törvény rendelkezéseibe, nehogy a tulajdonosok jóhiszeműleg megsértsék a törvényt és magukat büntetéseknek tegyék ki.

És amilyen szoros kapcsolat van a fahasználás és az erdőtalaj termőképességének a védelme között, jórészt hasonló okozati összefüggés állapítható meg a fahasználás és a kihasznált területek felujtása között is. Itt is elemi erdőgazdasági szabály, hogy *minden fatermelésnek, fakihasznlásnak a felujítás érdekeit is kell szolgálni*. Áll ez különösen a fejlettebb, modern erdőgazdaságnál, mely az erdők pusztítására és elkopárosodására vezető elavult tarvágásos kihasználási rendszert és ennek szükségszerű folyományát: a nagy költséggel és áldozatokkal járó s emellett mégis sokszor igen kétes értékű mesterséges erdősitéseket, melyekkel a fafajok helyes megválasztása körül — mint egy kiváló s e téren speciálista szakemberünk e lapok hasábjain már többször megállapította — nálunk annyi „visszaélés“ történt, igen helyesen kiküszöbölni s e helyett, ahol csak lehet, a természetes felujítási módokat meghonosítani igyekszik.

Itt is azzal a helyzettel állunk tehát szemben, hogyha az erdők természetes felujítását biztosítani kívánjuk, elsőbben is a fahasználás miként való gyakorlását kell szabályoznunk, mert ennek korlátlan szabadsága éppen ugy veszélyezteti a felujítás sikerét, mint a talaj termőképességének a fentartását. Törvényben szabályozni azonban ezt a kérdést is fölötte nehéz és problematikus volna.

Nézetem szerint ugy a talajvédelem, mint a felujítás biztosítása s egyáltalában az erdők fentartása érdekében (ideértve nemcsak az ezidőszerint még jó vagy legalább tűrhető állapotban levő erdőknek ebben az állapotban való fentartását, hanem a romlásnak indult és a többé-kevésbé meg is rontott erdőknek a feljavítását, a jókarba helyezését is) a magánerdőkre nézve sem lehet helyesen és célszerűen más irányelveket és szabályokat felállítani és alkalmazni, mint a korlátolt forgalmu erdőkre: az okszerű erdőgazdaságnak a gyakorlatban kipróbált, az életben bevált és a természet által is igazolt szabályait.

Sőt a mondottak után azt is bátran állithatom, hogy egyedül az erdőtalaj termőképességének a fentartását is csak ilyen utonmódon és ezekkel a szabályokkal lehet kellően biztosítani. A különleges talajkötési, talajjavítási stb. gazdasági intézkedésektől eltekintve, melyekre már inkább csak a rosszul kezelt és többé-kevésbé meg is rontott erdőknél van szükség, az erdőgazdaságnak a talaj termőképességének a megóvására tudtommal nincsenek is más különös szabályai, mint azok, amelyek a faállomány okszerű kezelésére és használására állanak fenn. Az utóbbiak magukban foglalják a talajvédelem szabályait is. Ha tehát ezeket a szabályokat a magánerdővel szemben mellőzzük, akkor le kell mondanunk nemcsak a faállomány, hanem ezzel együtt a termőtalaj, tehát az egész erdő védelméről is.

Ezek szerint nyilvánvaló, hogy az az álláspont, mely egyoldalulag a talajvédelemre támaszkodik és ezt a védelmet az élőfakészlet védelme elé helyezi, önnön magával jut ellentétbe, mert még annak a célnak az elérésére sem alkalmas, melyet maga elé tűzött.

Eddigi fejtegetéseimnek a során már ismételtelen kiemeltem, hogy miután az 1879:XXXI. t.-cz. nem nyújtott módot és eszközöket arra, hogy az okszerű gazdálkodást egyenes uton, közvetlen intézkedésekkel a magánerdőknél is biztosítsuk, erdőgazdasági politikánk oda törekedett, hogy egyfelől a korlátolt forgalmu erdők állományának a megcsonkítását és magánkézre jutását a közgazdasági szempontból egyik legveszedelmesebb, de erdőgazdasági szempontból is igen kétes értékű és kétélű fegyverrel: a vagyonforgalom korlátozásával és egyéb kényszerrendszabályokkal megakadályozza, másfelől, hogy a tulajdonjogi változások rendén a magánerdőket állami és egyéb erdővásárlások útján lehetőleg a korlátolt forgalmu erdők közé olvassza be. Végcélnak és ideális állapotnak, mely felé törekednünk kell, az uralkodó felfogás azt tekintette, hogy lehetőleg minden erdő korlátolt forgalmu erdővé váljék, illetőleg fokozatosan ezek tulajdonosainak a kezére menjen át, ami aztán természetesen az egész magánbirtokososztály kiküszöbölését, kizárását jelentené az erdők birtoklásából.

Önkéntelenül is az a kérdés merül fel tehát, hogy vajjon:

1. sikerülni fog-e ezt a célt az eddigi erdőgazdasági politikánk törvényesítésével és esetleg továbbfejlesztésével (pl. az

állam és a községek részére biztosítandó elővásárlási vagy kizajátítási jog révén, amiről már a szaklapokban is többször szó esett) elérni és a most még magánkézen lévő erdők okszerű kezelését ilyen uton-módon biztosítani vagy sem;

2. ha valóban sikerülni fog, végeredményében előnyösebb helyzetet fog-e az erdőgazdasági politikánk ezzel teremteni hazánk erdőgazdaságára és az ehhez fűződő közérdekekre nézve, mintha a magánerdőbirtokosokat az erdő birtoklásából való kiküszöbölésük helyett, egyenes intézkedéssel szintén törvény kötelezné az okszerű erdőgazdaságra?

Az 1. alatti kérdésre maga az uralkodó felfogás is elismeri, hogy az említett *célt elérni soha sem lehet, de állandóan törekedni feléje kötelesség.*

Teljesen igazat adok e felfogásnak abban, hogy a magán-erdők okszerű kezelését a jelzett módon soha sem fogjuk elérni. Nem pedig elsősorban azért, mert az államnak, amely a szükséges tőke hiányában a meglévő erdeit sem képes kellő intenzivitással kezelni, természetesen nem lesz elegendő pénze ahhoz sem, hogy az eladás alá kerülő, vagy romlásnak induló erdőket megszerezze s az sem fog hatalmában állani, hogy az itt-ott megszerzett erdőknek az átvételére, vagy éppen ilyennek a közvetlen megszerzésére esetleg a többi korlátolt forgalmu erdők tulajdonosait kényszerítse, úgy hogy már ebből az egy körülményből is megállapítható, hogy itt tulajdonképpen nem is annyira valamelyes komoly akció-ról, mint inkább csak jámbor óhajtásról lehet szó. Másodsorban pedig azért nem fog a dolog sikerülni, mert az állam, mint alább még rátérek, még az erdőbirtokok forgalmának az eddiginél megszzeb-
 menő korlátozásával is aligha lesz képes meggátolni azt, hogy a korlátolt forgalmu erdők egy része magánkézre ne kerüljön.

A jövő perspektívája, amennyire ezt az 1879. évi XXXI. t.-cz. életbelépése óta szerzett, közel négy évtizedes tapasztalatok alapján megítélni lehet, erdőgazdasági politikánk előbb jelzett irányu fejlesztése is minden valószínűség szerint a legjobb esetben is csak az lesz, hogy legfeljebb annyi magánerdő fog a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosainak a kezébe átmenni, amennyi az utóbbiaktól magánkézbe fog jutni. Szóval: ha jól megy a dolog, a „status quo“ talán megmarad, mégis azzal a különbséggel, hogy míg magán-

kézbe rendszerint a kihasználásra alkalmas, értékeesebb korlátolt forgalmu erdők fognak kerülni, addig az utóbbiak csoportjába a kihasznált és többé-kevésbé megrontott és kizsartolt magánerdők fognak majd visszajutni; mert a magánosok, ismert okokból rendszerint az ilyen erdőkön igyekeznek tuladni, ellenben a korlátolt forgalmu erdőköl a magántöke és vállalkozás természetesen csaknem mindig inkább a kihasználásra érett erdöket akarja megszerezni és a korlátolt forgalmu erdök tulajdonosaiban is megvan a hajlandóság arra, hogy az ilyen erdöket elidegenitse és az azokban felhalmozott tökét egyszerre szabaddá tegye. Az állam egész erdögazdasági birtokpolitikai akciója eszerint egy circulus vitiosus volna, amely mindig oda térne vissza, ahonnan kiindult. Az állam és a többi korlátolt forgalmu erdök tulajdonosai megjavítanák, jókarba helyeznék a tulajdonukba jutó elrontott magánerdöket azért, hogy ezalatt legalább is ugyanannyi jó erdő átmenjen a magánosok kezébe, hogy ezeknek mindig legyen mit rontani és pusztítani.

Hiszen jól tudjuk, hogy az erdőrendészeti hatóságok és közegek eddig sem nézték közömbösen és tétlenül a korlátolt forgalmu erdöknék magánkézbe jutását. Ahol csak lehetett, igyekeztek ennek útját állani. Sőt mondhatni, hogy a hatóság tevékenységének jórészt — miként már kezdetben is kiemeltem — éppen a korlátolt forgalmu erdök megbontására és magánkezébe juttatására irányuló törekvések megakadályozása ellen folytatott küzdelem vette igénybe. Az 1879:XXXI. t.-cz. életbelépése óta magának a földmivelésügyi kormánynak és az erdőrendészeti ügyek vezetőinek és intézőinek is minden igyekezete oda irányult és egyik legfőbb törekvése az volt, hogy a korlátolt forgalmu erdök állománya csonkítatlanul fenmaradjon, sőt lehetőleg szaporodjon. Evégből a földmivelésügyi minisztérium ezeknek az erdöknék az irtását tudvalevően csak területpótlás feltétele mellett engedte meg, azoknak magánkézre jutását minden igénybe vehető eszközzel megakadályozni törekedett, kieszközölte ehhez több más tárminisztérium támogatását is, gyakran engedélyezett korlátolt forgalmu erdök tulajdonosainak üzemtervtől eltérő rendkívüli fahasználatokat, hogy a befolyó vételárból magánkézen levő erdöket szerezhessenek, törvényhozási uton állami erdővásárlási alapot létesített stb. s mindezek daczára a korlátolt forgalmu erdök állománya az 1879:XXXI. t.-cz. életbe-

lépte óta, mint már ismételten rámutattam, kereken 700.000 kat. holddal apadt, ellenben a nem gondozott, a szabadjára engedett magánerdőké 300.000 kat. holddal szaporodott.

Ennek a birtokeltolódási folyamatnak és a nyomában járó erdőpusztításnak a természetes indító oka és egyik legfőbb rugója pedig szerintem — mint ezt már szintén többször kijelentettem — a kétféle kategóriába tartozó erdők között fennálló indokolatlan megkülönböztetésben rejlik. Jórészt erre lehet visszavezetni a közbirtokossági és egyéb közös erdők oktalan felosztását. De más korlátolt forgalmu erdőknek a megbontását, feldarabolását és magánkézre jutását is. Megengedem, hogy a birtokrendezési törvényeink végrehajtása révén különben is sok korlátolt forgalmu erdő vált volna magántulajdonná, aminthogy viszont a volt földesurak erdejéből a volt urbéressek részére kihatított sok magánerdő lett korlátolt forgalmuvá, de az is bizonyos, hogy az említett birtokeltolódás korántsem öltött volna olyan nagy arányokat, ha a magánerdők is rendszeres kezelés kötelezettsége alatt állottak volna.

A mult tapasztalataiból eszerint jogosan lehet arra következtetni, hogyha jövőre javulna is némileg a helyzet a vagyonforgalom szigorubb korlátozása és az állami, községi stb. erdővásárlások fokozása révén, de gyökeresen, lényegesen nem fog megváltozni mindaddig, míg az említett megkülönböztetést ki nem küszöböljük és a magánerdőkben is a jövő érdekeivel számoló okszerű gazdálkodást törvénynyé nem avatjuk. Mert mindaddig, míg az erdőről rendelkező törvényeink utat engednek nagyobb erdőterületeknek egyszerre való letarolására és tömeges, gyarmatszerű kizsákmányolására, holt bizonyos, hogy az élelmes és befolyásos magántőke és a magánvállalkozás nem fog megelégedni a kisebb, de állandóbb nyereséget biztosító okszerű erdőgazdasággal, hanem jövőre is mindent el fog követni és fog is utat-módot találni arra, hogy a korlátolt forgalmu erdőket megbontsa és magánkézre juttassa, hogy „en gros“ fejthesse ki közzgazdasági tevékenységét, amire az a körülmény, hogy az erdő és a fa idővel kétségkívül mind becsesebb és értékeesebb lesz s a fakereslet hova-tovább nagyobbodni fog, természetesen még inkább fogja sarkalni.

Bizvást megállapíthatjuk tehát, hogy az eddig követett erdőgazdasági politikánk törvényesítésével és továbbfejlesztésével sem

fog sikerülni a magánkézen lévő erdőket a korlátolt forgalmu erdők állagába beolvasztani, ami azt jelenti, hogy az ország erdőállományának mintegy $\frac{1}{3}$ -ad része kevés kivétellel továbbra is nélkülözni fogja az okszerű kezelést.

De ha ebben a feltevésemben tévednék is, ha a jelzett uton módon el is lehetne érni azt, hogy a mostani magánerdők korlátolt forgalmuakká válnak s ott meg is maradnak, még mindig nagy kérdés, hogy ezzel jobban vagy legalább is ugy biztosítanók-e hazánk erdőgazdaságának a fejlődését és felvirágzását, mintha az erdők birtoklásából a magánbirtokososztályt s ezzel együtt a magántőkét és magánvállalkozást ki nem zárnók, hanem ehelyett a magántulajdonosokat is köteleznók az okszerű erdőkezelésre?

Az uralkodó felfogás mintegy megdönthetetlen alapigazságnak tekinti, hogy az ország erdőgazdasági érdekeit csak ugy lehet igazán megvédeni és annak fejlődését, felvirágzását biztosítani, ha minden erdő korlátolt forgalmu birtokká válik. Ezt tartja olyan ideális állapotnak és végcélnek, amelyet ha nem is lehet soha elérni, de állandóan feléje törekedni kötelesség, mindenáron, minden célravezető eszközzel, még a vagyongoralom korlátozásával is.

Szerintem azonban ennek a tételnek a helyességéhez is szó férhet.

Hol van az megírva, mintha egyedül csak a korlátolt forgalmu erdők birtokalakulata volna az, amely mellett az ország erdőgazdaságát a fejlődés és felvirágzás felé vezetni lehet? Tegyük fel, hogy tényleg minden erdő korlátolt forgalmu és legtöbb esetben nehézkesebb szervezetü birtok volna vagy azzá válnék: ki tudja előre megmondani, hogy ez esetben magasabb színvonalra emelkednék-e az ország erdőgazdasága, mintha az erdők részben vagy egészen okszerű kezelésre kötelezett magántulajdonosok kezében volnának? Ki tudja, hogy az előbbi állapot mellett nem következne-e be bizonyos pangás vagy éppen visszaesés az ország erdőgazdaságában, különösen ha nagyobb erdőlatifundiumok keletkeznének? Ki mondhatja meg előre, hogy ebben az esetben nem sarjadnának-e ki olyan megfigyelések, élettapasztalatok és életigazságok, amelyek egészen új világításba helyeznék hazánk erdőgazdaságát és a fejlődésnek, a haladásnak egészen új, talán éppen ellentétes irányát szabnák meg a jövőre?

Nem követendő példa gyanánt, hanem csak mint a kérdés megvilágítására alkalmas különlegességet hozom fel, hogy Franciaországban még nem is olyan régen éppen a jogi személyeket zárta ki a törvény az erdőbirtok szerzéséből s „*megtörtént ujabban is, hogy egy városnak, mint egy erdő végrendeleti hagyományosának csak olyan feltétellel engedték meg a hagyomány elfogadását, ha azt rögtön eladja*“. (Erd. Lapok 1912. 383—384. old.)

Azt hiszem, ez is olyan szélsőség az erdőgazdasági birtokpolitikában, mint az, amely viszont a magánbirtokos osztályt akarja kizárni az erdők birtoklásából. Franciaországban is rájöttek arra, hogy a birtokosok nagy kategóriájának a kiküszöbölése az erdők értékének a leszállításához és az erdőgazdaság hanyatlásához vezet s ezért utóbb már ugyancsak törvényhozási uton gondoskodtak arról, hogy az erdőterületek megszerzési jogát az eddig ebből kizárt testületekre és jogi személyekre is kiterjessék.

Hallottam azt az ellenvetést is, hogy a helyes, okos gazdálkodás a magánerdőkben akkor is csak hosszú idő múlva volna meghonosítható, ha a törvényhozás a magánerdőtulajdonosokat is, úgy mint a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosait, üzemterv szerű tartamos kezelésre kötelezné. Ezt én is aláírom, mert, sajnos, a szóban lévő erdők nagy része máris alaposan tönkre van téve és a megrontott erdők feljavítására, jókarba helyezésére bizony hosszú évtizedekre, sőt több emberöltőt is meghaladó időre van szükség. Jórészt hasonló megviselt állapotban voltak különben a kisebb községi, volt urbéri és közbirtokossági erdők is az 1879. évi XXXI. t.-cz. életbeléptekor. Ez a körülmény azonban nem lehet ok arra, hogy az okszerű gazdálkodás kötelezettségének a kiterjesztését a magánerdőknél továbbra is mellőzzük, hanem ellenkezőleg éppen amellettszól, hogy vonjuk ezeket az erdőket is egyenes intézkedésekkel mielőbb a kötelező okszerű gazdálkodás körébe, mert világos, hogy ezidőszert éppen itt van a baj gyökere és kuforrása, amely hazánk erdőgazdaságának egészséges fejlődését és haladását a legnagyobb mértékben akadályozza s mert az is minden kétségen felül áll, hogy minél későbbre halasztjuk a magánerdőgazdaság gyökeres megrendszabályozását, annál nehezebb lesz ott rendet teremteni.

Ha a magánerdőkre is kiterjesztenők a rendszeres gazdálkodás kötelezettségét, úgy a korlátozott forgalmu erdők megbonthatására és magánkezekbe juttatására irányuló törekvések céltalanokká válva, önmaguktól megszűnnének, az erdővagyon forgalma a kívánatos és szükséges egészséges, helyes mederbe terelődne, az erdőrendészeti hatóságok és közegek pedig nem volnának kénytelenek az említett törekvések ellen állandó küzdelmet folytatni, hanem azt az erejüket és tevékenységüket is, amelyet eddig erre pazaroltak, célszerűbb és hasznosabb dologra: az erdőgazdaság fejlesztésére és felvirágzásának előmozdítására fordíthatnák. Ellenben mindaddig, míg a kétféle kategoriába tartozó erdők kezelése között fennálló megkülönböztetést ki nem küszöböljük, az erdőtulajdonosokat nehéz lesz rendre szoktatni s velük és az egész közvéleménnyel elhíttetni, hogy az erdők okszerű tartamos használata valóban közérdek s emellett a megkülönböztetésnek mindig lesz bizonyos demoralizáló, bizalomvesztő hatása is, amikor a községek, volt urbéresék, közbirtokosságok stb. látják és tapasztalják, hogy őket a hatóság szigoruan korlátozza az erdők használásában, a szomszédos földesur ellenben szabadon vágathatja az erdejét.

Az erdőrendészeti hatóság az 1879:XXXI. t.-cz. végrehajtása során eddig is gyakran került abba a kényes helyzetbe, hogy azokat a visszasságokat, melyek a kétféle kategoriába tartozó erdők kezelése és használata körül lépten-nyomon felmerültek, képtelen volt az erdőtulajdonosok és jogkereső felek előtt elfogadható módon megokolni, bármennyire igyekezett is a törvény tekintélyét és tiszteletét fentartani és megóvni.

Erdőgazdasági birtokpolitikánknak az a törekvése, mely a magán-erdőket a korlátozott forgalmu erdők tulajdonosainak a kezére akarja juttatni s amely végeredményben a magánbirtokos osztálynak az erdők birtoklásából való kiküszöbölését célozza, nézetem szerint közgazdasági szempontból legfeljebb abban az esetben volna indokoltnak tekinthető, ha egyfelől az okszerű erdőkezelésnek általánosan kötelező kimondása után is az volna a tapasztalat, hogy a magánosok kezén lévő erdők okszerű kezelését ilyen módon sem lehet biztosítani; másfelől, ha a korlátozott forgalmu erdőknél olyan konszolidált gazdasági állapotok volnának és a tulajdonosaik annyi tőke felett rendelkeznének, hogy képesek

volnának nemcsak a meglévő erdeiket a haladó kor igényeinek megfelelő belterjességgel kezelni és művelni, hanem ezenfelül még a magánerdőket is megszerezni, feljavítani és az okszerű gazdálkodást azokon is meghonosítani. Ezeknek az előfeltételeknek a bekövetkezése és felismerése nélkül azonban, amitől még igen távol állunk s talán soha sem érzük el, szerintem nagy hiba volna a magánerdőtulajdonosokra mindjárt a megsemmisítő ítéletet kimondani és a magyar erdőgazdasági birtokpolitika kötelességévé tenni, hogy azokat s velük együtt a magántőkét és a magánvállalkozást kirekessze az erdőgazdaságból.

Szilárd a meggyőződés, hogy nem erre kell nekünk törekedni, hanem arra, hogy a magánosok erdőgazdaságát is a parancsoló közérdek által megkövetelt korlátok közé szorítsuk, amit ha megtettünk, majd az élet fogja megmutatni, hogy melyik birtokalakulás a helyesebb, az életképesebb s hogy melyiknek milyen mértékben kell tért engedni. Ennek a megtörténte előtt veszedelmes, de legalább is időelőtti dolog volna bármilyen messzebbmenő, az erdők egész birtoklásának megváltoztatását és a magánbirtokos osztály kiküszöbölését célzó akciózt indítani, annyival is inkább, mert végre is, ha az okszerű erdőkezelés kötelezettségét a magánerdőkre is kiterjesztjük, azok oszthatatlanságát a szükséges határig biztosítjuk és ha beoltjuk a közvéleménybe az eleven tudatot, hogy az erdőket mindenkinek okszerűen kell kezelni és használni: még annak a lehetőségét sem tartom kizártnak, hogy közgazdasági szempontból idővel inkább a magánszemélyek erdőbirtoka lesz az előnyösebb, kívánatosabb és életképesebb birtokalakzat, mint a jogi személyeké. A tapasztalat most is inkább amellet szól, hogy egyforma keretekben, egyforma eszközök mellett a gazdálkodás rendszerint jobban érvényesül a természetes, a fizikai személyek birtokán, mint a kevésbé mozgékony gazdálkodó alanyoknak: a jogi személyeknek a birtokán. Legalább a hitbizományi erdőkben folytatott gazdálkodás, ahol a gazdálkodó alany üzemtervszerű kezelésre kötelezett természetes személy, szerintem egészben és nagy általánosságban belterjesebb és magasabb színvonalon áll, mint a jogi személyek erdőgazdasága.

Hiszen éppen annak az igazolására, hogy miért kell a korlátolt forgalmu erdők kezelését szigorubban megrendszabályozni, mint

a magánerdőkét, hallottam azt a magyarázatot is, hogy amazok testületek, tulajdonközösségek stb. erdei, tehát inkább közvagyon jellegével bírnak, *közös lónak pedig tőrös a háta*. Nos, szó sincs róla, ebben is van igazság. De ha így áll a dolog, úgy kérdem, hogy erdőgazdasági birtokpolitikánk miért igyekszik mégis éppen ezeket a tőrőshátú közösségeket mindenáron fentartani, sőt lehetőleg szaporítani? Vajjon csak azért, hogy legyen mit megrendszabályozni?

Értekezésem elején kiemeltem azt, hogy erdőgazdasági politikánk mai egész rendszere az 1879:XXXI. t.-cz.-nek azon az elhibázott megkülönböztetésén épült fel, melyet a törvény a korlátolt forgalmu és a magánerdők között tett s hogy erre lehet visszavezetni egyebek között a törvény végrehajtása során kifejlődött azt a gyakorlatot is, mely a nem feltétlen erdőtalajon álló korlátolt forgalmu erdők kiirtását és jövedelmezőbb más mívelési ágra való átalakítását, bármennyire indokolt volt is az, csak abban az esetben engedte meg, ha a tulajdonos kötelezte magát arra, hogy a kiirtani kívánt erdejét más területtel pótolja. Ugyanott rámutattam röviden arra is, hogy e területpótlás erőszakolása rendellenes, egészségtelen birtokalakulások keletkezését idézte elő és egyéb bajoknak is az okozója lett. Lássuk tehát, miből állanak ezek.

Azt készséggel elismerem, hogy a törvény 17. §-ának végrehajtása során a területpótlás megkövetelése egy bizonyos határig gyakorlati szempontból helyes és czélszerű rendelkezésnek bizonyult. Addig a határig t. i., ameddig az erdőirtásért folyamodó tulajdonosnak volt olyan kopárterülete vagy rosszul kezelt más földje, melyet gazdaságilag előnyösen csak erdőként lehet használni. Ilyen esetekben és ilyen tulajdonossal szemben — legyen az akár korlátolt forgalmu, akár magánerdő tulajdonosa — nézetem szerint is egészen helyénvaló az az álláspont, mely megköveteli, hogy a tulajdonos erdőirtásra csak olyan feltétel mellett nyerjen engedélyt, ha a kopárterületét beerdősíti és erdőként kezeli. Helyénvaló azért, mert a kopárterületek beerdősítését az ország érdekei kívánják s mert ez okból az illető területet a tulajdonosnak ugyanis be kellene erdősítenie. Minthogy pedig a tapasztalat azt mutatja, hogy a tulajdonosok ebbeli kötelességüknek ismert okokból nem szívesen tesznek eleget, sőt sokszor a kényszereszközök előtt sem hajolnak

meg, indokolt, hogy olyan esetekben, amikor az erdőből vagy az erdőmivelési ág megváltoztatásából nagyobb előnyökhöz és haszonhoz jutnak, kérlelhetetlenül megköveteljük, hogy a kötelességüket is teljesítsék. Ez lehet jogi és gazdasági igazolása a területpótlás kötelezettségének és hogy ilyen esetekben és ezekben a keretekben az intézmény a gyakorlati életben is bevált, ezt nyilván arra lehet visszavezetni, hogy a tulajdonosok is össze tudták azt egyeztetni a saját jogi és gazdasági érzékükkel.

De hogy aztán az erdőtulajdonost akkor is kényszerítsük területpótlásra, amikor neki ilyen területe nincs s amikor sem közgazdasági érdekek, sem a tulajdonos magángazdasági érdekei egyáltalában nem is kívánják, hogy ilyen területet vagy éppen kész erdőt bárhol is vásároljon, ezt — engedelmet kérek — nem tudom másnak minősíteni, mint a korlátolt forgalmu erdők állagának fentartásához való merev ragaszkodás elfajulásának és tulakapásának.

Ilyen kényszer alkalmazásának, úgy hiszem, nem lehet helye akkor sem, ha pl. egy vagyonosabb alföldi várostól kívánjuk meg azt, hogy a saját határában fekvő erdejének köz- és magángazdasági szempontból egyaránt indokoltnak és megengedhetőnek talált kiirthatása ellenében a Kárpátokban vagy az erdélyi hérczek között, de akárhol is vásároljon más erdőt, amihez neki semmiféle érdeke nem fűződik. tisztán azért, hogy a korlátolt forgalmu erdők állaga ne apadjon. De ha egy szegény községet kötelezünk arra, hogy azt az erdejét, melyet a községi lakosok boldogulása érdekében kénytelen kiirtani és rétté vagy legelővé átalakítani, máshol vásárlandó erdővel pótolja, amire neki sem szüksége, sem pénze nincs, ez már egyenesen visszaélés a község kényszerhelyzetével.

Ezt a rendszert egy jogállamban állandósítani és törvényesíteni, véleményem szerint, nem szabad.

E mellett a rendszer mellett és a mai *jogállapot* szerint pl. a községnek még ahhoz sincs joga, hogy egy mezőgazdasági célokra és legelőnek is alkalmas erdőterületet, amelynek a megszerzésére éppen kedvező alkalom kínálkozik megvásároljon és azt legelővé alakítsa át. Nem teheti ezt meg egyenes és igaz uton még akkor sem, ha az állam az állattenyésztés fejlesztéséről szóló 1898: XLIII. t. cz.

alapján a községnek az illető terület megszerzésére állami pénzségélyt helyezett kilátásba. Nem teheti, mert ha az ingatlant még mint erdőt vette meg, akkor köteles azt erdőként fentartani és üzemterv szerint kezelni, legelővé pedig csakis abban az esetben alakíthatja át, ha azt más területtel pótolja.

Már most mit tegyen az a szegény község, amelyik ilyen kritikus helyzetbe kerül? Más területet nem ajánlhat fel pótlásul, mert ilyen területe nincs és mástól sem szerezhet, mert hiszen a legelőnek megvásárolni kívánt területet is csak állami segélylyel volna képes megvenni. A fennálló jogállapot szerint nincs más mód, mint az, hogy a község kérje meg az eladó tulajdonost, ha az véletlenül magánegyén, hogy alakítsa át ő az eladni kívánt erdőterületét előbb legelővé — neki szabadságában áll ezt területpótlás nélkül is megtenni — és adja el azt, már mint kész legelőt a községnek; avagy szerezze meg legalább az irtási engedélyt a saját részére a hatóságtól, azután ezzel az engedélylyel, mint szerzett joggal együtt adja el a községnek az erdejét. Így az erdőrendészeti hatóság megengedheti a községnek is a megvásárolni kívánt erdő kiirtását, legelővé való átalakítását és a községi lakosok boldogulását.

Az eladó erdőtulajdonos azonban, akinek nem érdeke, hogy az eladni kívánt erdeje legelővé alakíttassák át, a község említett kérelmét teljesítheti ugyan, ha akarja, de persze meg is tagadhatja, sőt időközben el is adhatja az erdejét másnak, valamely szemfüles spekulánsnak, aki az erdő faállományát kihasználja s abból talán a vételárat is kifizeti, a talajt pedig utóbb majd dupla áron adja el a megszorult, kényszerhelyzetben levő községnek.

Ha pedig az eladó tulajdonos történetesen nem magánszemély, hanem maga is a törvény 17. §-ának hatálya alatt áll és ha egyik fél sem hajlandó, de anyagi helyzeténél fogva talán nem is képes a legelővé átalakítani kívánt erdőt más területtel pótolni, akkor azután már igazán nem marad más hátra, mint az, hogy a községnek vagy le kell mondania az eladó ingatlan megszerzéséről, vagy pedig azt kell kieszközölnie, hogy az erdő előbb magánkézre kerüljön s azután kiirtott állapotban vagy a kieszközölt irtási joggal együtt menjen át a község tulajdonába.

És ezek az esetek nem a képzelőtehetség szüleményei, hanem a való életből vett példák. Pedig az ilyen birtokszerzéseket az

erdőrendészeti hatóságnak nem akadályozni vagy nehezíteni, hanem elősegíteni és a legmesszebbmenő módon támogatnia kellene már csak azért is, mert ha a falu népének elég legelője, rétje és kaszálója van, úgy inkább megkiméli az erdejét a káros legeltetéstől.

Az előzőekben vázolt jogállapot áll fenn a közbirtokosságoknál is. Ellenben a volt urbéres birtokosságok már kedvezőbb helyzetben vannak, mert ezek, mint tudjuk, csak az erdőilletőség fejében tulajdonukba átment erdőket tartoznak azok talajminőségére való tekintet nélkül fentartani és erdőként kezelni, a többieket azonban már csak akkor, ha azok véderdők vagy feltétlenül fentartandó erdők. Már pedig úgy a községi és kisebb közbirtokossági, mint a volt urbéres birtokossági erdőknek és legelőknek a gazdasági célja és rendeltetése csaknem mindig egy és ugyanaz: a községi lakosok, illetőleg a birtokossági tagok fa- és legelőszükségletének a kielégítése. Vajjon nem paródiái tehát ezek a megkülönböztetések és az említett tarthatatlan jogszabályok az egységes, helyes és igazságos jogszolgáltatásnak?

A területpótlásnak imént ismertetett rendszerét nem lehet menteni azzal sem, hogy sok erdőirtásért folyamodó tulajdonos már eleve, önként felajánl pótlásul más területet. Nem lehet menteni, mert ez inkább csak azt bizonyítja, hogy az erdőirtás rá nézve még úgy is előnyös, ha annak ellenében jelentékeny áldozatot hoz, de mert tulajdonképpen ezt is a legtöbben csak kényszerűségből teszik, tudva azt, hogy másként úgy sem érhetnének célj, két rossz közül tehát természetesen inkább a kevésbé rosszat választják.

Hogy az egyes erdőtulajdonosokra a területpótlással ráerőszakolt birtokalakulások nem lehetnek egészségesek és tartósak, ez alig szorul bővebb indoklásra. Még maga az államkincstár is igyekszik szabadulni az olyan erdőktől, melyeket félreeső fekvésük miatt előnyösen nem kezelhet. Így például — mondja a földmivelésügyi miniszternek már idézett 1890. évi jelentése — „a kedvezőtlen fekvés és ezzel kapcsolatban a kezelés és őrzés költségessége miatt örök áron el kellett adni 3002 kat. holdat“. A közel multban alkotott 1913:XXXIII. t.-cz. pedig némely kincstári ingatlanok elidegenítéséről rendelkezvén, a 4. §-ában arra adott a földmivelésügyi miniszternek felhatalmazást, hogy az ott megnevezett kincstári erdészeti hivatalok „kezelésében levő ingat-

lanokból mintegy 10.200 kat. hold olyan kisebb birtokrészeket, amelyeket a kincstári zárt birtoktól félre eső fekvésük miatt kincstári kezelésben tartani nem czélszerű és fontosabb állami érdekből nem indokolt, eladás vagy csere útján a kincstári erdőbirtok czélszerű kikerekítésére, illetőleg a kincstári erdőket eltagoló belzetek megszerzésére felhasználhasson“.

Már most hogyan kívánjuk más erdőtulajdonosoktól, hogy azok megszerezzenek egyéb birtokaiktól távol eső helyeken új erdőket? Mert gyakran előfordul, hogy az érdekelt tulajdonos a közelben nem talál megfelelő eladó ingatlant és így az előtt a dilemma előtt áll, hogy vagy le kell mondania a meglevő erdejének más, jövedelmezőbb művelésre való átalakításáról, vagy pedig ott vesz pótlás fejében más erdőt, ahol éppen talál eladót. A tulajdonos kényszerhelyzetében sokszor az utóbbi megoldási módot választja, mert számításai szerint így még mindig jobban jár, mintha lemondana a meglevő erdejének mezőgazdasági célokra való előnyös felhasználásáról.

És itt az a további kérdés merül fel, vajjon az ilyen egészségtelen, természetellenes birtokvételebe belekényszerített erdőtulajdonostól megkövetelhetjük-e azt, hogy a megvett erdejét állandóan meg is tartsa? Ezt a követelést ismét csak újabb kényszereszközzel lehetne biztosítani. Ilyen eszköz most még nem áll az erdőrendészeti hatóság rendelkezésére, mert a vagyonforgalom korlátozására, miként kezdetben is rámutattam, az 1879:XXXI. t.-cz. nem nyújt alapot, továbbá, mert azoknak a tulajdonosoknak, akiknek az erdei nincsenek elidegenítési tilalom alatt, szabadságukban áll úgy az eredeti erdejüket, mint a pótlás fejében megszerzett erdőterületüket is elidegeníteni. Sőt a fekvésüknél fogva czélszerűen nem kezelhető ingatlanokat annak rendje és módja szerint a többi korlátolt forgalmi erdők tulajdonosai is elidegeníthetik, mert ezt észszerűen nem is lehet senkivel szemben megakadályozni. Az eredeti és a cserébe adott erdőterületek között tehát e tekintetben jogilag nem is lehet különbséget tenni, de még nyilvántartani is bajos volna ebből a szempontból azokat, mert helyenként, különösen egyes hitbizományi uradalmakban, az üzemterv szerint kezelt erdők egyes részletei annyira össze-vissza vannak csereberélve (egyes területek vissza vannak cserélve, mások ismét egy harmadik területtel újból

kicserélve), hogy idők folyamán alig lehet megállapítani, melyik az eredeti és melyik a cserébe adott terület.

Mint az értekezésem bevezető részében már említettem, most is fennállanak ugyan egyes társmiszterek által kiadott olyan rendeletek, melyek utasítják az alárendelt vagyonfelügyeleti hatóságokat arra, hogy a gondozásukra bízott erdők elidegenítésének jóváhagyása kérdésében csak akkor határozzanak, ha az elidegenítéshez a földmivelésügyi miniszter már hozzájárult. Ezek a rendeletek tehát átruházott hatáskörben módot nyújtanak az erdőrendészeti hatóságnak is arra, hogy egyes korlátolt forgalmu erdők elidegenítését ellenőrizzék és azoknak magánkézre jutását meggátolhassák; de, mint ezt szintén kiemeltem, törvényes alapjuk ezeknek a rendeleteknek sincs és nem is általános érvényűek, mivel a korlátolt forgalmu erdőknek csak egyes kategóriáira vonatkoznak.

Eszerint számbavehető eredményt természetesen ezekkel a rendeletekkel sem lehetett elérni és ez a jövőben is legfeljebb úgy volna lehetséges, ha a jelzett eljárás valamennyi korlátolt forgalmu erdőre kiterjedő hatálylyal törvényesítenék s nevezetesen ha törvényben mondatnék ki az, hogy korlátolt forgalmu erdőket csak az erdőrendészeti hatóság hozzájárulásával szabad elidegeníteni, helyesebben, magánosnak eladni, mert hiszen az erdőgazdasági politikánk, kitűzött céljának megfelelően, eddig is csak ennek a megakadályozására törekedett, ellenben maguk között a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosai között az erdővagyon forgalmát nem igyekezett korlátozni.

Kérdés azonban, hogy ilyen szabálynak törvénybe iktatásával nem ártanánk-e többet hazánk erdőgazdaságának, mint amennyit használnánk a korlátolt forgalmu erdők intézményének?

Én azt hiszem, hogy az erdővagyon forgalmának illetően korlátozása végeredményében sem az ország erdőgazdaságának, sem az erdőtulajdonosoknak nem válnék hasznára, az erdőrendészeti hatóságot pedig az említett szabály, ha az csakugyan törvénynyé válnék, olyan nehéz helyzet elé állítaná, melyből a salamoni bölcsesség sem volna képes a megfelelő kivezető utat megtalálni.

A helyzet tudniillik az említett eljárás általánosítása és törvényesítése esetén csaknem mindig az lesz, mint eddig is tapasztalható volt, hogy *a rosszul felfogott erdőrendészeti érdekek, jobban*

mondva: a téves és hibás alapokon nyugvó erdőgazdasági birtokpolitikai törekvések az erdőtulajdonosak jól felfogott érdekeivel fognak összeütközésbe kerülni.

Az erdőrendészeti hatóságnak ugyanis az lesz a törvényből folyó feladata, hogy megakadályozza a korlátolt forgalmu erdőknek magánkézre jutását, akár van rá különös ok, akár nincs, mert hiszen a főcél, amit majd az említett szabálynak szolgálnia kell, éppen ennek a megakadályozása lesz.

Ezzel szemben pedig a tulajdonosok érdekei rendszerint azt fogják kívánni és a vagyonfelügyeleti hatóságoknak is ezt kell ugyancsak törvényes kötelességükből folyólag támogatni és előmozdítani, hogy, ha arra kerül a sor, az eladni kívánt korlátolt forgalmu erdő magánkézbe kerüljön, mert hiszen csak nem lehet általánosságban feltételezni sem magukról a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosairól, sem pedig azok vagyonfelügyeleti hatóságairól, hogy a tulajdonukban lévő, illetőleg a gondozásukra bízott erdővagyon: minden igaz ok nélkül, tisztán magánkedvtelésből igyekeznének magánkézre juttatni.

Szó sincs róla, az 1879. évi XXXI. t.-cz. végrehajtása során, amint tudjuk, volt elég példa a korlátolt forgalmu erdők szinleges eladására és magánkezekbe jutását célzó olyan üzérkedésekre, amelyek egyenesen a törvény kijátszására irányultak. Sőt, bátran állithatjuk, hogy ilyen esetek mindaddig, amíg a kétféle kategóriába sorozott erdők között fennálló indokolatlan megkülönböztetés érvényben marad, jövőre is elő fognak fordulni, hacsak az erdőrendészeti hatóság azoknak a megakadályozására külön detektiveket nem fog alkalmazni. Mert végre is azt, hogy melyik az igazi és melyik a szinleges eladás, bajos másként eleve felderíteni és idejekorán megállapítani.

Eltekintve azonban az ilyen esetektől, a többi normális birtokváltozások esetében az eladó fél, azt hiszem, vagy azért akarja az erdejét magánosnak eladni, mert más vevője egyáltalában nincs, vagy ha van is, az nem hajlandó a birtokért annyit adni, mint a magános. És ez azután már könnyen érthető, természetes dolog és éppen nem ritka eset. A magános ugyanis egyszerre kihasználhatja az erdeje egész faállományát, sőt ha nem áll feltétlen erdőtalajon, ki is irthatja és a talaját jövedelmezőbb mezőgazda-

sági művelésre fordíthatja, egyáltalában hamarosan és jobban ki-
veheti annak a zsirját, mint a korlátolt forgalmu erdő tulajdo-
nosa. Az előbbi tehát többet is adhat az erdőért, mint az utóbbi.
De természetesen az is gyakran megtörténik, hogy a magántulaj-
donosnak azért is ér többet az eladás alá bocsátott erdő, mint
másnak, mert azzal a már meglévő birtokát czélszerűen kikerekít-
heti vagy megnagyobbíthatja.

No már most, kérdem, hogyan fogja ilyen esetekben az erdő-
rendészeti hatóság a tulajdonosok jogos érdekét az erdőrendészeti
érdekekkel, illetőleg a korlátolt forgalmu erdők fentartására irá-
nyuló törekvésekkel összeegyeztetni?

Megakadályozza vajjon következetesen, hogy az eladni kívánt
korlátolt forgalmu erdő a legtöbbit ígérő magántulajdonos kezébe
kerüljön, vagy pedig minden ilyen esetben megadja ahhoz a
hozzájárulását, avagy egyeseknek megadja, másoktól pedig meg-
tagadja?

Avagy mit fog tenni a hatóság akkor, ha a korlátolt forgalmu
erdő tulajdonosa, amint ez az államnál is szokásos (1913. évi
XXXIII. t.-cz. 2. §-a) nyilvános árverés alá fogja bocsátani az eladni
kívánt erdejét, vagy ha egyik-másik ilyen erdő bírósági árverés
alá kerül? Képviselőt fog talán küldeni az árverésekre, hogy az ott
nyomban döntsön a kérdésben, vagy pedig egyszerűen ki fogja záratni
az árverésből a magánosokat? És a bíróság vajjon respektálni
fogja-e az erdőrendészeti hatóságnak ezirányu beavatkozását?

El sem tudom képzelni, hogy ezeket a kérdéseket miként
milyen irányelvek szerint kellene és egyáltalában lehetséges volna-
törvényben helyesen szabályozni. Pedig ezek, úgy vélem, rend-
kívül fontos, hazai erdőgazdaságunk életébe vágó kérdések, melyek-
nek szabályozása elől semmiképen sem volna helyes kitérni, ha
már az említett szabályt törvénybe iktatnánk, mert különben az
erdővagyon forgalma olyan indokolatlan korlátozásnak lehetne ki-
téve, hogy azzal, mint előbb is hangsúlyoztam, többet árthatnánk
az ország erdőgazdaságának, mint amennyit használnánk a korlátolt
forgalmu erdők intézményének.

Annai azonban bizonyos, hogy a szóban levő szabály törvé-
nyesítése és alkalmazása esetén az ahhoz fűződő, ismeretes erdő-
gazdasági birtokpolitikai törekvéseinket és az erdőtulajdonosok jól

felfogott érdekeit nem volnánk képesek egymással összeegyeztetni, mert a legtöbb esetben vagy az egyiket, vagy a másikat volnánk kénytelenek feladni.

Birtokpolitikai törekvéseink érvényesítésére a legradikálisabb intézkedés természetesen az volna, mely az 1913:XXXIII. t.-cz. 4. és 9. §-aiban foglalt idevágó szabályok példájára egyenesen megtiltaná valamennyi korlátolt forgalmu erdő tulajdonosának, hogy az erdejét magánszemélynek elidegeníthesse. Ennek a szabálynak mindenestre megvolna az a nagy előnye az előbb ismertetett eljárás felett, hogy nem kertel, hanem egyenesen, határozottan intézkedik és az erdőrendészeti hatóságot legalább nem állítja az imént említett kényes helyzetek és megoldhatatlan problémák elé. Csak-hogy itt ismét az a hiba, hogy az 1913:XXXIII. t.-cz. 9. §-ának idevonatkozó rendelkezése, mint kezdetben már rámutattam, alig lépett életbe, máris tarthatatlannak bizonyult, úgy hogy ennek a többi korlátolt forgalmu erdőkre való kiterjesztésére komolyan valóban még csak gondolni sem lehet. A sok közül csak egyetlen, az életből vett példát akarok felhozni az idézett törvényszakaszban foglalt szabály tarthatatlanságának a kellő megvilágítására:

Egyik közbirtokosságnak saját határában levő erdején felül, idegen községben, idegen birtokok között 108 kat. hold erdeje volt, amelyet távoli fekvése miatt a közbirtokosság czélszerűen nem használhatott s ezért rá nézve az erdő, amint a hatóság megállapította, *„igen csekély értéket képviselt“*. Ellenben a közbirtokosság saját határában fekvő nagyobb erdő- és legelőbirtokával határos és abba beszögelő 141 kat. holdnyi magánerdő és legelő terület, amely a közbirtokosság birtokának kikerekítésére és megnagyobbítására kiválóan alkalmasnak mutatkozott. Az illető magántulajdonos, akinek viszont a közbirtokosság távol eső 108 kat. holdnyi erdeje felelt volna meg jobban, korrekt ajánlatot tett a közbirtokosságnak a birtokcserére azzal, hogy a hatóság becsültesse meg az elcserélni kívánt két birtokot s az így megállapítandó értékkülönbséget aztán térítse meg az illető fél a másíknak. Ez nemsokára meg is történt, a felek a birtokcsere iránt a szerződést megkötötték és valamennyi illetékes szakközeg, hivatal és hatósági fórum egyértelműleg a *„csereszerződés“* jóváhagyását ajánlotta. Ámde ennek útját állotta az idézett 1913:XXXIII. t.-cz. 9. §-a, amely a közbirtokossági erdőt

vagy annak egy részét csere útján sem engedi magánkézre juttatni. A tervezett birtokcserét tehát a törvény világos és határozott rendelkezése értelmében meg kellett volna tagadni. Ez azonban oktalanság lett volna. A hatóság tehát megengedte a birtokcserét, de hogy a törvény tekintélye se szenvedjen csorbát, nem *birtokcsere*, hanem *birtokkikerekítés* czimén. Így aztán meg volt mentve a törvény tisztelete és kielégítést nyert a közbirtokosság és a magánerdőtulajdonos érdeke is.

Mindezekből pedig a levonható tanulság az, hogy az erdőtulajdonosoknak, de egész hazai erdőgazdaságunknak is jobb szolgálatot teszünk azzal, ha az olyan birtokalakulásoknak, amelyek úgy az eladó, mint a szerző fél szempontjából kívánatosak és előnyösek, és sem magasabb állami s közgazdasági érdekeket, sem mások jogos érdekeit nem sértik, szabad utat engedünk, mintha azokat mereven meggátoljuk, tisztán csak azért, hogy a korlátolt forgalmu erdők állaga ne apadjon, amikor az ország érdekei úgy sem egyedül a korlátolt forgalmu erdőknek, hanem általában az erdőknek a fenntartását és okszerű kezelését kívánják, kivéve a kiveendőket, amelyek t. i. más művelésre *jóval* előnyösebben használhatók és emellett a művelési ág megváltoztatása kárt senkinek sem okoz.

Szükségesnek tartom végül ennél a kérdésnél a figyelmet még különösen arra is felhívni, hogy az erdős, hegyes vidékeinken, ahol a főtermelési ág az erdőgazdaság, a mezőgazdaság is, amennyiben annak a természeti viszonyok ott tért engednek, csak úgy boldogulhat, ha az erdőgazdaságra támaszkodik. Ilyen helyeken a két gazdasági ág nemcsak előnyösen kiegészíti egymást, hanem sok tekintetben egyenesen egymásra is van utalva s ezért virágzó gazdasági élet is csak úgy fejlődhetik ki, ha azok kölcsönösen és harmonikusan támogatják egymást. Közép- és nagybirtokost itt, aki hivatva van az alsóbb néposztályokra gazdasági, politikai és kulturális befolyást gyakorolni s a mi különleges viszonyaink mellett a magyar nemzeti állameszmét is képviselni, alig lehet erdőbirtok nélkül elképzelni. Nos, ha már most ilyen, többnyire nemzetiségek lakta vidékeken megakadályozzuk azt, hogy az említett közkötelességek teljesítésére hivatott magyar földbirtokos családok erdőt szerezhessenek, vagy a meglévő birtokaikat erdővel czélszerűen kiegészíthessék vagy kikerekíthessék, szóval, ha azoknak

a gazdasági boldogulását nehezítjük meg, azt hiszem, több kárt teszünk az ország általános közgazdasági és nemzeti érdekeinek, mint amennyi hasznot nyújtunk magának az erdőgazdaságnak.

A külföldi tőkések, az idegen és megbizhatatlan vagy éppen a hazafiatlan elemeket igyekezzünk minden áron, még ha az gazdaságilag hátrányos volna is, a magyar föld birtoklásából kirekeszteni. E cél felé törekedni és annak elérését minden alkalmas eszközzel elősegíteni és biztosítani, például ebből a szempontból az erdők tulajdonjogi változásait szigorú állami ellenőrzés alá venni, nézetem szerint is kötelesség. A kisbirtokosok kiküszöbölése, akiknek az erdő úgy sem magáért az erdőért kell, hanem azért, hogy abból a legeltetési és mezőgazdasági igényeiket az erdő rovására kielégíthessék s akik rendszerint az erdőgazdasági beruházásokhoz szükséges tőkével sem rendelkeznek, mondom, ezeknek az erdők birtoklásából való kiküszöbölése szintén csak helyeselhető erdőgazdasági politika. De az említett elemekkel együtt, az 1913:XXXIII. t.-cz. 4. és 9. §-ának példájára, az egész magyar magánbirtokos osztálynak, különösen a már úgy is eléggé megfogyott középosztálynak az erdők szerzéséből vagy azok birtoklásából való kizárása, illetőleg mesterséges kiküszöbölése nem lehet közérdekű követelmény és a helyes magyar nemzeti birtokpolitika feladata.

Teljesen osztom azoknak a véleményét, akik azt tartják, hogy nemzetiségi erdős vidékeinken, a Felvidéken és Erdélyben, ahol a magyar középbirtokos osztály nemzeti hivatásának a tetőpontját éri el, lehetőleg erősíteni és stabilizálni kell — ahol megvannak vagy ujabban keletkeznek —, olyan középbirtokokat, melyek tulajdonosai védbástyái a magyar nemzeti állameszmének.

Mindent egybevetve, azt hiszem, bizvást megállapíthatjuk, hogy minden tekintetben jobb szolgálatot tennénk az ország erdőgazdaságának és az ahhoz fűződő fontos közérdekeknek, de az erdőtulajdonosok jól felfogott magángazdasági érdekeinek is, ha ahelyett, hogy a magánbirtokos osztályt az erdők birtoklásából kiküszöbölni igyekeznénk, azt is az okszerű, tartamos erdőgazdaságra köteleznők.

Az elvi okokon kívül, amelyeket a fentiekben, úgy hiszem, eléggé kimerítettem, fel lehet hozni, hogy az üzemtervszerű kezelés

kötelezettségét ezért sem lehet a magánerdőkre is kiterjeszteni, mert ezeknek egy jelentékeny része annyira szét van darabolva rendes gazdálkodásra nem alkalmas apró birtokokra és gazdaságilag tarthatatlan alakzatokra, hogy azokat mostani állapotukban külön-külön okszerű gazdaságra berendezni csaknem lehetetlen s így rendszeres gazdasági üzemtervüknek az elkészítése is jóformán céltalan volna, vagy legalább is nem állana arányban az erre fordítandó munkaival és tetemes költséggel.

Felhozható továbbá az a nehézség is, hogy az üzemtervek készítését meg kellene hogy előzze a magánerdők feltétlen és nem feltétlen erdőtalajon álló részeinek az elkülönítése és részletes felmérése, ami már magában véve oly nagy és nehéz feladat volna, hogy azt az erdőtisztíi személyzet jelenlegi létszámának megkészszerzése esetében is csak hosszú évtizedek alatt volna képes elvégezni.

Szó sincs róla, hogy az eszme gyakorlati megvalósításának volnának nehézségei, legyőzhetetleneknek azonban, úgy hiszem, még sem lehet azokat mondani.

Ha ilyen és ezekhez hasonló nehézségeken fordult volna meg a dolog, akkor nem lehetett volna soha megalkotni a korlátolt forgalmu erdők intézményét és gazdasági rendszerét sem. Hiszen jól tudjuk, hogy nem csekély technikai, pénzügyi és egyéb nehézségekkel kellett az 1879. évi XXXI. t.-cz. életbelépte után is megküzdeni a törvény végrehajtására hivatott tényezőknek, míg az üzemtervek elkészültek. Bizony itt sem volt erre a célra elég a törvényben kiszabott 5 év, hanem több évtizedre volt szükség s helyenként még most sincsenek készen a rendszeres üzemtervek. Pedig hányszor és mennyivel kellett azóta az erdőtisztíi személyzet létszámát emelni! Vajjon hol állanánk ma abban az esetben, ha az idézett törvény előkészítői kijelentették volna annak idején, hogy nálunk a korlátolt forgalmu erdőkre sem lehet az üzemtervszerű kezelést elrendelni, egyáltalán még csak gondolni sem lehet ilyesmire, mert az üzemterveket az akkori erdőtisztíi személyzet, még ha tizszeresére emelnénk is a létszámát, csak hosszú évtizedek alatt volna képes elkészíteni? Én azt hiszem, hogy amit meg lehetett tenni az ország erdőállományának $\frac{2}{3}$ -át kitevő korlátolt forgalmu erdőknel, azt nem szabad lehetetlenségnek

tartani az $\frac{1}{3}$ -ad résznyi magánerdőknél sem, annál kevésbé, mert az üzemrendezéseket illetőleg a kezdet nehézségein ma már túl vagyunk és a múltban szerzett bő tapasztalataink vannak arról, hogy az erdőgazdasági üzemterveket miként, milyen módon és alakban kell készíteni, hogy azok a gyakorlati élet követeléseinek leginkább megfeleljenek.

Az első és egyik legfőbb kellék, amit majd szem előtt kell tartani, mindenestre az, hogy az üzemtervek — az eziránt erdészeti szakkörökben már sokszor megnyilvánult óhajnak is megfelelően — a lehető legegyszerűbb alakban készüljenek, menten a lényeg rovására menő s az áttekintést csak megnehezítő minden felesleges rovatoktól, kimutatásoktól stb.

A korlátozott forgalmu erdőkről is bizonyára jóval rövidebb idő alatt s kevesebb költséggel és fáradsággal el lehetett volna készíteni az üzemterveket, ha nem lettek volna olyan terjedelmesek és szövevényesek, mint a múltban, különösen kezdetben voltak, hogy a szakemberek is alig tudtak rajtuk eligazodni.

Ha az üzemrendezés és üzemtervkészítés eddigi módját az élet kívánalmainak megfelelően alaposan megreformáljuk és a lehetőség szerint egyszerűsítjük, úgy hiszem, mindjárt nem fog lehetetlenségnek feltűnni a magánerdők üzemterveinek az elkészítése sem.

Egyebekben az említett nehézségek részletkérdéseit illetőleg mindenekelőtt megjegyzem, hogy véleményem szerint nem volna okvetlenül szükséges az üzemtervek elkészítése előtt minden magánerdőbirtokon kijelölni és egymástól elkülöníteni a feltétlenül fentartandó és a kiirtható erdőrészeket. Szerintem e tekintetben is az egyforma elbánás álláspontjára kellene helyezkedni a korlátozott forgalmu és a magánerdővel szemben egyaránt. A helyes elvi álláspont, melyből ebben a kérdésben ki kellene indulni, úgy hiszem, az lehetne, hogy minden erdőt, melynek kiirtását a tulajdonos még nem kérte és ennek következtében a hatóság meg nem állapította, hogy az illető erdő talaját mezőgazdasági célokra is lehet használni: feltétlenül fentartandó erdőnek kell tekinteni, tehát mint ilyet kell kezelni és használni. Eszerint csakis esetről-esetre, akkor és azokra az erdőrészekre kellene majd a hatóságnak a talajminőséget megállapítani, amikor és amelyekre nézve a tulajdonos azt kívánja. Ezt pedig a hatóságnak eddig is

meg kellett tennie és a jövőben sem zárkozhatna el az elől akkor sem, ha a magánerdőket nem vonjuk az üzemtervszerű kezelés kötelezettsége alá. Külön munkát tehát a talajminősítés az üzemtervszerű kezelés kötelezettségének a kimondása esetén sem adna a hatóságnak. Az elkülönítést pedig véleményem szerint a talajminőségnek esetről-esetre történt megállapítása és az irtási engedély megadása után is csak akkor kellene tényleg foganatosítani, ha a tulajdonos a kikötött feltételek mellett az irtási engedélyt hajlandó igénybe venni és az illető erdőrészt az engedélyezett művelési ágra tényleg átalakítani. Ellenkező esetben az illető erdő-rész megmaradna továbbra is az üzemtervszerű kezelés kötelezettsége alatt, éppen úgy, mint hasonló esetekben megmaradnak a korlátolt forgalmu erdők is. És ez csak helyeselhető, mert az erdők fentartásához és okszerű kezeléséhez fűződő közérdekből minden erdőtulajdonostól joggal meg lehet követelni, hogy azt az erdejét, melyet maga sem tart alkalmasnak más művelésre, vagy amelyet nem hajlandó a hatóság által megállapított feltételek mellett mezőgazdasági célra átalakítani, legyen köteles a feltétlenül fentartandó erdőkre megállapított szabályok szerint kezelni és használni.

Megjegyzem különben, hogy nézetem szerint a magánerdőknek aránylag már csak kevés része lehet olyan, amely állandó mezőgazdasági használatra veszély nélkül kiirtható és átengedhető lenne. A hivatalos statisztikai adatok szerint az ország egész erdőállományának kerekén csak 12⁰/₀-a áll nem feltétlen erdőtalajon, ennek is a tulnyomó része természetesen a korlátolt forgalmu erdőkre esik; a magánerdőknél nyilván jóval kisebb e százalék.

A magánerdők üzemtervszerű kezelésének nehézségei között említett az a körülmény, hogy a szóban lévő erdők nagy része fel van darabolva rendes gazdálkodásra nem alkalmas birtokalakzatokra, már nagyobb súlylyal esik a latba, mindamelllett szerintem az nem lehet elfogadható ok arra, hogy az eszme gyakorlati megvalósítását lehetetlennek tartsuk s arról lemondjunk.

A korlátolt forgalmu erdőknek is jó része el van aprózva rendszeres gazdaságra nem alkalmas birtoktestekre, sőt már az 1879. évi XXXI. t.-cz. megalkotása idejében is el volt aprózva, még pedig nagyobb arányban, mint a magánerdők, amelyek még akkoriban, mint már említettem, tulnyomó részben nagybirtokot

alkottak. Mégis éppen az előbb említett erdőket és nem a magán-erdőket vonta a törvény az üzemtervszerű kezelés kötelezettsége alá és a gyakorlat képes volt legyőzni a nehézségeket. Mindenesetre feltűnő, hogy az idézett törvény megalkotása alkalmával, miként fentebb rámutattam, az volt a mértékadó felfogás, hogy a törvény tervezete abban a helyes feltevésben engedte meg a magánerdőbirtokok szabad használatát, mert azok „legnagyobb részben nagybirtokok s mint ilyenek különben is inkább konzervatív kezelésre vannak utalva“, — most pedig éppen ellenkezőleg az az uralkodó nézet, hogy a magánerdőket egyebek között azért nem lehet üzemtervszerű kezelés alá vonni, tehát azért kell ismét csak szabadjára engedni, mert már nagyon is el vannak aprózva, A magánerdőknek vajjon milyen tagolódása szükséges tehát ahhoz, hogy azok is az üzemtervszerű kezelés kötelezettsége alá legyenek vonhatók?!

Egyébként tudjuk, hogy az 1879. évi XXXI. t.-cz. akkor, amikor a korlátolt forgalmu erdőkre az üzemtervszerű kezelés kötelezettségét kimondta, számolt azzal, hogy a most említett erdők között vannak és lesznek olyanok is, melyek rendes gazdálkodásra nem alkalmasak s ezért a törvény 19. §-a módot nyújtott arra, hogy az ilyen erdőknél az üzemterv készítése mellőzhető legyen. A gyakorlat azután a törvénynek ezt az intézkedését akként értelmezte és alkalmazta, hogy az ilyen erdőknél is, melyeken csekély terjedelmüknél, kedvezőtlen fekvésüknél vagy bármely más oknál fogva rendes gazdálkodást folytatni nem lehet, a főbb adatokat, az esetleg tervezett használatok és az erdő fentartását biztosító intézkedések megjelölésével, *általános rövid leírás alakjában* a hatóság elé kell terjeszteni. Szóval: ezekről az erdőkről is a lehető legegyszerűbb alakban készitendő üzemtervet kell benyújtani, még ha tisztán nemleges irányu is.

Ezt az eljárást lehetne tehát alkalmazni a rendes gazdálkodásra nem alkalmas magánerdőkre is, azt tartván főleg szem előtt, hogy nem egyoldalulag a tulajdonos, hanem ennek és ahhoz értő szakközeg véleményének a meghallgatásával a hatóság állapítsa meg azt, hogy miként kell az itt kérdésben lévő erdőket a törvény követelményeinek megfelelően kezelni és használni, mert, azt hiszem, hogy éppen ezek a többé-kevésbé pusztulásnak indult kisebb

erdők igénylik leginkább a közvetlenebb állami felügyeletet és szigorubb megrendszabályozást, hogy addig is, amíg okszerű gazdaságra alkalmas birtoktestekké volnának tömöríthetők, teljesen tönkre ne menjenek és kopárokká ne váljanak. Ezzel a körülménnyel pedig annál is inkább számolnunk kell, mert, mint fentebb kimutattam, alig lehet remélni azt, hogy az állam a szóban levő erdőket képes volna egyhamar magához váltani.

Nem állítom, hogy az üzemtervszerű kezelés az oktanul felदारabolt magánkézen levő erdők sorsát és jövőjét egymagában is kellőképen biztosítaná. Sőt magam is felette kívánatosnak és szükségesnek tartom, hogy ezek az erdők az állami erdővásárlásokon felül valamely radikálisabb, gyorsabban célhoz vezető utonmódon mielőbb egyesíttessenek okszerű gazdálkodásra alkalmas birtoktestekké. De másfelől az sem szenvedhet kétséget — hiszen a statisztikai adatok és az életből vett eddigi szomorú tapasztalatok meggyőzően igazolják —, hogyha a kérdésben levő erdőket a mostani birtokállapotukban meghagyjuk s ezenfelül még azok kezelését és használását is a tulajdonosok belátására bizzuk, úgy előbb-utóbb menthetetlenül elpusztulnak.

A hatóság által megállapított üzemterv szerint való erdőkezelésnek, mint az erdők fentartását biztosító eszköznek a főelőnyét éppen abban látom, hogy nem egyoldalulag a tulajdonos, hanem a tulajdonosnak és ahhoz értő szakközeg tárgyilagos véleményének a meghallgatásával a hatóság állapítja meg megelőző intézkedéssel, elfogulatlanul és melléktekintetektől nem befolyásolt, higgadt megítéléssel minden egyes erdőbirtokra nézve külön-külön, hogy a törvény rendelkezéseinek megfelelően miként szabad s illetve miként kell azt kezelni és használni.

Ezzel szemben áll az erdőkezelés és használás szabályozásának az a módja, mely csupán egyes fontos erdőgazdasági kérdéseknek az eldöntését, pl. az erdőirtás engedélyezését utalja feltétlenül az erdőrendészeti hatóság hatáskörébe, a többi kérdésekre nézve pedig magában a törvényben állít fel részletesebb gazdasági szabályokkal olyan kereteket, melyeken belül a gazdálkodásnak mozognia kell és azután magukra az érdekelt erdőtulajdonosokra bizza annak a megítélését, hogy egy tervezett gazdasági intézkedés az adott körülmények között ezeken a kereteken belül esik-e, vagy kívül.

A szabályozásnak ez a módja, mely tulajdonképen magában a törvényben akar egy olyan generális üzemtervet megállapítani, mely minden magánerdőre kellene, hogy helyt álljon és megfelelő alkalmazást nyerjen, mondom: a szabályozásnak ez a módja, még ha a mértéke meg is felelne a parancsoló közérdek elengedhetetlen követelményeinek és a tulajdonosok jogos igényeinek, nézetem szerint kétféle szempontból ad aggodalomra okot.

Először azért, mert törvényben a dolog természeténél fogva lehetetlenség a természeti viszonyok ezerféle változataival szemben minden erdőre nézve, minden körülmények között egyaránt célszerűen és helyesen alkalmazható részletesebb gazdasági szabályokat felállítani. Ezt legfeljebb olyan módon lehetne megkísérlni, hogy a gazdasági részletkérdések szabályozásánál kapukat hagynánk, vagy kibuvókat, szellentyűket állítanánk fel. Ezek tompítanák ugyan a szabályok merevségét, de egyben labilissá és illuzóriussá tennék azokat és bő alkalmat nyújtanának a helyes törvényrendelkezések megkerülésére és mellőzésére, ugyszintén a megfelelő hatósági rendelkezések eltolására.

Másodszorban és főképen azonban azért tartom aggályosnak a szabályozásnak ezt a módját, mert erdős vidékeink gazdanépe bizony nem áll a gazdasági intelligenciának olyan színvonalán, hogy az erdőgazdasági szabályok megfelelő alkalmazását megnyugvással reájuk lehetne bízni. Ismerjük a hegyvidéki népünk elmaradottságát s azt is tudjuk, hogy a gazdanép és az erdőtulajdonosok jórésze az erdőben egyáltalában nem annyira a fát, mint inkább a legelőt becsüli s a mezőgazdasági és ezzel kapcsolatos minden egyéb érdekeit, ahol arra csak a legcsekélyebb alkalom is kínálkozik, mindig az erdő rovására, az erdőgazdaság kárára igyekszik kielégíteni, nem is gondolva arra, hogy erdős-hegyes vidéken is az erdők fentartása és okszerű használata éppen a mezőgazdaságnak is létérdeke. És, sajnos, a gazdanép e törekvésének mindig akad elegendő intelligens pártfogója és szószólója is, akik részint mellétekintetektől vezetve lépnek közbe és támogatják az említett káros törekvéseket, részint pedig azért, mert maguk sem ismerik a viszonyokat.

Teljesen igazat adok azoknak az erdőrendészeti hatóságoknak, akik néhány évvel ezelőtt a magánerdők kezelésének és használásá-

nak szigorubb megrendszabályozása ügyében tett előterjesztéseikben, melyek közül néhányat az Erdészeti Lapok 1913. évi VIII. füzeté is közölt, közvetlen élettapasztalataikra támaszkodva annak a meggyőződésüknek adnak kifejezést, *hogy az erdőgazdaság terén a mi viszonyaink mellett tulliberális, a jogszabályok alkalmazásának és az elrendelt hatósági intézkedések végrehajtásának eltolására alkalmas rendelkezéseket magában foglaló törvényekkel megfelelő eredményeket elérni nem lehet. Igazságos, de egyszerű, szigorú és határozott törvény az, amely nálunk leginkább célhoz vezet.*

Abban a véleményben vagyok, hogy akármilyen szabatosan, kimerítően és ideális tökéletességgel állapítanak is meg magában a megalkotandó új törvényben a magánerdők kezelésének és használásának a szabályait, a magánerdőbirtokok legnagyobb részénél még sem érvényesülnének azok, ha a törvény a tulajdonosokra bizná annak a megítélését, hogy a gyakorlati életben, az adott esetekben az illető szabályok közül melyiket és miként alkalmazzák. A korlátolt forgalmu erdőknél, mint tudjuk, ezidőszert az 1879:XXXI. t.-cz. alapján végeredményben a hatóság állapítja meg az üzemtervek jóváhagyása révén, még pedig minden egyes erdőbirtokra és ennek minden gazdasági egységére külön-külön, részletesen és szabatosan a gazdálkodás szabályait, illetőleg azokat a kereteket, melyeken belül a tulajdonos a gazdaságát vezetni tartozik, mégis szükségesnek bizonyult az üzemtervek egyenes rendelkezéseinek megfelelő végrehajtása, a törvény szavai szerint: *„a gazdasági terv szerinti erdőkezelés biztosítása végett“* a tulajdonosokat még szakértő erdőtisztek tartására is kötelezni. És, úgy hiszem, minden tulás nélkül mondhatjuk, hogy az erdők e hivatásos gondozói nélkül bizony a törvényben és az üzemtervekben foglalt rendelkezések nagyrésze csak holt betű maradt volna. Nos, ilyen megfigyelések és élettapasztalatok után hogyan remélhessük azt, hogy azok a jórészt laikus magánerdőtulajdonosok, akik erdőtisztet egyáltalában nem alkalmaznak, egy új törvény szövevényes §-ainak tömkelegéből válaszsák ki majd azokat a szabályokat, amelyek éppen az ő erdejükre, az ő gazdasági viszonyaikra illenek és alkalmazást kell hogy nyerjenek? Hogyan kívánhatjuk ezektől, hogy helyesen ítéljék meg, vajjon egy tervezett gazdasági intézkedés a törvényben felállított kereteken belül vagy kívül esik-e, amikor sok esetben

előreláthatólag a hatóságnak és szakközegeknek is gondot fog adni annak a helyes megállapítása?

Eltételezve attól a kevés magánerdőbirtoktól, ahol kivételesen hatósági beavatkozás nélkül is többé-kevésbé rendes gazdálkodás folyik, a múlt tapasztalataiból következőleg, minden valószínűség szerint jövőre is az lesz a helyzet, ha az új törvény a régi alapon épül fel, hogy a magánerdőtulajdonosok nagyobb része még ha akarná is, nem lesz képes helyesen értelmezni és megfelelően alkalmazni az erdőfentartás szabályait. A hatóság tehát kénytelen lesz lépten-nyomon közbelépni, a hibás cselekményeket vagy káros használatokat — mielőtt erélyesebb rendszabályokat alkalmazna — esetről-esetre külön erdőrendészeti intézkedéssel megtiltani, a mulasztások pótlását, a szükséges erdőültetési és egyéb munkálatok teljesítését pedig elrendelni, úgy amint ezt a mostani szűkebb hatáskörében, a magánerdők pusztításának megállítását célzó 36016/1883. F. M. számú rendelet értelmében eddig is elég sűrűn meg kellett tennie. A helyi hatóság illetően közbelépésével és erdőrendészeti intézkedésével azonban természetesen még korántsem lesz elintézve a dolog, mert az ilyen intézkedéseket rendszerint megfélembeszik a tulajdonosok a földművelésügyi minisztériumhoz. Itt következik aztán a kilincselés és közbenjárás, ennek következtében központi erdőszaki és gazdasági szakközegeknek a helyszínére való kiküldetése, míg végre egy-egy gazdasági részletkérdés — rendszerint az elsőfokú hatóság indokolt intézkedésének a jóváhagyásával — végleges elintézését nyer. Kérdés, hogy ilyen módon egyszerűbb, jobb és sikeresebb lesz-e az eljárás, mintha a hatóság a törvény alapján minden magánerdőre eleve megállapítaná egyszerű gazdasági terv alakjában a kezelés és használat legfontosabb szabályait? Én azt hiszem, hogyha el akarjuk érni legalább azt, hogy a magánerdőkben folytatott gazdálkodás ne távolodjék — amint ez most történik —, hanem közeledjék ahhoz az irányhoz, melyet az erdők fentartásához és okszerű kezeléséhez fűződő fontos közérdekek és a jól felfogott magángazdasági érdekek szempontjából is követnie kellene, ha egyáltalában a magánerdőkre csak félig-meddig rendezett gazdasági állapotokat akarunk is a jövőben teremteni és ha evégből a hatóság komolyan és lelkiismeretesen fogja majd ellenőrizni és

a szükséghez mérten korlátozni a magánerdők kezelését és használását, habár csak tisztán azokon a kereteken belül és azokból a szempontokból, amelyeket a helyesen értelmezett erdőfenntartás érdekei okvetlenül megkövetelnek: aligha lesz könnyebb és egyszerűbb a feladata a hatóságnak, mint a kötelező tervszerű kezelés esetén volna. A dolog valószínűleg az előbbi esetben is magától oda fog fejlődni, hogy a hatóság kénytelen lesz a legtöbb magánerdő kezelését és használását külön intézkedésekkel szabályozni. Megengedem, hogy az ilyen intézkedéseket magában foglaló gazdasági tervek elkészítése és megállapítása, akármilyen egyszerű alakban is történék ez, kezdetben, átmenetileg több munkát adna, de aztán mindenestre lényegesen megkönnyítené a felügyeletet, az ellenőrzést, a hatóság és a tulajdonosok helyzetét egyaránt, végeredményben pedig a sikert feltétlenül jobban biztosítaná, mint az esetről-esetre utólagosan tett erdőrendészeti intézkedések.

A korlátolt forgalmu erdőkre és a *magánerdőkre* is nyilván azért nyert eddig is alkalmazást a hatóság által előre megállapított gazdasági terv szerint való kezelés, mert ez gyakorlati szempontból czélszerűbbnek, helyesebbnek bizonyult, mint az a rendszer, amely a gazdálkodás szabályait magában a törvényben kívánja minden erdőre kiterjedő hatálylyal részletesen és szabatosan megállapítani s aztán a tulajdonosokra bizza, hogy azokat az egyes esetekben s az adott körülmények között miként alkalmazzák. Az utóbbi rendszernek a legnagyobb hibája éppen abban rejlik, hogy emellett a hatóság az erdők fenntartását és okszerű használását megelőző intézkedésekkel kellően nem biztosíthatja, a keletkezendő bajoknak csirájukban elejét nem veheti, hanem rendesen csak utólag, akkor léphet közbe, amikor a hiba, a baj már megtörtént s amikor azt aránytalan áldozatokkal és szigoru büntetésekkel sem lehet mindig orvosolni.

Amint fentebb láttuk: ez volt a főindoka annak is, hogy az 1898:XIX. t.-cz., szakítva az 1879:XXXI. t.-cz. indokolásában említett „erdészeti jogelvekkel“, a gazdasági tervszerű kezelés kötelezettségét kiterjesztette a volt urbéresek legelőilletőség fejében kiadott, vagy legeltetési célokra vásárolt, feltétlenül fentartandó erdeire is.

Mindent egybevetve: arra a végeredményre kell jutnunk, hogy nincs egyetlen egy igaz ok sem arra, amely a magánerdők kötelező üzemtervszerű kezelésének mellőzésére irányuló törekvéseket igazolhatná, ellenben annál több ok szól amellett, hogy ennek a kötelezettségnek az eszméjével ne csak komolyan foglalkozzunk, hanem igyekezzünk azt minden erőnkkel a megvalósítás útjára vinni. Mert a fentebb előadottak világosan tanúsítják, hogy ez a helyes, igaz és egyenes út, amelyen hazánk erdőgazdaságát a mindnyájunk által kívánt fejlődés és felvirágzás felé vezetni lehet és kell.

És ha minden igyekezetünk ellenére az eszmének a maga egészében való megvalósítását ezidőszerint, vagy a közel jövőben bármilyen okból még sem lehetne kormányzati programmba és a megalkotandó új törvény tervezetébe felvenni, véleményem szerint akkor sem kellene az eszmét teljesen elejteni és egyszer s mindenkorra kivihetetlennek tekinteni. Még kevésbé volna szabad a dolgot olyan világitásba állítani, mintha a magánerdők tulajdonosait jogosan és igazságosan egyáltalán nem is lehetne és az ország érdekében nem is volna szükséges tervszerű tartamos gazdálkodásra kötelezni. Hogy ennyire megtagadjuk önmagunkat, arra már igazán nincs semmi, de semmi szükség. Ellenkezőleg, abban az esetben is, ha az eszmének egyszerre való megvalósítására nem volna kilátás, őszintén és leplezetlenül rá kellene mutatni arra, mint ahogy annak idején az 1879. évi XXXI. t.-cz. javaslatának tárgyalása alkalmával a képviselőház erdőügyi bizottsága is rámutatott, hogy minden tekintetben az volna a helyes, igazságos és kívánatos állapot, ha a törvényhozás a magánerdőkre is kiterjesztené a tervszerű gazdálkodás kötelezettségét; minthogy azonban az eszmének gyakorlati kivitele tagadhatatlanul bizonyos nehézségekkel lenne egybekötve, azt nem egyszerre, hanem fokozatosan kellene megvalósítani. Természetesen nem olyan uton-módon, nem olyan eszközökkel és intézkedésekkel, melyekről eleve tudjuk, hogy céljt nem érhetünk velük, hanem olyanokkal, amelyek jogos reményt és kilátást nyújtanak a kitűzött cél elérésére.

Ilyen intézkedés volna szerintem

1. az, amelyre a fentebb ismertetett legrégebb erdészeti törvényeink is példát és utmutatást nyújtanak, hogy t. i. azokat az

erdőket, amelyekben nyilvánvaló erdőpusztítás folyik, jövőre a hatóság által megállapított használati terv szerint kellene kezelni.

Ilyen módon általánosságban természetesen nem igen érvényesülhetne az az elvi álláspont, hogy a keletkező bajoknak megelőző intézkedésekkel lehetőleg még csirájában vegyük elejét, mert a tervszerű kezeléssel kapcsolatos szigorubb állami felügyeletnek csak a többé-kevésbé pusztulásnak induló és a már el is pusztult erdőknél volna helye, de ezzel szemben viszont teljes mértékben érvényre juthatna az a szintén csak helyeselhető felfogás, hogy mindaddig, míg valaki okosan, helyesen kezeli az erdejét, egészen felesleges minden hatósági beavatkozás.

2. Ugyancsak tervszerű kezelés kötelezettsége alá kellene vonni minden hatósági intézkedéssel beerdősített kopárterületet is, mert olyan erdőterületet, mely a helytelen erdőgazdasági kezelés folytán egyszer már elpusztult és kopárrá vált s amelyet nagy fáradsággal és költséggel újra beerdősítettek és termőképes állapotba helyeztek, nem lehet, nem szabad ismét szabadjára engedni és az elpusztítás veszélyének kitenni.

3. A harmadik mód az volna a kötelező üzemtervszerű erdőkezelésnek a magánerdőknél való terjesztésére és meghonosítására, ha a korlátolt forgalmu erdőknek magántulajdonos részére való elidegenítését nem akadályoznánk, mint eddig tettük, még kevésbé zárnánk ki, mint azt most az 1913. évi XXXIII. t.-cz. 4. és 9. §-ai teszik, hanem ehelyett az új törvényben kimondanánk, hogy a korlátolt forgalmu erdőt akkor is üzemterv szerint kell kezelni, ha az magánszemély tulajdonába megy át. Jogállamban nem tűrhető, hogy akkor, amikor az erdőtulajdonosok egyik csoportját arra kötelezzük, hogy az erdejüket okszerű gazdálkodásra berendezzék, a másik csoportnak jogot adjunk arra, hogyha ilyen erdőt megszereznek, azt elpusztíthassák. Ilyen állapotok bekövetkezését nem a vagyonforgalom korlátozásával, birtokpolitikai törekvésekkel és egyéb megkerülő intézkedésekkel kell megnehezíteni, hanem közvetlen törvényrendekezéssel egyenesen útját kell vágni. Ezzel egyszersmindenkorra megszüntethetnénk a korlátolt forgalmu erdők megbontására és magánkezekbe juttatására irányuló közismert törekvéseket és üzérkedéseket is, anélkül, hogy az egészséges és természetes birtokalakulásoknak útját állanánk.

4. Egy további mód az volna a cél elérésére, ha az új törvény kimondaná, hogy azokat a magánerdőket, amelyeket a tulajdonosaik legelőerdőképpen, vagyis oly módon kívánnak kezelni és használni, hogy azokon a talaj termőerejének fentartásához szükséges fatenyésztés biztosítása mellett a legeltetés a lehető legkiterjedtebb mértékben legyen gyakorolható, szóval: ahol a főhaszonvétel a legeltetés és nem a fahasználat s ahol éppen ezért fokozottabb mértékű hatósági felügyeletre és ellenőrzésre van szükség, szintén hatóságilag jóváhagyott üzemterv szerint kell kezelni, természetesen csak ott és annyiban, ahol és amennyiben a legelőerdőüzem alkalmazását a hatóság is megengedhetőnek tartja. Az erdei legeltetés kérdésének ilyenén szabályozása nézetem szerint egyébként is minden tekintetben helyesebb volna a magánerdőkben is, mint az a rendszer, mely magában a törvényben állapítja meg minden erdőre kiterjedő általános érvénnyel, hogy hol, mikor és milyen mértékben szabad a legeltetést gyakorolni, illetőleg hol és mikor kell azt tilalmazni s azután a tulajdonosok belátására bizza, hogy az életben miként alkalmazzák ezeket a szabályokat.

5. Az előzőkből önként következik, hogy a véderdőket mint eddig, úgy a jövőben is hatóságilag jóváhagyott üzemterv szerint kell majd kezelni. Sőt kívánatos lenne a véderdők rendszerét fejleszteni és azt az eddiginél jóval nagyobb körre kiterjeszteni, azt tartván főleg szem előtt, hogy véderdő kijelölésének ne csak ott legyen helye, ahol annak idegen gazdasági objektumokat, vagy a szomszédos területek termőképességét kell védeni, hanem ott is, ahol elsősorban és főképen magának a véderdőnek talaja szorul fokozottabb védelemre, mert végre is az utóbbinak megóvása a gondatlan kezeléssel szemben éppen úgy közérdek, mint az előbbieké.

De bármilyen álláspontot foglaljon is el a megalkotandó új törvény a magánerdők üzemtervszerű kezelésének a kérdésében és akármilyen alakban igyekezzék is a szóban levő erdők kezelését és használatát szabályozni, véleményem szerint a törvény előkészítőinek és megalkotóinak mindenestre oda kellene törekedni, hogy azok a válaszfalak és megkülönböztetések, melyek a magánerdők és a korlátolt forgalmu erdők, sőt az utóbbiaknak is egyes

kategoriái között ezidőszerint minden elfogadható ok nélkül fennállanak, ne élesítsessenek ki és ne fejlesztesse tovább, hanem ellenkezőleg, a lehetőség szerint, ahol csak arra mód és alkalom kínálkozik, kiküszöböltesse.

Ne az az alap gondolat hassa át, ne az az irányelv vezesse az új törvény előkészítőit és megalkotóit, mintha a korlátolt forgalmu erdők tulajdonosai jogállásuknál fogva tartoznának még a buzatermő talajon álló erdejükön is tartamos erdőgazdaságot folytatni, ellenben a magánerdőtulajdonostól még a legszigorubb értelemben vett feltétlen erdőben, sőt a — különben üzemtervszerű kezelés kötelezettsége alá eső — véderdőben sem lehetne jogosan és igazságosan a használatok tartamosságát és egyenletességét a lehetőség és okszerűség határai között megkívánni, mondom: ne ilyen irányelvek vezessék az új törvény tervezőit, mert ezek a helyes, az igazi jogi és gazdasági elvekkel és az ország érdekeivel össze nem egyeztethető és a legrégebb magyar törvényalkotások vezérelveivel és az igazi erdészeti alapérzésekkel is ellenkező téves, hamis elvek, hanem azt tartsák szem előtt, amit a közérdek, a mindenkori tulajdonosok jól felfogott érdekei és a természeti és gazdasági törvényszerűségek egyaránt követelnek, hogy t. i. a természet által is fatenyésztésre utalt erdejét általában véve tartozik minden tulajdonos a termő talajával és az állandó termeléshez szükséges másik tényezőjével: az élőfatökével egyetemben lehetőleg épségben és jó karban fentartani. Ez legyen az általános szabály és az a cél, amelyről tudjuk ugyan, hogy elérni teljesen soha sem lehet, „de állandóan törekedni feléje az elmondottak folytán kötelesség“.